

Brüsszel, 2020.2.26.
SWD(2020) 516 final

BIZOTTSÁGI SZOLGÁLATI MUNKADOKUMENTUM

2020. évi országjelentés - Magyarország

amely a következő dokumentumot kíséri

**A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, AZ EURÓPAI
TANÁCSNAK, A TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI KÖZPONTI BANKNAK ÉS AZ
EURÓCSOPORTNAK**

**2019. évi európai szemeszter: az 1176/2011/EU rendelet szerinti értékelés a strukturális
reformok terén elért haladásról, a makrogazdasági egyensúlyhiány megelőzéséről és
korrekciójáról, továbbá a részletes vizsgálat eredményeiről**

{ COM(2020) 150 final }

TARTALOMJEGYZÉK

Összefoglaló	4
1. Gazdasági helyzet és kilátások	9
2. Az országspecifikus ajánlások terén tett előrelépés	17
3. Reformprioritások	22
3.1. Államháztartás és adózás	22
3.2. Pénzügyi ágazat	30
3.3. Munkaerőpiac, szociálpolitika, oktatás és egészségügy	33
3.4. Versenyképesség, reformok és beruházások	43
3.5. Környezeti fenntarthatóság	60
A. melléklet: Áttekintő táblázat	64
B. melléklet: Az adósság fenntarthatóságának bizottsági elemzése és fiskális kockázatok	74
C. melléklet: Standard táblák	76
D. melléklet: A Méltányos Átállást Támogató Alapból 2021–2027 között Magyarország számára nyújtandó finanszírozással kapcsolatos beruházási iránymutatás	83
E. melléklet: A fenntartható fejlődési célok felé tett előrehaladás	85
Hivatkozások	90

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1.1. táblázat: Fő gazdasági és pénzügyi mutatók – Magyarország	16
2.1. táblázat: A 2019. évi országspecifikus ajánlások végrehajtásának összefoglaló értékelése	19
3.2.1. táblázat: Pénzügyi stabilitási mutatók	30
C.1. táblázat: Pénzügyi piaci mutatók	75
C.2. táblázat: A szociális eredménytábla elsődleges mutatói	76
C.3. táblázat: Munkaerőpiaci és oktatási mutatók	77
C.4. táblázat: A társadalmi befogadással és egészségüggyel kapcsolatos mutatók	78
C.5. táblázat: Termékpiaci teljesítmény- és szakpolitikai mutatók	79
C.6. táblázat: Zöld növekedés	80

E.1. táblázat: **A Magyarország által a fenntartható fejlődési célok felé tett előrehaladást mérő mutatók**

84

ÁBRÁK JEGYZÉKE

1.1. ábra:	A reál-GDP növekedéséhez való hozzájárulás	9
1.2. ábra:	Munkatermelékenység és eszközberuházások	10
1.3. ábra:	Munkaerőpiaci részvétel, munkanélküliség és a NEET-fiatalok aránya	10
1.4. ábra:	A fajlagos munkaköltség növekedéséhez való hozzájárulás	11
1.5. ábra:	A rendelkezésre álló nettó reáljövedelem növekedése 2008–2018 között a különböző jövedelmi szinteken	11
1.6. ábra:	Infláció és fajlagos munkaköltség	12
1.7. ábra:	Az exportpiaci részesedés növekedése	12
1.8. ábra:	Nettó devizaeszközök ágazatonként	13
1.9. ábra:	Az adósságállomány ágazati megoszlása	14
1.10. ábra:	A lakásárak és a jövedelmek aránya	15
2.1. ábra:	A 2011–2019 közötti országspecifikus ajánlások átfogó többéves végrehajtásának állása	17
3.1.1. ábra:	A GDP-növekedés és a fiskális impulzus alakulása 2012–2018-ban (különbségek Magyarország és az uniós átlag között)	22
3.1.2. ábra:	A kiadások szerkezetének alakulása Magyarországon az elmúlt 10 évben, és különbség az uniós átlaghoz képest	22
3.1.3. ábra:	Az államadósság implicit kamatlába az EU-ban	25
3.1.4. ábra:	A központi kormányzat készpénzkiadásai	27
3.1.4a. ábra:	1. A munkavállalók és a nyugdíjasok jövedelme közötti különbség 2. A jövedelemelosztás egyenlőtlensége a 65 év felettek körében	28
3.2.1. ábra:	A hitelállomány növekedése	30
3.3.1. ábra:	Regionális munkanélküliség, 2018, %	33
3.3.2. ábra:	Foglalkoztatási ráta életkor és nem szerint, 2018	34
3.3.3. ábra:	Dolgozói szegénység egyes munkavállalói csoportokban	35
3.3.4. ábra:	A Gini-együttható változása az adó- és szociálpolitikai intézkedések következtében 2008–2018	36
3.3.5. ábra:	Az alulteljesítés mértéke a szövegértés terén társadalmi-gazdasági státusz alapján, százalékpontban	37
3.3.6. ábra:	Az átlagos tanári fizetés a nemzeti bruttó átlagbérhez képest	39
3.3.7. ábra:	Betöltetlen háziorvosi praxisok az egyes megyékben, 100 000 lakosra vetítve, 2018	40
3.4.1. ábra:	Munkatermelékenység az uniós átlaghoz képest (százalékpontban)	42
3.4.2. ábra:	Foglalkoztatási minták és a bruttó exportban foglalt hazai hozzáadott érték egyes országokban	43
3.4.3. ábra:	K+F kiadások	44
3.4.4. ábra:	Egyes Ipar 4.0 technológiák bevezetése (átlagos uniós bevezetési arány = 100)	46

3.4.5. ábra:	A termékpiac működésének értékelése a 2019. évi globális versenyképességi index alapján	47
3.4.6. ábra:	A globális kormányzati mutatókban a véleménynyilvánítás és elszámoltathatóság, valamint a korrupció korlátozása indexeinek átlaga (EU-átlag = 100)	52
3.4.7. ábra:	Szabálytalanságok feltárása és pénzügyi hatásuk az európai strukturális és beruházási alapok és a mezőgazdaság területén 2014–2018 között	54
3.4.8. ábra:	Egy főre jutó GDP és GDP-növekedés (vásárlóerő-paritáson, 2008–2018)	58

HÁTTÉRMAGYARÁZATOK

2.1. háttérmagyarázat:	Az uniós alapok és programok hozzájárulása a strukturális kihívások leküzdéséhez és a növekedés és versenyképesség előmozdításához Magyarországon	20
3.1.1. háttérmagyarázat:	Növekvő egyenlőtlenségek a nyugdíjrendszerben	28
3.4.1. háttérmagyarázat:	Beruházási kihívások és reformok Magyarországon	45
3.4.2. háttérmagyarázat:	Kihívások és lehetőségek a magyarországi gépjárműiparban	49

ÖSSZEFOGLALÓ

Magyarország erőteljes gazdasági növekedése értékes lehetőséget kínál arra, hogy az ország jelentős strukturális és intézményi reformokat hajtson végre a fenntartható és hosszú távú növekedés érdekében. Az elmúlt években Magyarországon erőteljesen bővült a gazdaság – a GDP-növekedési ráta a legmagasabbak között volt az EU-ban. A foglalkoztatási ráta szintén gyorsan emelkedett. Az ország jövőbeli gazdasági fejlődése attól függ, hogy a gazdaság képes-e növelni termelékenységét, amihez az alacsony munkaerőköltségeken alapuló modelltől a fejlett termékeket előállító, tudásalapú, fenntartható gazdaságra való áttérésre van szükség. Az erőforrások optimális elosztásának biztosításához strukturális és intézményi reformokra is szükség van. A jelenlegi jó gazdasági környezet lehetőséget teremt a legfőbb gazdasági kihívások kezelésére, különösen ami a munkaképes korú népesség szűkülését, az alacsony termelékenységnövekedést, a növekvő egyenlőtlenségeket és a természeti erőforrások felhasználásának alacsony hatékonyságát illeti ⁽¹⁾.

A magyar gazdaság továbbra is erőteljesen növekszik. Miután a gazdaság kilábalta a pénzügyi válságból, a gazdaság átlagos növekedési üteme 2014 óta meghaladta a 4 %-ot. 2019-ben a gazdaság ellenállt a nemzetközi gazdaság lassulásának, részben a támogató makrogazdasági politikáknak köszönhetően. A munkaerő iránti erős kereslet tovább növelte a foglalkoztatást, miközben a bérek továbbra is gyorsan emelkedtek a munkaerőhiány és a jelentős minimálbéremelések következtében. A kedvező munkaerőpiaci folyamatok hozzájárultak az életkörülmények javulásához és a szegénység csökkenéséhez. A beruházások rekordszintet értek el a kedvező gazdasági kilátásoknak, a vonzó finanszírozási feltételeknek, a támogató fiskális politikának, valamint az uniós források jelentős beáramlásának köszönhetően.

⁽¹⁾ Ez a jelentés Magyarország gazdaságát értékeli az Európai Bizottság 2019. december 17-én közzétett éves fenntartható növekedési stratégiájának fényében. E dokumentumban a Bizottság új stratégiát vázol fel arra vonatkozóan, hogy miként lehet kezelni nemcsak a rövid, hanem a hosszabb távú gazdasági kihívásokat is. A versenyképes fenntarthatóságot célzó új gazdasági program négy pilléren épül: a környezeti fenntarthatóságra, a termelékenység növelésére, a méltányosságra és a makrogazdasági stabilitásra.

A gazdasági bővülés hamarosan elérheti korlátait. A gazdasági növekedés eddig a munkavállalók létszámának bővülésén alapult, miközben az egy munkavállalóra jutó kibocsátás csak szerény mértékben nőtt. Mivel a munkaerőpiac a teljes foglalkoztatottsághoz közelít, a munkahelyteremtés az elkövetkező években csak korlátozottan járulhat hozzá a kibocsátás növekedéséhez. A termelékenységet fokozó beruházások és az innováció egyik fő akadálya a rendelkezésre álló szakképzett munkaerő hiánya. A költségvetési kiadások csökkentésére vonatkozó tervek, valamint a fő kereskedelmi partnerek lassú növekedése szintén visszafoghatja a magyar gazdasági növekedést 2020-ban és 2021-ben.

A makrogazdasági politikák növelik a túlfűtöttség kockázatát. Az adminisztratív béremelések által felhajtott munkaerőköltségnövekedés továbbra is meghaladja a termelékenység bővülését. Az emelkedő termelési költségek növelték az inflációt és rontották az exportőrök költség-versenyképességét. A nagyon alacsony reálkamatlábak és a lakásvásárlási támogatások hozzájárultak az ingatlanárak gyors emelkedéséhez. A lakásépítés a kapacitási korlátok miatt nem tartott lépést a lakáskereslettel, a budapesti ingatlanpiac pedig a túlfűtöttség jeleit mutatja. A vonzó finanszírozási feltételek – köztük az államilag támogatott hitelprogramok – beruházási lehetőségeket teremtettek a vállalkozások számára. Fennáll azonban annak a kockázata, hogy ezeket az erőforrásokat nem a társadalom egészségének javát szolgáló, hosszú távú gazdasági növekedés támogatására használják fel.

A költségvetés-politikai irányítás a gazdaságilag kedvező időszakokban a költségvetési tartalékképzés helyett a kiadások növelését és az adók csökkentését helyezte előtérbe. Ez a prociklikus fiskális politika – az uniós források felhasználásával együtt – hozzájárult ahhoz, hogy a GDP növekedése az elmúlt években meghaladta az uniós átlagot. A költségvetési tervezés továbbra is elsősorban az éves költségvetésre összpontosít, amelyben egyre nagyobb szerepet játszanak a költségvetési tartalékok, ami részben a költségvetés korai elfogadásával függ össze. Ez több alkalommal is ahhoz vezetett, hogy a kiadások üteme az év végén felgyorsult, aminek következtében gyengébb minőségű projektekre fordították az állami forrásokat és prociklikussá

vált a költségvetési politika. Az egyedi döntéseken alapuló intézkedések szintén prociklikus jellegűek voltak, miközben az adó- és szociális ellátórendszer – kialakításánál fogva – csak korlátozottan képes tompítani a gazdasági ciklusok hatását. Ennek eredményeként, bár a gazdaság továbbra is jól teljesít, az államháztartás helyzete csak lassan javul, és 2019 júniusában a Tanács Magyarországnak címzett új, jelentős eltérési eljárást indított ⁽²⁾. Az államadósság csökkenőben van, de Magyarország jövedelmi szintjéhez képest továbbra is magas, valamint rövid futamidő, a piaci kamatlábak változásainak való viszonylag magas kitettség és magas refinanszírozási költség jellemzi. Annak ellenére, hogy a közeljövőre vonatkozó kockázatok mérsékeltek, a népesség elöregedése hosszú távon növeli a költségvetési fenntarthatósággal kapcsolatos kockázatokat.

A kutatásba, az innovációba, az infrastruktúrába és a készségekbe irányuló beruházások fokozása elengedhetetlen a termelékenység növeléséhez és a társadalom egésze számára előnyöket hozó hosszú távú növekedés javításához. Az állami és magánberuházások GDP-hez viszonyított aránya magas, de összetétele miatt nem járul hozzá eléggé a termelékenység növeléséhez. A mérsékelt innovációs teljesítmény javítása érdekében erősíteni kell a kutatási és innovációs kapacitásokat. A területi egyenlőtlenségek enyhíthetők lennének az infrastruktúra és a közszolgáltatások javításával a hátrányos helyzetű térségekben. Magyarországon a jövőbeli gazdasági növekedés fellendítése érdekében elengedhetetlenül szükségesek a készségekbe, az oktatásba és a képzésbe történő beruházások. További fontos beruházási területnek számít a gyermekgondozás, az egészségügyi ellátás és a társadalmi befogadás. A gazdaság környezetbarát tételéhez az energiahatékonyság, az éghajlatváltozás hatásaival szembeni ellenálló képesség és a hulladék-újrafeldolgozás terén van szükség beruházásokra. A beruházások gazdasági és társadalmi előnyeinek maximális kihasználása érdekében tovább kell fejleszteni az intézményi keretrendszert.

⁽²⁾ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9078-2019-REV-1/hu/pdf>

Magyarország korlátozott haladást ért el ⁽³⁾ a 2019. évi országspecifikus ajánlások végrehajtásában.

Az alábbi területeken korlátozott előrehaladás történt:

- A kiszolgáltatott helyzetben lévő személyek munkába vagy képzésbe való bevonására irányuló szakpolitikai intézkedések magukban foglalják a gyermekgondozási létesítmények bővítését, valamint a közmunkaprogramból az elsődleges munkaerőpiacra való átlépést elősegítő intézkedéseket. A kormány bejelentett egyes, az egészségügyi ellátás javítását célzó intézkedéseket, ezek azonban csak korlátozott mértékben felelnek meg az ajánlásnak. Nőtt az egészségügyi szakemberek fizetése, és rákszűrési programok indultak. Intézkedéseket vezettek be a korai iskolaelhagyás kezelésére, a társadalmi mobilitás azonban továbbra is komoly kihívást jelent. A magyar gazdaság egyre nagyobb összeget fordít a kutatási, az innovációs és a közlekedési beruházásokra, de a keretfeltételek változatlanul gyengék. A kormány tervei szerint több forrást szánnak majd a karbonszegény energiára, illetve az energia- és erőforrás-hatékonyságra, és születtek már intézkedések a hulladékgazdálkodás javítása érdekében is. A közbeszerzési verseny fokozását célzó jogszabály-módosítások hatását csak a jövőben lehet értékelni. Bár történtek lépések az adórendszer összetettségének csökkentése érdekében, az európai jogszabályok végrehajtásán kívül nem tapasztalható jelentős előrelépés az agresszív adótervezés kockázatának mérséklése terén.

Nem történt előrehaladás a következő területeken:

- Nincs előrelépés a szociális ellátás és az álláskeresői járadékok megfelelésének javítása terén. Nincs haladás a korrupcióellenes keret megerősítésében, ami többek között a bűnüldöző munka fokozását és a nyilvános információkhoz való hozzáférés javítását foglalhatná magában. Nincs előrelépés a bírói

⁽³⁾ Az országspecifikus ajánlások egyes alrészében szereplő szakpolitikai ajánlásokkal kapcsolatos eredményekre és intézkedésekre vonatkozó információkat a mellékletben található áttekintő táblázat tartalmazza.

függetlenséggel kapcsolatban fennálló aggályok elosztatása terén. A szolgáltatások szabályozási környezete nem javult. A döntéshozatal és a szociális párbeszéd minősége és átláthatósága az egyik leggyengébb az EU-ban, és nem tettek lépéseket ennek javítására.

Magyarország viszonylag jól teljesít a szociális jogok európai pillérét támogató szociális eredménytábla bizonyos mutatói tekintetében, de egyes területeken még maradtak jelentős kihívások. A foglalkoztatási mutatók hasonlóak az uniós átlaghoz, a munkanélküliségi ráta pedig az egyik legalacsonyabb az EU-ban. A jövedelmi egyenlőtlenség az uniós átlaghoz közeli, azonban növekszik. A nemek és a különféle képzettségi csoportok közötti foglalkoztatási és bérkülönbségek az EU többi részével összehasonlítva továbbra is jelentősek. A nők és a kiszolgáltatott helyzetben lévő csoportok munkaerőpiaci mutatói nem érik el az uniós átlagot.

Az Európa 2020 stratégia szerinti nemzeti célok közül Magyarország jól teljesít a foglalkoztatási ráta növelése, a relatív szegénység visszaszorítása és az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése tekintetében. Több erőfeszítésre van szükség a kutatási és fejlesztési kiadások és a felsőfokú végzettséggel rendelkezők arányának növelése, az energiahatékonyság és a megújuló energiák használatának fokozása, valamint a korai iskolaelhagyás arányának csökkentése érdekében.

Összességében Magyarország átlagosan teljesít az ENSZ fenntartható fejlődési céljainak elérése terén. Az ország viszonylag jó eredményt ért el a tisztességes munkára és a gazdasági növekedésre vonatkozó mutató terén (8. fenntartható fejlődési cél). Jelentős kihívások is maradtak azonban, különösen az oktatás minőségének javítása tekintetében (4. fenntartható fejlődési cél)⁽⁴⁾.

⁽⁴⁾ Jogalapjának alkalmazási körén belül az európai szemeszter az elért eredmények nyomán követése és a nemzeti erőfeszítések szorosabb koordinációjának biztosítása révén elősegítheti a nemzeti gazdaság- és foglalkoztatáspolitikák oly módon való kialakítását, hogy az hozzájáruljon ENSZ fenntartható fejlődési céljainak eléréséhez. Ez a jelentés kiemelt figyelmet fordít a fenntartható fejlődési célok elemzésére és nyomon követésére. Új mellékletben (lásd az E. mellékletet) mutatja be Magyarország eredményeit a fenntartható fejlődési célok terén, statisztikai szempontból

A jelentés megvizsgálja azokat a kulcsfontosságú strukturális problémákat, amelyek komolyabb kihívást jelentenek a magyar gazdaság számára. Ezek a következők:

- **A közelmúltbeli javulás ellenére az egy munkavállalóra jutó kibocsátás a legalacsonyabbak között maradt az EU-ban.** A belföldi vállalatok főként csekély helyi hozzáadott értéket képviselő összeszerelési tevékenységgel járulnak hozzá a nemzetközi termelési láncokhoz. Ez a fajta szakosodás abból ered, hogy a magyar gazdaság innovációs teljesítménye még mindig visszafogott, a kutatásra, fejlesztésre és innovációra fordított kiadások növekedése ellenére is. Az innováció egyik fő akadálya a magasán képzett munkavállalók hiánya. A kutatók és a vállalkozások közötti együttműködés gyenge, ami akadályozza a külföldről érkező és a kisebb hazai vállalkozások felé irányuló tudásátadást. A termelékenységet fokozó digitális technológiák alkalmazásának szintje Magyarországon a legalacsonyabbak között van az EU-ban, és elterjedésüket a digitális készségek gyengesége is akadályozza.
- **A korlátozó szabályozás és a növekvő állami részvétel akadályozza a piacok megfelelő működését.** A korlátozó termékpiacon szabályozás gátolja a sikeres vállalkozások fejlődését, ami pedig csökkenti a gazdaság egészének termelékenységét. Egyes kiválasztott vállalatok kormányzati hátszéllel működhetnek a jelentős támogatások, a testre szabott szabályozások, az egyedi megállapodások és a versennyel szembeni védelem révén. A gyakori szabályozási változások bizonytalan üzleti környezetet teremtettek a kiskereskedelemben, és a szakmák szabályozása továbbra is korlátozó jellegű. Az adórendszer az egyszerűsítésre irányuló erőfeszítéseket követően is bonyolult maradt, és egyes jelek arra utalnak, hogy az ország társaságiadó-szabályait agresszív adótervezésre lehet használni.
- **Az intézményi és irányítási keretfeltételek befolyásolják az üzleti környezetet és az**

értékelve az elmúlt öt év magyar tendenciáit a fenntartható fejlődési célokra vonatkozó uniós Eurostat-mutatókészlet alapján.

erőforrások optimális elosztását. Az elmúlt években az intézményi színvonal és a jogalkotás kiszámíthatósága viszonylag alacsony szintű volt, és mind az uniós átlaghoz, mind Magyarország regionális versenytársaihoz képest romlott. Az érdekelt felek elégtelen mértékű bevonása rontja a szakpolitikai döntéshozatal minőségét és kiszámíthatóságát. Habár a közbeszerzési keretrendszerben az elmúlt években fejlődés tapasztalható, bizonyos rendszerszintű tényezők ismétlődően akadályozzák a tisztességes versenyt, és csökkentik a kiválasztási folyamat hatékonyságát. A rendelkezésre álló mutatók még mindig jelentős korrupciós kockázatokat jeleznek. Továbbra sem elég határozott a fellépés a magas szintű korrupció üldözése terén. A korrupció elleni küzdelmet a fékek és ellensúlyok rendszerének gyengülése, a gyenge elszámoltathatóság és a nyilvános információkhoz való hozzáférés akadályai is gátolják.

- **A gazdasági helyzet javulásával párhuzamosan nőtt a foglalkoztatás és csökkent a munkanélküliség, de nem minden társadalmi csoport részesült egyformán a munkaerőpiaci bővülés előnyeiből.** A dolgozó vagy képzésben részt vevő nők száma továbbra is viszonylag alacsony, többek között a gyermekgondozási szolgáltatások korlátozott kínálata miatt. Az elvándorlás és a népesség elöregedése nyomást gyakorol a munkaerő-állomány méretére. Az ipari és építőipari vállalkozások többsége termelést korlátozó tényezőként számol be a munkaerőhiányról. Az állami foglalkoztatási szolgálatok teljesítménye – többek között az elhelyezkedést vagy az állások megtartását támogató intézkedések célzottsága és hatékonysága – továbbfejlesztést igényel.
- **Az elmúlt években jelentősen javult az általános szegénységi helyzet, de maradtak kihívások ezen a területen.** Növekednek a jövedelmi egyenlőtlenségek, a közszolgáltatásokhoz való hozzáférést szintén egyenlőtlenség jellemzi, a hátrányos életkörülmények között élők aránya pedig a legmagasabbak között van az EU-ban, és különösen magas a több gyermeket nevelő családok és a romák körében. A szegénység és

a társadalmi kirekesztés az ország bizonyos területein koncentrálódik. A szociális védőháló kulcsfontosságú elemei meggyengültek az elmúlt években. A szociális lakhatási lehetőségek alacsony és zsugorodó kínálata egyre nagyobb kihívást jelent a lakóingatlanok gyorsan növekvő árai miatt.

- **Az oktatási eredmények az uniós átlag alatt maradnak, és az iskolák között nagy eltérések tapasztalhatók, ami hátráltatja a társadalmi mobilitást.** A tanulók társadalmi-gazdasági háttérének az oktatási eredményeikre kifejtett hatása az egyik legerősebb az EU-ban. Az elmúlt évtizedben nőtt a hátrányos helyzetű és roma gyermekek koncentrációja egyes iskolákban, elsősorban a városokban. A korai iskolaelhagyás aránya meghaladja az uniós átlagot, és különösen magas a romák körében. Az új szakképzési stratégia több diákot igyekszik a szakképző iskolák felé terelni, de nehezíti az általános képzésbe való átlépés lehetőségét. A felsőoktatásba jelentkezők számának apadása valószínűleg csökkenteni fogja a felsőfokú végzettséggel rendelkezők arányát, ami akadályozza az innovációt és a termelékenység növekedését. A pedagógusok hiánya egyre nagyobb kihívást jelent.
- **Az egészségügyi eredmények javulóban vannak, de még mindig rosszabbak, mint a legtöbb más uniós tagállamban; ez részben az egészségtelen életmódot, részben az egészségügyi ellátás korlátozott hatékonyságát tükrözi.** Ezt mutatja a megelőzhető halálozások magas magyarországi aránya is. Magyarországon az egészségügyi kiadások állami részaránya jelentősen alacsonyabb az uniós átlagnál. Így a magyarok az uniós átlagnál nagyobb arányban támaszkodnak saját pénztárcájukra, és egyre inkább arra kényszerülnek, hogy magánszolgáltatásokat vegyenek igénybe az egészségügyben – mindez negatívan hat a társadalmi igazságosságra és a lakosság egészségügyi állapotára. Az egészségügyi rendszer továbbra is túlzott mértékben épít a kórházakra az ápolási-gondozási szolgáltatások terén, és nem helyez kellő hangsúlyt az alapellátásra és a megelőzésre. További beruházásokra és reformokra van szükség az egészségügyi rendszer erőforrás-felhasználásának racionalizálására, a hozzáférési

egyenlőtlenségek csökkentése és az uniós ellátási színvonalhoz való felzárkózás érdekében.

- **Kihívást jelent a környezeti fenntarthatóság megvalósítása.** Magyarország az üvegházhatású gázok jelenlegi kibocsátási szintjének mérsékelt csökkentését tűzte ki célul 2030-ra, melyet elsősorban a széntüzelésű erőművek fokozatos kivezetése révén kíván elérni. A legújabb nemzeti energiastratégia célja, hogy 2030-ra a villamos energia 90 %-át károsanyag-mentes forrásokból állítsák elő. A nukleáris energia mellett Magyarország nagyobb mértékben kíván megújuló energiaforrásokra, főként napenergiára támaszkodni, a szélenergia viszont semmilyen szerepet nem kapott a kormány jelenlegi terveiben. A lakóépületek alacsony energiahatékonysága és korszerűtlen fűtése egyaránt rontja a levegőminőséget, ami azt mutatja, hogy a felújítási arány növeléséből nagymértékű környezeti és egészségügyi előnyök származhatnak. Az elmúlt öt évben jelentősen nőtt a közlekedésből származó üvegházhatású gázok kibocsátása, és a jelenlegi politikákkal a kibocsátás várhatóan még tovább fog növekedni. A kormány az elektromobilitás előmozdításával kívánja csökkenteni a közlekedésből származó kibocsátásokat. Ugyanakkor a töltőinfrastruktúra kiépítésére és az egyéb alternatív üzemanyagok támogatására vonatkozó tervek kapcsán továbbra is vannak kérdések. A zöld technológiákkal és a fenntartható megoldásokkal kapcsolatos beruházási igények azonosítása, valamint a megfelelő finanszírozás biztosítása kulcsfontosságú lesz az éghajlat- és energiapolitikai célkitűzések megvalósításához és egy új növekedési modell kialakításához. A vízminőség és a vízellátás továbbra is aggodalomra ad okot. Magyarország egyelőre a körforgásos gazdaságra való átállás korai szakaszában jár, ezért a 2020-ra kitűzött újrafeldolgozási célok elérése érdekében javítania kell a hulladékgazdálkodást. A környezetvédelmi jogszabályok és politikák hatékonyabb végrehajtását egyes intézményi kérdések is akadályozzák. Az említett környezetvédelmi kihívások beruházási és intézményi kapacitásépítést igényelnek. A 2021–2027-es időszakra vonatkozó következő többéves pénzügyi keret részét képező

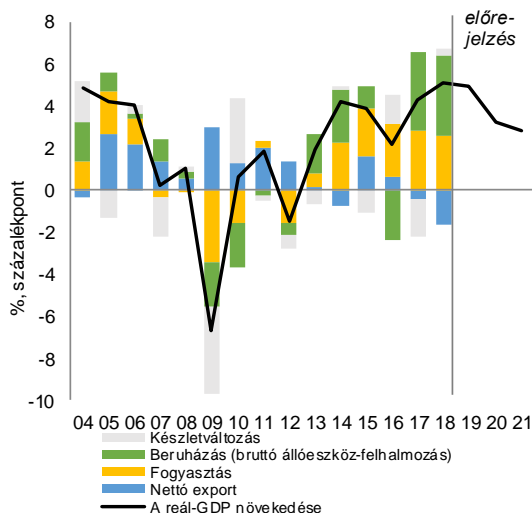
méltányos átállási mechanizmusra irányuló bizottsági javaslat magában foglalja a Méltányos Átállást Támogató Alapot, amely az InvestEU program égisze alá tartozó, célzott méltányos átállási program, valamint az Európai Beruházási Bankkal közös új közszektor-hitelezési eszközt is. A javaslat célja, hogy az EU a klímasemlegességre való átállás során garantálja a méltányosságot, többek között azáltal, hogy segíti Magyarország leginkább érintett régióit a társadalmi és gazdasági következmények kezelésében. A méltányos átállási mechanizmus részét képező Méltányos Átállást Támogató Alap által támogatott fő prioritásokat a D. melléklet mutatja be az e jelentésben felvázolt átállási kihívások elemzése alapján.

1. GAZDASÁGI HELYZET ÉS KILÁTÁSOK

GDP-növekedés

A magyar gazdaság az elmúlt években kiemelkedő növekedést ért el. A GDP 2014 óta évente átlagosan 4 %-kal nőtt annak köszönhetően, hogy a gazdaság felszabadult a pénzügyi válság hatása alól, és a makrogazdasági politikák továbbra is támogatták a növekedést. Az egy főre jutó GDP 2018-ra meghaladta az uniós átlag 70 %-át, ami a csatlakozás óta a legmagasabb szintet jelenti. Belső tényezőknek köszönhetően a gazdaság a 2019-es globális lassulással szemben is ellenállóan bizonyult. Támogató hatása volt többek között az építőipari beruházások erősödésének, valamint a nagyobb járműgyárak által előállított új modelleknek.

1.1. ábra: A reál-GDP növekedéséhez való hozzájárulás

Forrás: Európai Bizottság, 2020. téli előrejelzés

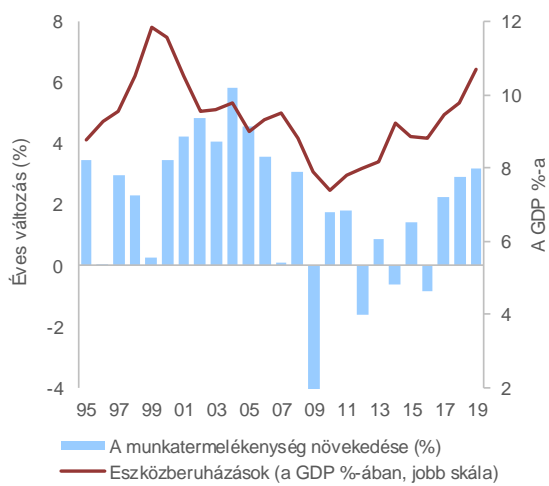
2020-ban, ahogy a gazdasági ciklus érettebb szakaszába ér, és enyhülnek az átmeneti hatások, várhatóan lassulni fog a növekedés. A hazai szabad kapacitások kimerültek, a külső környezet pedig továbbra is visszafogja az exportot. A költségvetési konszolidáció következtében várhatóan csökkenni fognak az állami beruházások, és a magas szinten álló magánberuházások lassulásával lehet számolni. Az előrejelzések szerint a fogyasztás is csökkenni fog, összhangban a jövedelemnövekedés mérséklődésével (lásd az 1.1. ábrát).

Rekordszintet értek el a beruházások. Több éven át tartó visszafogott építési tevékenység után

2019-ben a becslések szerint már a GDP 15 %-át teszik ki az építőipari beruházások, meghaladva ezzel a válság előtti 12 %-os átlagot. Az uniós források felhasználása és a választási ciklus által is ösztönzött állami beruházások 2019-ben meghaladták a GDP 6 %-át, ami a legmagasabb arány az EU-ban. A kereskedelmiingatlan-beruházások élénkülésének motorja a felhalmozódott kereslet, amely a kihasználatlansági ráta minden korábbinál alacsonyabb szintjében is megnyilvánul. A lakásépítési ágazat fokozatosan követi az ingatlanárak növekedését, a háztartások pénzügyi helyzetének javulását és a lakástámogatási rendszerek bővülését. A kapacitáskihasználás magas szintjének, az egyszerű finanszírozási feltételeknek és a közvetlen külföldi befektetések beáramlásának köszönhetően a gépekbe és berendezésekbe történő beruházások is jelentősen nőttek.

Termelékenység és potenciális növekedés

A termelékenység növekedése a gépekbe és berendezésekbe irányuló beruházásokkal összhangban felgyorsult, de továbbra is szerény mértékű. A válságot követően a munkatermelékenység stagnált, és az egy főre jutó jövedelmek konvergenciája főként a növekvő foglalkoztatási rátának volt betudható. A beruházások közelmúltbeli növekedése viszont a munkatermelékenység szintjét is emelte. Míg azonban a gép- és berendezésberuházások rátája már megközelíti a válság előtti csúcserőértéket, a munkatermelékenység növekedése a 2000–2007-es időszak átlaga alatt maradt (lásd az 1.2. ábrát). A mikrogazdasági tényezők, többek között az innovációs tevékenység alacsony szintje és a termelékenyebb vállalatok felé történő erőforrás-átcsoportosítás lassú tempója továbbra is visszafogják a termelékenység növekedését (lásd a 3.4.1. szakaszt). Az olcsó finanszírozás és egyes intézményi tényezők emellett a tőke nem megfelelő allokációját eredményezhetik (Cecchetti és Kharroubi, 2015; Restuccia és Rogerson, 2017; lásd még a 3.4.2. szakaszt).

1.2. ábra: **Munkatermelékenység és eszközberuházások**

(1) 2019-re vonatkozó előrejelzés

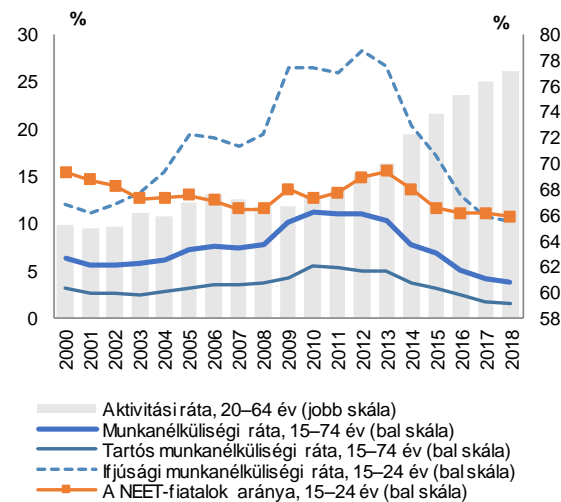
Forrás: Eurostat, Központi Statisztikai Hivatal, Európai Bizottság: 2019. őszi gazdasági előrejelzés

A korábbi szakpolitikai intézkedések hatásának gyengülésével a potenciális növekedés várhatóan lassulni fog. Az elmúlt években fokozatosan megmutatkozott a munkaerőpiaci részvételt növelő korábbi intézkedéseknek, különösen a tényleges nyugdíjbavonulási életkor lépcsőzetes emelésének kedvező gazdasági hatása. Az időskori foglalkoztatás növelése érdekében adóosztályokat vezettek be. Az adó- és szociális ellátási rendszer változásai – a munkát és a fogyasztást terhelő adókat, valamint a munkanélküli és egyéb juttatásokat érintő módosítások – szintén növelhették a részvételt és hosszabb távon a GDP-t, bár egyúttal nagyobb egyenlőtlenséget is teremtettek (Benczúr et al., 2018). Annak ellenére, hogy a kormány intézkedéseket hozott az időskori foglalkoztatás növelésére, a nyugdíjkorhatár 2022-től kezdődően 65 évben fog stabilizálódni, és a gazdaságilag aktív népesség a demográfiai tendenciákkal összhangban várhatóan csökkenni fog.

Munkaerőpiac és szociális mutatók

A gazdaság kedvező konjunkturális helyzetével párhuzamosan a magyarországi munkaerőpiac is jó teljesítményt nyújt. A foglalkoztatás és a munkaerőpiaci részvétel 2019-ben tovább növekedett. A munkanélküliség, ideértve a tartós munkanélküliséget is, jóval a válság előtti szint alá csökkent. Az ifjúsági munkanélküliség és a nem foglalkoztatott, oktatásban és képzésben nem

részesülő fiatalok aránya ennél lassabb ütemben javult (lásd az 1.3. ábrát és a C.3. táblázatot). A betöltendő álláshelyekre vonatkozó adatok és a munkaerőhiány vállalati percepciója azonban azt jelzik, hogy a munkaerő-kereslet 2019 közepe óta lanyhul.

1.3. ábra: **Munkaerőpiaci részvétel, munkanélküliség és a NEET-fiatalok aránya**

(1) NEET-fiatal: nem foglalkoztatott, oktatásban és képzésben nem részesülő fiatal

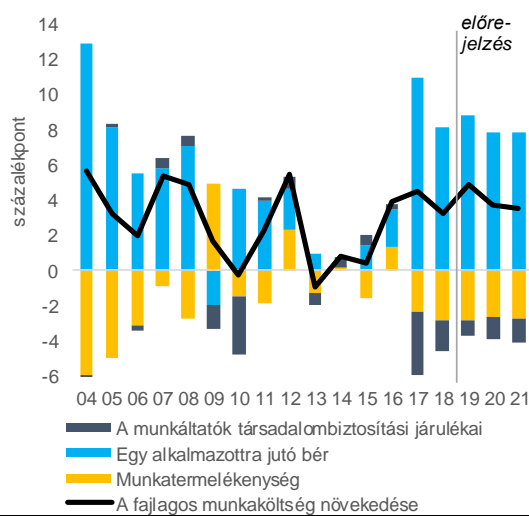
Forrás: Eurostat

A munkaerőpiac továbbra is strukturális akadályokkal küzd. A munkaerőhiány még mindig jelentős, különösen a magas szintű képzettséggel rendelkező munkavállalókat igénylő ágazatokban. A közelmúltbeli javulás ellenére az alacsony képzettségű és a fogyatékossgal élők körében magasabb az inaktív aránya (lásd a 3.3.1. szakaszt). A munkanélküliség földrajzilag is koncentrálnak, főként a kevésbé fejlett régiókban és a vidéki térségekben jellemző. Bár csökkent a közmunkásként tevékenykedők száma, a közmunkaprogram továbbra is a munkaerő több mint 2 %-át foglalkoztatja.

A szűk munkaerőpiacon gyorsan növekedtek a bérek. A nemzeti számlák adatai alapján az egy alkalmazottra jutó bérek és keresetek 2018-ban 8,1 %-kal, 2019-ben pedig tovább, a becslések szerint 8,8 %-ot elérő mértékig emelkedtek. A minimálbér jelentős, 2019-ben és 2020-ban egyaránt 8 %-os emelése szintén hozzájárult a bérnövekedéshez, amely az előrejelzések szerint 2020-ban és 2021-ben fokozatosan lassulni fog, mivel az alacsonyabb gazdasági növekedés enyhíti

a munkaerőpiac feszességét. A munkaadók társadalombiztosítási járulékaiknak mértéke a kormány és a szociális partnerek közötti hatéves bérmegállapodással összhangban tovább fog csökkenni. A szűkülő adóék korlátozza a fajlagos munkaköltség növekedését, amely az elmúlt években azonban még mindig átlagosan közel évi 4 % volt, és várhatóan csak szerényen fog csökkenni (lásd az 1.4. ábrát).

1.4. ábra: **A fajlagos munkaköltség növekedéséhez való hozzájárulás**

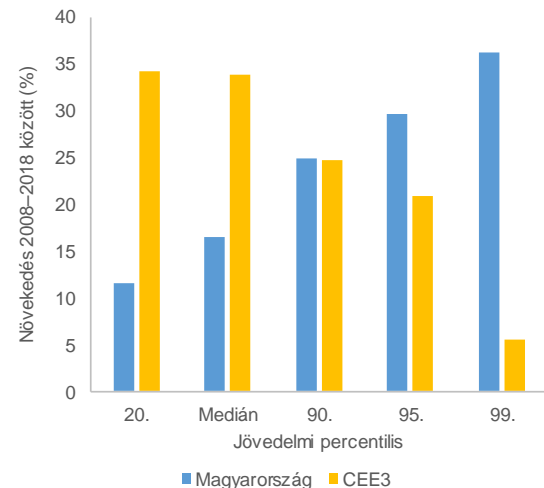

Forrás: Eurostat, Európai Bizottság, 2019. őszi gazdasági előrejelzés

A növekedés előnyei egyenlőtlenül oszlanak meg. A szegénység kockázata jelentősen csökkent az elmúlt években, de az anyagi és szociális nélkülözés aránya továbbra is a legmagasabbak között van az EU-ban. A szegénység és a társadalmi kirekesztés erős területi koncentrációt mutat. A szociális biztonsági háló kulcsfontosságú elemei nem kellően megfelelőek. Az egyenlőtlenség magyarországi mértéke nem magas az EU többi részéhez képest, de az elmúlt évtizedben növekedett (lásd a 3.3.2. szakaszt). Míg 2008 és 2018 között a mediánjövedelem feleannyira nőtt, mint a regionális átlag, a felső 5 percentilis jövedelemnövekedése sokkal magasabb volt (lásd az 1.5. ábrát). Mivel a magas jövedelmű háztartások nagyobb részt takarítanak meg jövedelmükből, a változó jövedelemeloszlás hozzájárulhatott ahhoz, hogy a válságot követően tartósan magas a háztartások megtakarítási rátája. Ezt támasztja alá a vagyonkoncentráció közelmúltbeli növekedése is: a háztartások leggazdagabb 20 %-ának pénzügyi eszközei 2014

és 2017 között 36 %-kal, a fennmaradó 80 % pénzügyi eszközei pedig csak 8 %-kal nőttek (MNB, 2019a).

1.5. ábra: **A rendelkezésre álló nettó reáljövedelem növekedése 2008–2018 között a különböző jövedelmi szinteken**

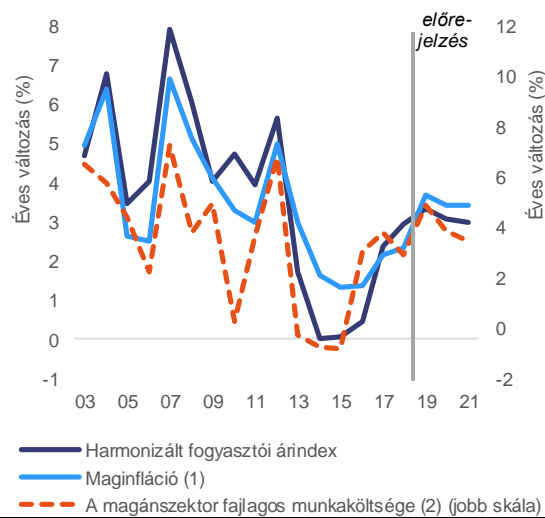

(1) CEE3: Csehország, Lengyelország és Szlovákia átlaga

Forrás: Eurostat

Infláció és monetáris politika

Az erős kereslet és a bérek növekedése inflációhoz vezetett. A maginfláció folyamatosan nőtt, és 2019-ben 3,4 %-ra emelte a harmonizált fogyasztói árindex alapján mért inflációt. Egyéb mutatók is megerősítik az árnyomás erősödését a gazdaságban. Az építőipari árak 2019 harmadik negyedévében 9,5 %-kal nőttek, míg a GDP-deflátor ugyanezen időszakban 4,4 %-kal emelkedett. Az elkövetkező években a gazdasági növekedés lassulása várhatóan enyhíteni fogja a munkaerőpiac szűkösségét, és visszafogja majd a belföldi inflációs nyomást. Ugyanakkor az importált infláció a várakozások szerint továbbra is visszafogott marad, összhangban a globális nyersanyag- és ipari árakkal. Az előrejelzések szerint a harmonizált fogyasztói árindex alapján mért infláció a következő években összességében közel marad a jegybank célsávjának 3 %-os középtértékéhez (lásd az 1.6. ábrát).

1.6. ábra: **Infláció és fajlagos munkaköltség**

(1) A feldolgozatlan élelmiszereket és az energiát figyelmen kívül hagyó harmonizált fogyasztói árindex. (2) Teljes gazdaság, kivéve a közigazgatást, az oktatást és az egészségügyet.

Forrás: Eurostat, Európai Bizottság: 2019. őszi gazdasági előrejelzés

A monetáris feltételek változatlanul lazák. 2019-ben a jegybank felhívta a figyelmet arra, hogy a lefelé mutató inflációs kockázat erősödött. Likviditási műveletei révén a jegybank az év második felében kismértékben csökkentette a bankközi kamatlábakat. A forint kereskedelmileg súlyozott alapon mintegy 4 %-kal leértékelődött 2018 végéhez képest. A jegybank újabb támogatott hitelprogramot vezetett be a kisvállalkozások számára, a nagyobb vállalatokat pedig kötvényvásárlási programmal célozta meg (lásd a 3.2. szakaszt).

Külső pozíció

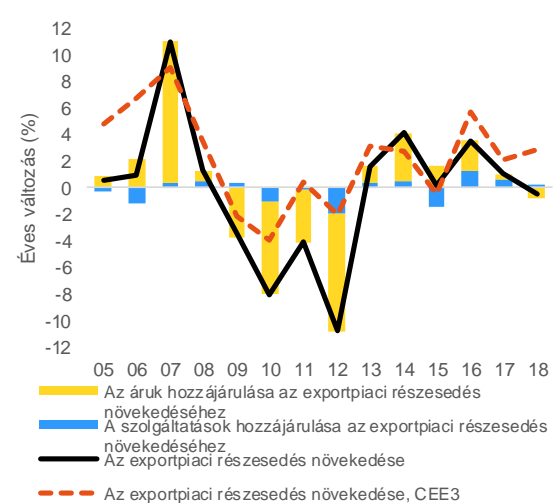
A folyó fizetési mérleg kissé negatívba fordult (a GDP 0,8 %-ának megfelelő hiányt mutatott 2019 harmadik negyedévében), főként a csökkenő kereskedelmi egyenleg miatt. Ez a szint összhangban van a gazdasági fundamentumok által indokolttal ⁽⁵⁾. Az export növekedése a kereskedelmi partnereknél jelentkező keresletcsökkenéssel összhangban 2017 óta

⁽⁵⁾ A referenciaérték egyszerűsített formájú regresszióból ered, amely figyelembe veszi a megtakarítások és beruházások egyenlegének fő tényezőit, többek között a fundamentális tényezőket (például demográfia, erőforrások), szakpolitikai tényezőket, és globális pénzügyi körülményeket. Lásd még: Coutinho, Turrini és Zeugner (2018).

lelassult, miközben az erőteljes belföldi kereslet továbbra is magas szinten tartotta az import növekedését. Az uniós források növekvő felhasználása felduzzasztotta a tőkemérleg egyenlegét, így a gazdaság nettó finanszírozási képessége pozitív maradt. A következő években az új exportkapacitások és az alacsonyabb belső keresletnövekedés az előrejelzések szerint stabilizálja majd a külső egyenleget, a folyó fizetési mérleg hiánya pedig a GDP 1 %-a alatt fog maradni.

Az exportpiaci részesedés növekedése 2016 óta elmaradt a regionális versenytársak ütemétől.

2016 és 2018 között Magyarország 4 %-kal növelte exportpiaci részesedését, amely kevesebb, mint Csehország, Lengyelország és Szlovákia 10,7 %-os átlaga (lásd az 1.7. ábrát). Ez a különbség főként az áruexportnak tudható be, felét pedig a gépjárműipar magyarázza. A belső égésű motorok gyártása különösen fontos szerepet játszik a magyar gazdaságban. Ezt az ágazatot súlyosan érintette a dízelautók kibocsátásával kapcsolatos botrány és az új kibocsátásvizsgálati eljárások fokozatos bevezetése 2017-től. Az országban működő főbb márkák emellett vállalat-specifikus okokból is visszafogták a termelést. Az új, 2019-es modellek bevezetésével azonban a magyar gépjárműipari export elkezdte behozni az elmúlt évek lemaradását.

1.7. ábra: **Az exportpiaci részesedés növekedése**

A névleges értékekből számítva. CEE3: Csehország, Lengyelország és Szlovákia átlaga

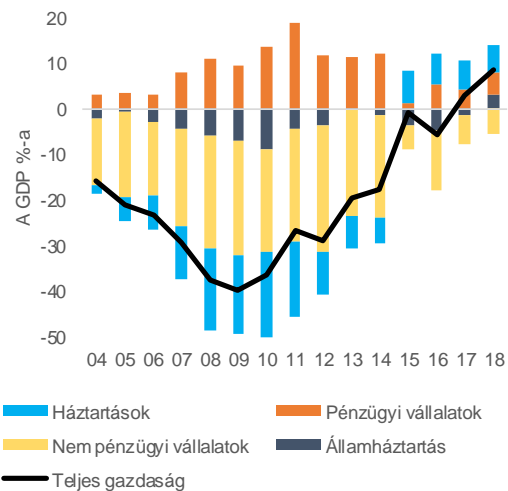
Forrás: Forrás: Eurostat

A költségalapú versenyképesség csökkenése mérhetően befolyásolta a kereskedelmi teljesítményt. Az elmúlt években a nagymértékű üzleti beruházások új termelési kapacitások létrehozásával segítettek elő az export növekedését. A csökkenő költségalapú versenyképesség azonban a becslések szerint évi 0,5–1 százalékpontos piacirészesedés-csökkenéshez vezetett, mivel a feldolgozóipar fajlagos munkaerőköltségén alapuló reál effektív árfolyam 2015 vége óta több mint 15 %-kal nőtt⁽⁶⁾.

A nettó nemzetközi befektetési pozíció tovább javult. A 2009. évi –113,4 % után 2019 harmadik negyedévére elérte a GDP –49,2 %-át. Ez azonban alacsonyabb a gazdasági fundamentumok által indokolt értéknél (a becsült érték a 2019-es GDP –24 %-a volt). A hitelviszonyt megtestesítő instrumentumok nettó állománya viszont közel nullára csökkent. A külső adósság leépítése egyre inkább a nominális GDP magas növekedésének tudható be, miközben a tranzakciók hozzájárulása a gazdaság csökkenő nettó finanszírozási képességével összhangban alábbhagyott.

⁽⁶⁾ Ez az elemzés a 2000–2015 közötti időszakra vonatkozó adatok becsült exportegyenletére épül. A modellben az áruexport volumenének negyedéves növekedési rátája a következő tényezőkkel magyarázható: a világkereskedelem növekedése (a CPB Netherlands ciklikus keresletingadozási mutatója alapján); a vállalati szektor tőkeállományának növekedése (a jegybank által közzétett, a termelési kapacitásra vonatkozó helyettesítő mutató alapján); valamint a feldolgozóipar fajlagos munkaerőköltségén alapuló reál árfolyam (EKB-adat, a költségalapú versenyképesség mutatójaként).

1.8. ábra: **Nettó devizaeszközök ágazatonként**

A háztartások a nonprofit intézményeket is magukban foglalják. A jegybank az államháztartáshoz tartozik. Az adatok nem konszolidáltak és nem tartalmazzák a különleges célú gazdasági egységekre vonatkozó információkat.

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, Magyar Nemzeti Bank

A devizaadósság csökkenése mérsékelté Magyarország kitértetését a nemzetközi pénzügyi piacok volatilitásával szemben. A háztartások és a vállalatok 2018-ra csökkentették jelentős nettó devizaadósság-állományukat, amit kormányzati intézkedések is támogattak. A vállalati szektoron belül az exportáló vállalkozások a befolyó devizabevételeikből fedezik adósságaikat, bár az építőiparban és a kereskedelmiingatlan-ágazatban továbbra is jellemző a kitértetés. E kockázatok csökkentése érdekében a jegybank 2019 őszén kiterjesztette a rendszerkockázati tőkepuffert a devizában denominált, fedezetlen projekthitelekre. Emellett a bankok elkezdtek szigorítani a kereskedelmiingatlan-projektek hitelfeltételeit. Az államháztartás devizában denominált adóssága is csökkent, mivel a lejáró kötvényeket nagyrészt nemzeti valutában refinanszírozták. Az államháztartás jegybankkal közös konszolidált mérlege ma már több devizaeszközzel, mint kötelezettséggel rendelkezik (lásd az 1.8. ábrát).

Államháztartás

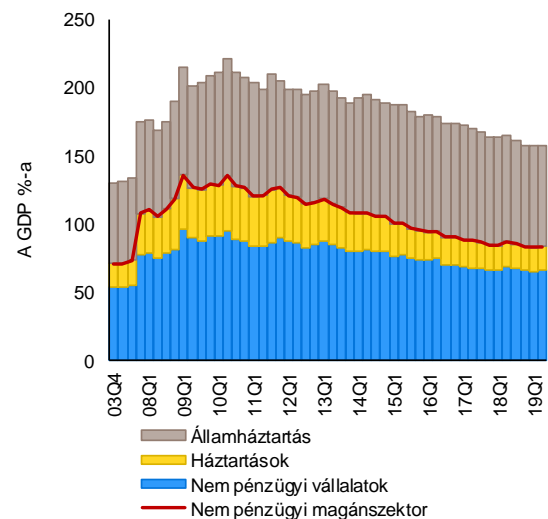
Az államháztartási hiány az előrejelzések szerint csökkenni fog, főként a kiadások visszafogása miatt. A gazdasági növekedés kedvező alakulása ellenére az államháztartási

hiány 2017-ben és 2018-ban a prociklikus költségvetési politikák következtében nőtt, ezért a Tanács 2018-ban jelentős eltérési eljárást indított Magyarországgal szemben. A költségvetési fegyelem prociklikus lazulása visszaszorulóban van. A Bizottság 2019. őszi előrejelzése szerint az államháztartási hiány a 2018-as 2,3 %-ról 2019-re a GDP 1,8 %-ára csökken. A javulást főként a folyó kiadásoknak a GDP-hez viszonyított mérsékelt növekedése okozza. A strukturális hiány a várakozások szerint 0,5 %-kal javult 2019-ben, ami a Tanács által ajánlottól kisebb mértéket jelent. A becslések szerint 2020-ban mind az államháztartási, mind a strukturális hiány tovább csökken, többek között az állami beruházási ráta mérséklődésének köszönhetően. Ennek megfelelően várhatóan tovább folytatódik a GDP-arányos államadósság csökkenése.

Pénzügyi ágazat

A hitelezési ciklus teljes lendületben van. Továbbra is erős a hitelkereslet és a bankok hitelnyújtási hajlandósága. A lakossági hitelezés egy év alatt 15,6 %-kal nőtt 2019 decemberéhez képest, amihez hozzájárult a 2019 júliusában bevezetett „babaváró” hitel is. A magánszektor adósságállománya azonban nem nőtt a GDP-hez képest. A háztartások eladósodottsága továbbra is történelmi mélyponton van, 2019-ben a GDP 18 %-át tette ki, ami jóval alatta marad a gazdasági fundamentumok által indokolt 33 %-os küszöbértéknek (lásd az 1.9. ábrát). A nem pénzügyi vállalatok konszolidált adósságállománya 2019 harmadik negyedévében a GDP 49,7 %-ának felelt meg, ami magasabb, mint a gazdasági fundamentumok által indokolt szint, de nem haladja meg a prudenciális küszöbértéket. Úgy tűnik azonban, hogy a nagymértékben eladósodott vállalkozások aránya nőtt (MNB, 2019b).

1.9. ábra: Az adósságállomány ágazati megoszlása

Forrás: Eurostat

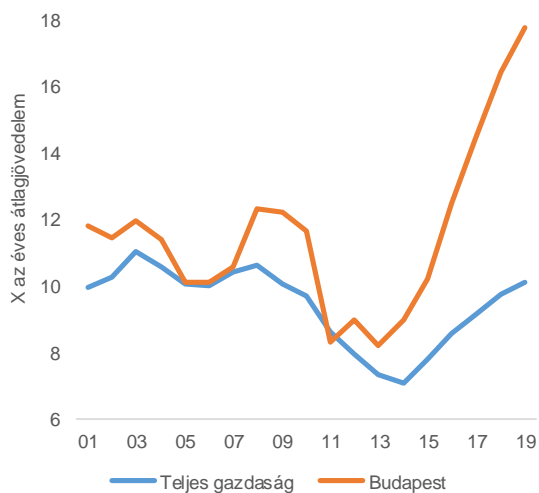
A hatóságok a piaci szegmentáció révén többféle kamatlábat vezettek be, ami tovább növeli a pénzügyi piacok összetettségét. A jegybank és a különböző köztintzmények számos kedvezményprogramot működtetnek, tovább csökkentve a hitelkamatlábakat, főként a kis- és középvállalkozások esetében (lásd még a 3.2. szakaszt). A háztartások igénybe vehetik az új „babaváró” hitelt, amely lényegében egy nagyon alacsony kamatozású, fedezet nélküli személyi kölcsön, amely a további gyermekek születésétől függően a részleges vagy teljes adósságelengedés lehetőségét is magában foglalja (lásd még a 3.3.1. szakaszt). Ugyanakkor a kormány egyre nagyobb mennyiségben bocsátott ki korlátozott másodlagos kereskedési lehetőséggel rendelkező, magas hozamú lakossági kötvényeket azzal a kifejezett céllal, hogy megtakarításra ösztönözze a háztartásokat (lásd a 3.1.3. szakaszt). Amellett, hogy közvetlen fiskális költségekkel járnak, az egyre összetettebb hálózatot alkotó támogatott pénzügyi termékek kiszoríthatják a piaci alapú termékeket, és hitelkockázattal terhelhetik az államháztartás konszolidált mérlegét. Emellett a hatóságoknak ismételt finomhangolást kell végezniük a rendszerben, hogy elkerüljék a piaci szegmensek közötti arbitrázs lehetőségét.

Lakáspiac

A lakásárak továbbra is gyorsan növekedtek, ami a budapesti ingatlanok túlértékeltségéhez vezetett. Az országos lakásárindex alapján 2019

harmadik negyedében a használt lakások ára 7,7 %-kal nőtt az előző év azonos időszakához viszonyítva a jövedelmek növekedése, az alacsony kamatlábak, az állami támogatások bővülése és az új lakások áfakulcsának 2020. január 1-jétől várható emelése miatt. A jegybank által kibocsátott lakásárindex még magasabb, 14,7 %-os emelkedést jelez. A lakásár/jövedelem arány a teljes gazdaságot tekintve a válság előtti átlagos értéken áll, a fővárosban azonban kiemelkedően magas szintet ért el (lásd az 1.10. ábrát) ⁽⁷⁾. A gyors áremelkedéshez a spekulatív kereslet és a külföldi befektetők is hozzájárultak. 2018-ban Európai Unió kívüli vevők bonyolították le a budapesti ügyletek 7,4 %-át, ami jelentős ugrást jelent a 2013-as 0,3 %-os részesedésükhöz képest. Bár a túlértékelttség földrajzilag korlátozottnak tűnik, előfordulhat, hogy átterjed az ország többi részére is (Pellényi, 2019).

1.10. ábra: **A lakásárak és a jövedelmek aránya**

80 m²-es használt lakás ára az egy főre jutó éves átlagos nettó jövedelemhez viszonyítva. Bricongne et al. (2019) szerint a 12,5-nél magasabb szorzók az éles árfordulat kockázatára utalnak.

Forrás: Az Európai Bizottság számításai a KSH és az MNB adatai alapján

A háztartások alacsony eladósodottsága és a bérbeadási célú kereslet mérséklődése enyhíti a kapcsolódó kockázatokat. Úgy tűnik, hogy a lakásárakat nem a laza hitelfeltételek hajtják fel. A háztartások adósságállománya a jövedelemhez viszonyítva még mindig alacsony, és az új

jelzáloghitelek száma 2019 első felében még csökkent is. Az új, magas hozamú lakossági államkötvény 2019 közepén történő bevezetésével párhuzamosan a meglévő lakóingatlanok árszintjének növekedése az év első negyedéve óta megállt.

A lakásépítés a kapacitási korlátok miatt csak fokozatosan reagál az erőteljes keresletre. Az újonnan épített házak száma az elmúlt években több mint megkétszereződött, így 2019-re mintegy 18 000-re nőtt, de ez a szint még mindig csak a fele a válság előtti átlagnak. Az építőipari kapacitáshiány a legtöbb lakásépítési projekt esetében költségnövekedéshez és késedelemhez vezetett. Az új lakásokra vonatkozó kedvezményes áfakulcs 2020-tól való kivezetése és a szigorúbb környezetvédelmi előírások 2021-től való bevezetése szintén hátráltatta az új projektek elindítását. Az ipari szereplők 2021-től kezdődően, a folyamatban lévő projektek lezárása után csökkenő építési tevékenységet jeleznek előre (MNB, 2019c).

Fenntartható fejlődési célok

Összességében Magyarország átlagosan teljesít a fenntartható fejlődési célok elérése terén. Az Eurostat fenntartható fejlődési célokra vonatkozó mutatói (lásd az E. mellékletet) alapján Magyarország az elmúlt 5 évben számos területen haladást ért el. A kedvező gazdasági helyzetnek köszönhetően az ország viszonylag jó eredményt ért el a tisztességes munkára és a gazdasági növekedésre vonatkozó mutatók terén (8. fenntartható fejlődési cél). A szegénységre (1. fenntartható fejlődési cél), az éhezésre (2. fenntartható fejlődési cél) és a fenntartható városokra (11. fenntartható fejlődési cél) vonatkozó mutatók szintén javultak. Az ország azonban számos mutató tekintetében továbbra is elmarad az uniós átlagtól. Emellett némi visszaesés figyelhető meg a tiszta energiára, az egyenlőtlenségre és az éghajlatváltozással kapcsolatos fellépésekre vonatkozó mutatók terén (7., 10. és 13. fenntartható fejlődési cél).

⁽⁷⁾ A teljes gazdaságra vonatkozó, rövidebb időszakra számított bizottsági értékelési mérőszámok szintén a lakások fokozódó túlértékelttségére utalnak.

1.1. táblázat: Fő gazdasági és pénzügyi mutatók – Magyarország

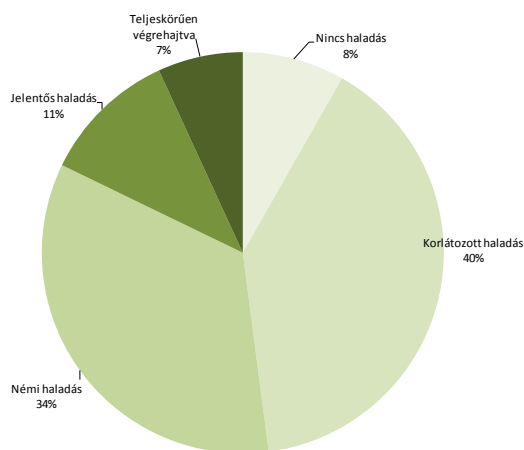
	2004–07	2008–12	2013–16	2017	2018	Előrejelzés		
						2019	2020	2021
Reál-GDP (év/év)	3,3	-1,0	3,0	4,3	5,1	4,9	3,2	2,8
Potenciális növekedés (év/év)	3,1	0,3	1,7	2,9	3,7	4,3	3,9	3,8
Magánfogyasztás (év/év)	1,9	-2,5	2,8	4,7	4,8	.	.	.
Közfogyasztás (év/év)	0,1	0,5	2,7	2,4	0,9	.	.	.
Bruttó állóeszköz-felhalmozás (év/év)	4,2	-4,4	3,7	18,7	17,1	.	.	.
Áru- és szolgáltatásexport (év/év)	16,6	2,1	6,1	6,9	4,3	.	.	.
Áru- és szolgáltatásimport (év/év)	13,6	0,0	6,1	8,2	6,8	.	.	.
Hozzájárulás a GDP-növekedéshez:								
Belső kereslet (év/év)	2,0	-2,2	2,7	6,5	6,4	.	.	.
Készletek (év/év)	-0,2	-0,4	-0,1	-1,8	0,4	.	.	.
Nettó export (év/év)	1,5	1,6	0,4	-0,5	-1,7	.	.	.
Hozzájárulás a potenciális GDP-növekedéshez:								
Teljes munkaerő (óra) (év/év)	-0,2	-0,2	1,0	1,0	0,9	0,8	0,5	0,4
Tőkefelhalmozás (év/év)	1,4	0,6	0,7	1,0	1,6	2,1	1,9	1,8
Teljes tényezőtermelékenység (év/év)	1,9	-0,1	0,0	0,9	1,3	1,5	1,5	1,5
Kibocsátási rés	2,3	-3,3	-0,9	2,0	3,4	3,7	2,5	1,6
Munkanélküliségi ráta	7,1	10,2	7,5	4,2	3,7	3,4	3,4	3,4
GDP-deflátor (év/év)	4,2	3,3	2,5	3,7	4,5	4,2	3,7	3,0
Harmonizált fogyasztói árindex (HICP, év/év)	5,5	4,9	0,6	2,4	2,9	3,4	3,3	3,1
Munkavállalói nomináljövedelem (év/év)	7,9	2,5	1,3	7,0	6,2	7,8	6,5	6,4
Munkatermelékenység (reál, foglalkoztatottak, év/év)	3,8	-0,3	0,1	2,4	2,7	.	.	.
Fajlagos munkaköltség (ULC, teljes gazdaság, év/év)	4,0	2,8	1,2	4,5	3,4	5,0	3,8	3,5
Reál fajlagos munkaköltség (év/év)	-0,2	-0,6	-1,2	0,8	-1,0	0,8	0,1	0,5
Reál effektív árfolyam (ULC, év/év)	3,1	-2,3	-1,6	4,5	-1,1	-0,4	-0,4	1,5
Reál effektív árfolyam (HICP, év/év)	3,1	-0,8	-1,7	1,8	-0,5	-0,8	-0,8	1,0
Nettó háztartási megtakarítás (nettó megtakarítás a nettó rendelkezésre álló jövedelem százalékos arányában)	6,2	5,3	7,2	6,6	6,9	.	.	.
Magánhitelek áramlása, konszolidált (GDP %)	13,2	0,7	-1,7	0,7	4,3	.	.	.
A magánszektor adóssága, konszolidált (GDP %)	81,4	109,9	86,3	70,0	69,3	.	.	.
ebből háztartások, konszolidált (GDP %)	24,8	36,3	23,6	18,6	17,8	.	.	.
ebből nem pénzügyi vállalatok, konszolidált (GDP %)	56,6	73,6	62,7	51,4	51,5	.	.	.
Bruttó nemteljesítő adósság (az adósságinstrumentumok, hitelek és előlegek összességének %-a) (2)	.	9,8	11,8	5,6
Vállalatok, nettó hitelnyújtás (+) vagy nettó hitelfelvétel (-) (GDP %)	-2,9	2,0	3,1	2,4	1,3	-0,4	-0,8	-0,9
Vállalatok, bruttó működési eredmény (GDP %)	22,3	23,0	25,0	24,9	25,1	25,1	24,9	24,7
Háztartások, nettó hitelnyújtás (+) vagy nettó hitelfelvétel (-) (GDP)	1,8	2,9	5,1	3,1	3,1	2,8	3,0	2,9
Deflált lakásárindex (év/év)	.	-7,0	9,3	9,3	10,9	.	.	.
Lakáscélú beruházás (GDP %)	4,4	3,1	2,1	2,7	3,0	.	.	.
Folyó fizetési mérleg (GDP %), fizetések egyenlege	-7,7	-1,1	2,9	2,3	-0,5	-1,4	-1,0	-0,8
Kereskedelmi mérleg (GDP %), fizetések egyenlege	-1,2	4,5	7,5	7,3	4,4	.	.	.
Áru- és szolgáltatáskereskedelem (év/év)	-0,7	-0,5	0,6	-0,6	-1,1	-0,1	0,3	0,0
Tőkemérleg (GDP %)	0,5	1,9	3,0	0,9	2,6	.	.	.
Nettó nemzetközi befektetési pozíció (NIIP) (GDP %)	-92,3	-103,4	-72,5	-54,9	-52,0	.	.	.
NIIP a nemteljesítési kockázatot nem hordozó eszközök nélkül	-30,9	-48,5	-23,8	-8,8	-4,2	.	.	.
IIP kötelezettségek a nemteljesítési kockázatot nem hordozó	75,3	112,1	82,3	62,1	58,8	.	.	.
Exportteljesítmény kontra fejlett országok (%-os változás 5 év alatt)	47,0	10,6	-10,2	7,8	6,3	.	.	.
Exportpiaci részesedés, áruk és szolgáltatások (év/év)	4,9	-5,1	2,3	1,0	-0,5	3,8	0,9	1,0
Nettó közvetlen külföldi tőkebefektetés-áramlás (GDP %)	-2,4	-1,7	-1,9	-1,7	-2,1	.	.	.
Államháztartási egyenleg (GDP %)	-7,1	-4,1	-2,3	-2,4	-2,3	-1,8	-1,0	-0,8
Strukturális költségvetési egyenleg (GDP %)	.	.	-1,8	-3,7	-3,8	-3,3	-2,1	-1,5
Az államháztartás bruttó adóssága (GDP %)	62,4	78,0	76,4	72,9	70,2	68,2	66,7	64,4
Az adóbevételek GDP-hez viszonyított aránya (%) (3)	37,5	38,4	39,0	38,4	37,6	37,2	37,0	36,9
Átlagbért kereső egyedülálló munkavállaló adómértéke (%) (4)	35,5	35,5	34,3	33,5	33,5	.	.	.
Az átlagbér 50%-át kereső egyedülálló munkavállaló adómértéke	19,6	26,5	34,3	33,5	33,5	.	.	.

Forrás: Eurostat és EKB, 2020. február 4-i zárónappal rendelkezésre álló adatok; Európai Bizottság, előrejelzett adatok (2020. téli előrejelzés a reál-GDP és a harmonizált fogyasztói árindex esetében, egyéb esetben a 2019. őszi előrejelzés).

2. AZ ORSZÁGSPECIFIKUS AJÁNLÁSOK TERÉN TETT ELŐRELÉPÉS

Magyarország vegyes eredményeket ért el az országspecifikus ajánlások végrehajtása terén. Az európai szemeszter 2011. évi bevezetése óta a Magyarországnak címzett összes országspecifikus ajánlás 52 %-ánál történt legalább „némi haladás”. Az ajánlások 48 %-ánál „korlátozott” volt a haladás vagy „nincs haladás” (lásd a 2.1. ábrát). Jelentős haladás történt a pénzügyi szektorban, például a bankok eszközminőségének javítása vagy a finanszírozási eszközökhöz való hozzáférés terén.

2.1. ábra: **A 2011–2019 közötti országspecifikus ajánlások átfogó többéves végrehajtásának állása**

(1) A fiskális politikával kapcsolatos országspecifikus ajánlások átfogó értékelése nem terjed ki a Stabilitási és Növekedési Paktumnak való megfelelésre. 2011–2012-es éves értékelés: eltérő országspecifikusajánlás-értékelési kategóriák. Az országspecifikus ajánlások többéves értékelése az ajánlások első elfogadása és a 2020. évi országjelentés közötti időszak tekintetében vizsgálja a végrehajtást.

Forrás: Európai Bizottság

2011 óta a kormány előrelépést ért el az államháztartás megerősítése terén, ez a folyamat azonban az elmúlt években megrekedt. A kormány olyan intézkedéseket – köztük strukturális reformokat – hajtott végre, amelyek a költségvetési hiányt a GDP 3 %-a alá csökkentették. Ennek eredményeként 2013-ban hatályát veszítette a túlzott hiány fennállásáról szóló határozat. 2016 óta azonban a strukturális hiány számottevően romlott, ebből kifolyólag 2018-ban és 2019-ben a Tanács arra a

következtetésre jutott, hogy a strukturális egyenleg jelentősen eltért a középtávú költségvetési céltől.

A munkaerőpiaci helyzet jelentősen javult 2011 óta – ehhez a gazdasági fellendülés mellett a kormányzat által végrehajtott intézkedések is hozzájárultak. Az elmúlt kilenc évben a hatóságok több intézkedést hoztak a munka adóterhének csökkentésére. A munkáltatók által fizetendő szociális hozzájárulási adó mértéke a 2016-os 27 %-ról 2019-re 17,5 %-ra csökkent, és a kormány a következő évekre további csökkentést tervez. A családokra és egyes kiválasztott csoportokra vonatkozó adóék még ennél is nagyobb mértékben zsugorodott. Némi előrelépés történt az aktív munkaerőpiaci intézkedések terén. A hatóságok a hangsúlyt évekig a közmunkaprogramra helyezték, annak korlátozott hatékonysága ellenére. 2019-re a munkaerőpiaci feltételek javulása és egyes szakpolitikai intézkedések következtében jelentősen csökkent a programban részt vevők száma.

Magyarország kevés előrehaladást ért el az üzleti környezet és a piacok megfelelő működésének javítása terén. Magyarország az európai szemeszter kezdete óta minden évben kapott ajánlást az üzleti környezet javítása céljából. Az ajánlások több területre vonatkoznak, többek között az alábbiakra: az adminisztratív terhek; a közbeszerzés; a jogalkotási folyamat; a verseny; a szabályozási környezet; a korrupció és a bírói függetlenség. Az adózás és a közbeszerzések digitalizálása némi javulást eredményezett.

A bankszektor eszközeinek minősége jelentősen javult, és erőre kapott a hitelezési tevékenység. 2013 és 2015 között Magyarország minden évben ajánlást kapott arra, hogy hozzon intézkedéseket a reálgazdaság hitelezésének helyreállítására, csökkentse a bankok terheit, és javítsa az eszközminőséget. Azóta a bankadó jelentősen csökkent, és számottevően visszaesett a bankok által tartott nemteljesítő hitelek szintje is.

Magyarország korlátozott haladást ért el a 2019. évi országspecifikus ajánlások végrehajtásában (lásd a 2.1. táblázatot). Korlátozott előrelépés történt a kiszolgáltató csoportok munkaerőpiaci integrációja terén.

Szintén korlátozott volt a haladás az adórendszer összetettségének csökkentése, az egészségügyi eredmények javítása és a közbeszerzési verseny fokozása tekintetében. Részleges előrelépés történt azon a téren, hogy a beruházásorientált gazdaságpolitika középpontjába a kutatást és az innovációt, az alacsony szén-dioxid-kibocsátású energiagazdaságot, a közlekedési infrastruktúrát, a hulladékgazdálkodást, valamint az energia- és erőforrás-hatékonyságot állítsák, figyelembe véve a regionális különbségeket is. A haladás korlátozott volt a hátrányos helyzetű csoportok többségi oktatásban való részvételének növelése tekintetében. Nem történt előrelépés a szociális ellátások és az álláskeresői járadékok megfelelőségének javítása, a korrupcióellenes keret fejlesztése és az ügyészségi munka erősítése, a bírói függetlenség fokozása, a szolgáltatások szabályozási környezetének javítása, illetve a döntéshozatali folyamat minőségének és átláthatóságának fejlesztése terén, ideértve a szociális párbeszédet is.

A Bizottság emellett a strukturálisreform-támogató programon keresztül testre szabott tanácsadást biztosít valamely tagállam kérésére, amely a növekedésösztönző reformok megtervezésében és végrehajtásában segíti a tagállamokat. 2018 óta 10 projekthez nyújtottak ilyen támogatást Magyarországnak. 2019-ben megkezdődött a munka a csődtörvény reformjához hozzájáruló jogi elemzés, az adójogszabályoknak való megfelelés költségeinek felmérése és az adóhatóság teljesítménymérésének javítása, valamint az egészségügyi alapellátás minőségének és hozzáférhetőségének, illetve a felnőttoktatási rendszer minőségének és relevanciájának fejlesztése kapcsán.

2.1. táblázat: A 2019. évi országspecifikus ajánlások végrehajtásának összefoglaló értékelése (*)

A 2018. évi országspecifikus ajánlások végrehajtásának összefoglaló értékelése	Korlátozott haladás
<p>1. országspecifikus ajánlás:</p>	
<p><i>Biztosítsa a Tanács 2019. június 14-i ajánlásának való megfelelést a középtávú költségvetési célhoz vezető kiigazítási pályától való jelentős eltérés korrekciója céljából.</i></p>	<p>A Stabilitási és Növekedési Paktumnak való megfeleléssel kapcsolatos országspecifikus ajánlások értékelésére a végleges adatok rendelkezésre állását követően, tavasszal kerül sor.</p>
<p>2. országspecifikus ajánlás:</p>	<p>Korlátozott haladás</p>
<p><i>Folytassa a legkiszolgáltatottabb csoportok munkaerőpiaci integrációját, különösen továbbképzés révén, valamint javítsa a szociális támogatások és az álláskeresői járadékok megfelelőségét. Javítsa az oktatási eredményeket, és növelje a hátrányos helyzetű csoportok, különösen a romák részvételét a minőségi többségi oktatásban. Javítsa az egészségügyi eredményeket a megelőző egészségügyi intézkedések támogatásával és az alapellátás megerősítésével.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Korlátozott haladás történt a kiszolgáltatott csoportok munkaerőpiaci integrációja terén. • Korlátozott haladás történt az oktatási eredmények javítása és a hátrányos helyzetű csoportok inkluzív többségi oktatásban való részvételének növelése terén. • Nem történt haladás a szociális ellátások és az álláskeresői járadékok megfelelőségének javítása terén. • Korlátozott haladás történt az egészségügyi ellátás javítása terén.
<p>3. országspecifikus ajánlás:</p>	<p>Korlátozott haladás</p>
<p><i>Állítsa a beruházásorientált gazdaságpolitika középpontjába a kutatást és az innovációt, az alacsony szén-dioxid-kibocsátású energiagazdaságot, a közlekedési infrastruktúrát, a hulladékgazdálkodást, valamint az energia- és erőforrás-hatékonyt, figyelembe véve a regionális különbségeket is. Javítsa a versenyt a közbeszerzések terén.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Korlátozott haladás történt a kutatás és az innováció terén. • Korlátozott haladás történt a karbonszegény energia terén. • Némi haladás történt a karbonszegény közlekedés terén. • Korlátozott haladás történt a hulladékgazdálkodás terén. • Korlátozott haladás történt az energia- és erőforrás-hatékonyt terén. • Korlátozott haladás történt a közbeszerzés terén.
<p>4. országspecifikus ajánlás:</p>	<p>Korlátozott haladás</p>
<p><i>Erősítse meg a korrupcióellenes keretet, többek között az ügyészségi munka és a közérdekű információkhoz való hozzáférés javítása révén, valamint erősítse meg a bírói függetlenséget. Javítsa a döntéshozatali folyamat minőségét és átláthatóságát a hatékony szociális párbeszéd, az egyéb érdekelt felek bevonása, valamint rendszeres és megfelelő hatásvizsgálatok révén. Folytassa az adórendszer egyszerűsítését, és erősítse azt meg az agresszív adótervezés kockázatával szemben. Javítsa a versenyt és a szabályozás kiszámíthatóságát a szolgáltatási ágazatban.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nem történt haladás a korrupcióellenes keret megerősítése, valamint az ügyészségi munka és a közérdekű információkhoz való hozzáférés javítása terén. • Nem történt haladás a bírói függetlenség megerősítése terén. • Nem történt haladás a döntéshozatali folyamat minőségének javítása terén. • Korlátozott haladás történt az adórendszer egyszerűsítése és az agresszív adótervezés kockázatával szembeni megerősítése terén. • Nem történt haladás a szolgáltatási ágazat szabályozási környezetének javítása terén.

Forrás: Európai Bizottság

(*) A 3. országspecifikus ajánlás értékelése nem veszi figyelembe a 2021–2027-es időszakra vonatkozó uniós kohéziós politikai alapok hozzájárulását. A társjogalkotók még nem fogadták el a 2021–2027-es időszakra szóló uniós kohéziós politikai alapok programozásának keretszabályozását, melynek többek között a többéves pénzügyi keretre vonatkozó megállapodás is előfeltétele.

2.1. háttérmagyarázat: Az uniós alapok és programok hozzájárulása a strukturális kihívások leküzdéséhez és a növekedés és versenyképesség előmozdításához Magyarországon

Magyarország egyike azon tagállamoknak, amelyek a legnagyobb mérvű uniós támogatásban részesülnek. Az uniós kohéziós politikai alapok ⁽¹⁾ a jelenlegi többéves pénzügyi keretben 25,4 milliárd EUR-val támogatják Magyarországot, ami évente körülbelül a GDP 2,9 %-ának felel meg. 2019 végéig 26,7 milliárd EUR-t (a teljes előirányzatnál többet ⁽²⁾) különítettek el konkrét projektekre, és 10,3 milliárd EUR-t költöttek el ⁽³⁾, ami összhangban van az EU átlagos végrehajtási szintjével.

A kohéziós politika keretében nyújtott uniós finanszírozás jelentős mértékben hozzájárul a magyarországi strukturális kihívások kezeléséhez is. A Magyarországra vonatkozó kohéziós politikai programok keretében 4,9 milliárd EUR-t különítettek el az intelligens növekedés, 9 milliárd EUR-t a fenntartható növekedés és a fenntartható közlekedés, és 7,3 milliárd EUR-t az inkluzív növekedés támogatására. A 2019-es teljesítmény-felülvizsgálatot ⁽⁴⁾ követően 1,2 milliárd EUR-t bocsátottak rendelkezésre a Magyarországra vonatkozó prioritások teljesítése céljából.

A kohéziós politika keretében nyújtott uniós források hozzájárulnak a magyar gazdaság mélyreható átalakításához. A kohéziós politikai alapok többek között a kutatásba, a technológiafejlesztésbe és az innovációba, a vállalkozások versenyképességébe, a fenntartható közlekedésbe, a foglalkoztatásba és a munkaerő mobilitásába történő beruházások révén támogatják a növekedést és a foglalkoztatást. 2019-re az Európai Regionális Fejlesztési Alap és a Kohéziós Alap által lehetővé tett beruházások a következő fejlesztésekhez járultak hozzá: 454 km közút építése vagy korszerűsítése regionális szinten és a TEN-T hálózat szintjén; több mint 140 000 háztartás számára tették hozzáférhetővé a széles sávú internetkapcsolatot; több mint 65 000 polgár számára biztosítottak jobb szennyvízkezelést vagy vízellátást; támogatást ítélték meg több mint 34 000 vállalkozás számára. Az uniós alapok hozzájárultak az üvegházhatásúgáz-kibocsátás csökkentéséhez és a közigazgatási eljárások digitalizációjához kapcsolódó fejlesztésekhez, többek között az ingatlan-nyilvántartás elektronikus hozzáférhetőségéhez és az adóügyi folyamatok digitalizálásához. Az Európai Szociális Alap 605 000 embert támogatott aktív munkaerőpiaci intézkedések és képzési kezdeményezések révén, 196 000 tanuló és 28 000 pedagógus képzésével segítette elő az inkluzív oktatást, és a 114 000 közigazgatási szakember számára biztosított kompetenciafejlesztési képzések révén hozzájárult a közigazgatás korszerűsítéséhez. 2019-ben pedig nagyszabású, uniós finanszírozású vastagbélrákszűrési program indult, amelyben az év végéig több mint 100 000 ember vett részt.

A mezőgazdasági és halászati alapok és más uniós programok szintén hozzájárulnak a beruházási igények kielégítéséhez. Magyarország az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (4,2 milliárd EUR), az Európai Tengerügyi és Halászati Alapból (50,9 millió EUR) és egyéb uniós programokból is finanszírozáshoz jut, például az Európai Hálózatfinanszírozási Eszközből a stratégiai közlekedési hálózatok területén (1 087 millió EUR) és a „Horizont 2020” keretprogramból (275 millió EUR, amelyből 81 millió EUR-t 192 kis- és középvállalkozás támogatására fordítottak).

Az uniós finanszírozás hozzájárul a kulcsfontosságú magánberuházások mozgósításához. Az európai strukturális és beruházási alapok ⁽⁵⁾ által támogatott programok további tőkét is mozgósítottak azáltal, hogy 2 291 millió EUR-t hitelek, garanciák és saját tőke biztosítására fordítottak ⁽⁶⁾. Ez az európai strukturális és beruházási alapok összes elfogadott allokációjának 7,1 %-át teszi ki.

Az uniós alapok jelentős összegeket fektetnek be a fenntartható fejlődési célokkal összhangban lévő fellépésekbe. Magyarországon az európai strukturális és beruházási alapok a 17 fenntartható fejlődési cél közül 13-at támogatnak, az alapokból származó források mintegy 93 %-a hozzájárul e célokhoz.

⁽¹⁾ Európai Regionális Fejlesztési Alap, Kohéziós Alap, Európai Szociális Alap, ifjúsági foglalkoztatási kezdeményezés.

⁽²⁾ A 100 % feletti többletvállalásokat végül a nemzeti költségvetések fedezik.

⁽³⁾ <https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/HU>

⁽⁴⁾ Az 1303/2013/EU rendelet 22. cikke szerinti teljesítmény-felülvizsgálat keretében az összes elkülönített forrás 5–7 %-át az operatív programok prioritási tengelyeinek végrehajtására szabadítják fel, ami nemzeti társfinanszírozást is magában foglal.

⁽⁵⁾ Európai Regionális Fejlesztési Alap, Kohéziós Alap, Európai Szociális Alap, Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap, Európai Tengerügyi és Halászati Alap.

⁽⁶⁾ Az 1303/2013/EU rendelet 46. cikke szerinti, a pénzügyi eszközök végrehajtásáról szóló tagállami jelentéstétel, határidő: 2018.12.31.

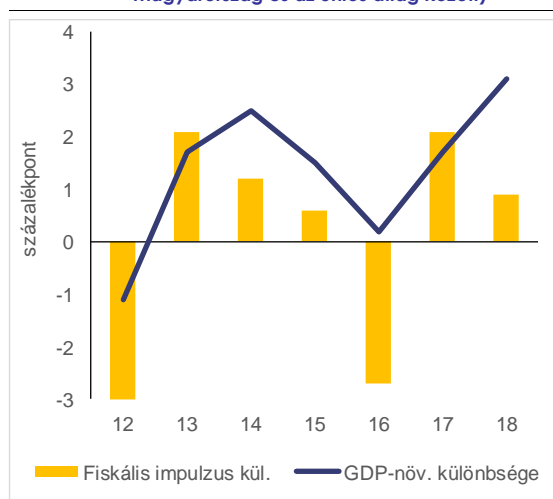
3. REFORMPRIORITÁSOK

3.1. ÁLLAMHÁZTARTÁS ÉS ADÓZÁS

3.1.1. KÖZKIADÁSOK

Az éveken át tartó prociklikus költségvetési politika hatására a növekedés az uniós átlag fölé került. Magyarországon a költségvetési politika terén az unióstól eltérő tendencia érvényesült. 2013-tól az uniós transzferekkel növelt elsődleges hiány változásával meghatározott fiskális impulzus magasabb volt az uniós átlagnál (lásd a 3.1.1. ábrát). Úgy tűnik, ez a szóban forgó időszakban hozzájárult az átlagot meghaladó GDP-növekedéshez. A költségvetési politika 2019-től várhatóan szigorúbbá válik.

3.1.1. ábra: **A GDP-növekedés és a fiskális impulzus alakulása 2012–2018-ban (különbségek Magyarország és az uniós átlag között)**

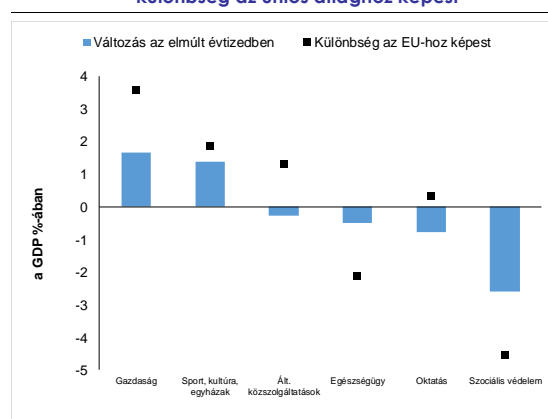

(1) A fiskális impulzus magában foglalja az elsődleges hiány változását, valamint az uniós intézményektől kapott folyó és tőkefinanszírozás változását; GDP-növekedés különbsége = magyar GDP-növekedés – átlagos uniós GDP-növekedés
Forrás: Eurostat

Magyarországon a közkiadások erősen központosítottak. Az elsődleges kiadások szintje az elmúlt évtizedekben a GDP 45 %-a körül mozgott, vagyis jóval magasabb volt, mint a regionális versenytársaknál. 2013 óta számos szolgáltatásnyújtási feladat az önkormányzatoktól a központi kormányzat szintjére került át (lásd a 3.4.4. szakaszt). Ennek következtében a helyi önkormányzati kiadások aránya az összes kiadáshoz képest 2017-ben 25 %-ról 13 %-ra csökkent, ami jelentősen elmarad a 23 %-os uniós átlagtól (OECD, 2019a). Magyarországon a

jelentős mértékű és központosított kiadásokhoz alacsony kormányzati hatékonyság kapcsolódik (lásd a 3.4.2. szakaszt). A jelek szerint mindez hátrányosan hat a termelékenység növekedésére (Fournier és Johansson, 2016).

3.1.2. ábra: **A kiadások szerkezetének alakulása Magyarországon az elmúlt 10 évben, és különbség az uniós átlaghoz képest**

(1) A változás a kiadások 2005 és 2007, valamint 2015 és 2017 közötti hároméves átlagának különbségét tükrözi a GDP %-ában kifejezve. Az uniós átlagtól való eltérés a 2015–2017 közötti időszakra vonatkozó magyarországi és uniós átlagos kiadás különbségét jelzi. Az általános közszolgáltatások nem tartalmazzák a kamatköltségeket.

Forrás: Eurostat

Noha a kiadások mértéke az elmúlt évtizedben stabil volt, a kiadási szerkezet jelentősen megváltozott. Az elmúlt évtizedben a szociális védelemre, az oktatásra és az egészségügyre fordított kiadások a GDP 3,4 %-ának megfelelő mértékben csökkentek, míg a gazdaságra, a sportra, a kultúrára és egyházi célra fordított kiadások 3,1 %-kal nőttek. A szociális védelmi kiadások visszaesése jelentős mértékben a lakhatáshoz és a társadalmi kirekesztés elleni küzdelemhez kapcsolódó szociális juttatások – bár viszonylag magas szintről induló – csökkenésével magyarázható. Jelenleg a szociális védelemre irányuló közkiadások a GDP 4,5 %-ának megfelelő mértékben alatta maradnak az uniós átlagnak, ami a nyugdíjakra és az álláskeresői járadékokra fordított kiadások alacsonyabb arányával magyarázható. Az elmúlt tíz évben némileg csökkentek az egészségügyi célú közkiadások, és messze elmaradnak az uniós átlagtól. Csökkentek az oktatásra fordított

összegek is, bár szintjük megközelíti az uniós átlagot (lásd a 3.1.2. ábrát).

A humán tőkére és a szociális juttatásokra fordított alacsonyabb kiadások révén létrejött mozgásteret a gazdaságban való állami részvétel megerősítésére, valamint a sportra, kultúrára és egyházi célra fordított finanszírozásra csoportosították át. Uniós összehasonlításban Magyarország költ a legtöbbet a gazdaságra, az e területre irányuló kiadások az elmúlt évtizedben a GDP 1,6 %-ának megfelelő mértékben nőttek. Ez tükrözi az állam fokozottabb gazdasági szerepvállalását és magában foglalja többek között a vállalkozásoknak nyújtott beruházási támogatásokat, amelyek összege 2016–2018-ban a GDP 1,7 %-át tette ki, a GDP-arányosan 0,6 %-os uniós átlaghoz képest. 2010 óta a sportra, a kultúrára és az egyházakra szánt kiadások is jelentősen növekedtek, és messze a legmagasabb szintet érték el az EU-ban (2017-ben a GDP 3,5 %-át). A sportcélú kiadások (1,2 % a 0,3 %-os uniós átlaghoz képest) közé tartoznak a stadionok, sportlétesítmények építésének, valamint számos nagyszabású nemzetközi sportesemény lebonyolításának a költségei. Ugyanakkor a magyarok nem fordítanak sok időt sportolásra, e téren jelentős az elmaradás az Unió más tagállamaihoz képest. Összességében levonható az a következtetés, hogy a kutatás-fejlesztésre, az infrastruktúrára és az általános közszolgáltatásokra fordított kiadások hatékonysága alacsony. Az utóbbi két kiadási területen 2007 és 2016 között a termelékenység is romlott (Cepparulo és Mourre, előkészületben).

3.1.2. ADÓZÁS

Az adóbevételek GDP-hez viszonyított aránya továbbra is magas a régió más országaival összehasonlítva, és az adóösszetétel a fogyasztási adók felé mozdul el. A közelmúltban bevezetett jelentős adócsökkentések ellenére az adóbevételek GDP-hez viszonyított aránya a 2016. évi 39,5 %-ról 2018-ban csak kissé csökkent, 37,6 %-ra csökkent (Európai Bizottság, 2019a). A GDP adóintenzív összetétele és a gazdaság fehéredését célzó intézkedések lassították az adóbevételek GDP-hez viszonyított arányának csökkenését. A ráta összhangban van az uniós átlaggal, de meghaladja Magyarország régiós versenytársainak mutatóját. Az adózás szerkezete eltér az uniós

átlagtól: a magyar adórendszer alapját a tőkeadó helyett túlnyomórészt a fogyasztási adók jelentik. A környezetvédelmi adók szintje, amely az elmúlt évtizedben csökkent, nagyjából megfelel az uniós átlagnak (2018-ban a GDP 2,3 %-a a 2,4 %-hoz képest), és főként az energiára kivetett adókat, többek között az üzemanyagadót foglalja magában. Az elmúlt évtizedben növekedtek a távfűtésre és a mezőgazdasági, vasúti és kereskedelmi célú tüzelőanyag-felhasználásra vonatkozó adómentességek. A távfűtésre kivetett áfa mértéke csökkent. Érvényben maradt néhány, a kőszénipar felszámolásához és átszervezéséhez nyújtott támogatás (OECD, 2018a).

A munka adóterhe csökkenőben van, de az alacsony jövedelmű munkavállalók esetében továbbra is magas a munkát terhelő adóé. A munkáltatók által fizetendő szociális hozzájárulási adó mértéke a 2016-os 27 %-ról 2019-re 17,5 %-ra csökkent, és a következő években további csökkentéseket terveznek. A kormány a közelmúltban intézkedéseket fogadott el azzal a céllal, hogy még több támogatást nyújtson a gyermekes családoknak. 2020-tól mentesülnek a személyi jövedelemadó alól azok az édesanyák, akik legalább négy gyermeket nevelnek, és tovább nő a családi adókedvezmény, csökkentve egyes alacsony jövedelmű családok adóterhét. Mindazonáltal az átlagbér felének megfelelő jövedelemmel rendelkező, alacsony jövedelmű egyedülálló személyek adóéke – részben az egykulcsos személyi jövedelemadó hatására – 2018-ban 45 % volt, ami 15 százalékponttal meghaladja az uniós átlagot (Európai Bizottság, 2019a.). Az alacsony jövedelmű egyedülállók jelentős része esetében – egy olyan célzott program keretében, amely több mint 530 000 munkavállalóra terjed ki – a munkáltató a szociális hozzájárulási adó terhére kedvezményt vehet igénybe. Az adóék azonban az ő esetükben még a kedvezményes adókulcsok figyelembevételével is az uniós átlag felett marad.

Agresszív adótervezéssel kapcsolatos kockázatok merülhetnek fel a jelentős külföldi tőkeállomány miatt, valamint azáltal, hogy Magyarország nem vet ki forrásadót a kifizetett osztalékokra, kamatokra és jogdíjakra. A nem rezidensek belföldi közvetlentőke-befektetései 2017-ben a GDP 164 %-át tették ki. A közvetlen külföldi befektetések jelentős hányada különleges célú gazdasági egységeken keresztül valósult meg,

ami a pénzügyi és a tényleges gazdasági tevékenység szétválására utal. A jegybank legújabb adatai szerint a nem rezidensek belföldi befektetésállománya 2018-ban jelentősen csökkent, főként a különleges célú gazdasági egységek miatt. A különleges célú gazdasági egységek által tartott közvetlen külföldi befektetések aránya (46 %) azonban 2018-ban is a legnagyobbak között volt az EU-ban. Ugyanakkor az offshore pénzügyi központokba kiáramló jövedelem – például jogdíjak, kamatok és osztalékok – összege 2013 és 2017 között viszonylag alacsony volt. Mindazonáltal az agresszív adótervezés szempontjából a magyar adórendszernek vannak hiányosságai, mindenekelőtt az offshore pénzügyi központokba irányuló jövedelemre kivetett magyarországi forrásadó hiánya lehetőséget ad arra, hogy a nyereség méltányos adófizetés nélkül kikerüljön az EU-ból (Ramboll and Corit, 2016).

Magyarország végrehajtja az agresszív adótervezés visszaszorítását célzó, európai és nemzetközi szinten elfogadott kezdeményezéseket. Magyarország az adókikerülés elleni irányelv rendelkezéseinek túlnyomó részét – például a kamatlevonás korlátozására és az ellenőrzött külföldi társaságokra vonatkozó szabályokat – átvittette nemzeti jogába. 2020-tól meg kell kezdeni más előírások, így a tőkekivonási adóhoz és a hibrid struktúrákhoz kapcsolódó szabályok alkalmazását is. Emellett Magyarország átvittette nemzeti jogába az adótervezésben részt vevő közvetítőkre vonatkozó új átláthatósági szabályokat tartalmazó uniós irányelvet. Értékelni kell majd, hogy az említett új intézkedések mennyire hatékonyan korlátozzák az agresszív adótervezés alkalmazási körét és milyen hatást gyakorolnak középtávon a társasági adóból származó bevételekre.

Jelentős eredményeket sikerült elérni az árnyékgazdaság méretének csökkentésére irányuló intézkedések terén. Az általánosforgalmiadó-hiány (vagyis a teljes áfakötelezettséghez viszonyított adóbevételek-kiesés) a 2013. évi 21 %-ról 2018-ban körülbelül 9 %-ra csökkent. Ez a tendencia várhatóan folytatódni fog a múltbeli és a jelenlegi reformoknak – például az online pénztárgépek bevezetésének, fizetési terminálok telepítését célzó programon keresztül az elektronikus fizetések előmozdításának és a kötelező elektronikus számlázási rendszernek –

köszönhetően. 2020 júliusától az online számlázási rendszert valamennyi számlára kiterjesztik, és a végső cél az, hogy minden vállalat előre kitöltött áfabevallást tudjon használni.

Noha az adómegfelelési költségek az elmúlt évtizedben csökkentek, továbbra is a legmagasabbak között vannak az EU-ban. Az elektronikus szja-bevallások aránya lényegesen nőtt, az összes személyijövedelemadó-bevallás 2009. évi 30 %-áról 2017-re 55,4 %-ra (Európai Bizottság, 2019a.) Az adótartozás mértéke, amelyből következtetni lehet az adózási fegyvellemmel kapcsolatos problémákra, 2014 óta több mint 50 %-kal csökkent. Mindazonáltal a 2009 és 2018 közötti időszakban a középvállalkozásoknak évente 277 órára volt szükségük ahhoz, hogy teljesítsék fő adózási kötelezettségeiket, ami jelentősen meghaladja az évi 170 órás uniós átlagot. Az áfa-visszatérítéssel kapcsolatos kötelezettségek teljesítéséhez szükséges idő uniós összehasonlításban szintén az egyik legmagasabb (WB-PWC, 2019).

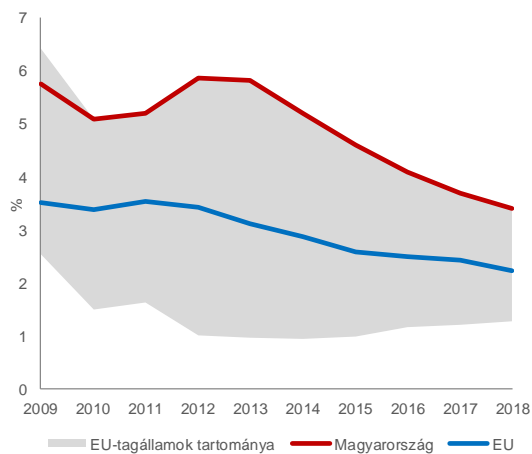
Magyarország intézkedéseket tett annak érdekében, hogy fokozatosan csökkentse az adórendszer összetettségét. A kormány azt tervezi, hogy a 2019. évi 60-ról 2020 végéig 40 alá csökkenti az adónemek számát. 2020-tól 12 %-ra csökken az egyszerűsített kisvállalati adó (KIVA) mértéke, megszűnik az egyszerűsített vállalkozói adó (EVA), és a munkavállalókat terhelő négy különböző társadalombiztosítási járulékot egyetlen járulékos keretben kell megfizetni. Ennek ellenére számos speciális ágazati adó továbbra is fennáll, bár az elmúlt években az összes adóbevételek belüli jelentőségük csökkent.

3.1.3. AZ ÁLLAMADÓSSÁG ALAKULÁSA ÉS KEZELÉSE

Annak ellenére, hogy csökkent az adósságráta, Magyarország GDP-arányos bruttó finanszírozási igénye továbbra is a legmagasabb az EU-ban. 2012 óta Magyarország hosszú távú adósságállományának hitelminősítése 2–3 besorolási fokozattal javult. Mindazonáltal a kedvező fejlemények és annak ellenére, hogy az adósságállomány rövid lejáratú, uniós összehasonlításban Magyarország implicit kamatlába 2012 és 2018 között minden évben a legmagasabb volt. A viszonylag magas

adósságállomány és a rövid lejárat miatt Magyarország éves finanszírozási igénye is a legmagasabb volt az EU-ban, 2018-ban a GDP 18 %-át tette ki (Európai Bizottság, 2019b).

3.1.3. ábra: **Az államadósság implicit kamatlába az EU-ban**

Forrás: Eurostat

Az államadósság GDP-hez viszonyított aránya jelentősen csökken, de Magyarország jövedelmi szintjét tekintve még mindig magas. Az államadósság – miután 2011-ben elérte a csúcértéket (a GDP 80,8 %-a) – 2018-ban a GDP 70,2 %-ára csökkent. Az adósságcsökkenés több mint fele 2017–2018-ban következett be, elsősorban a magas nominális GDP-növekedésnek köszönhetően. Átmeneti tényezők azonban lassították a folyamatot, amikor a hatóságok a hazai költségvetésből történő előfinanszírozás mellett fokozták az uniós források felhasználását. A függő kötelezettségek állománya változatlanul magas. 2018 végén a nem kormányzati egységeknek nyújtott állami garanciák a GDP 5,2 %-át tették ki, ami meghaladta Csehország, Lengyelország és Szlovákia 0,5 %-os átlagát.

Jelentősen nőtt a hazai befektetők részesedése az adósságfinanszírozásban. A devizában denominált adósság aránya, amely 2011-ben meghaladta a teljes adósság 50 %-át, 2019 októberében 18 % alá süllyedt. A belföldi befektetők arányának növelését célzó intézkedések lehetővé tették a külföldi befektetők által elidegenített eszközök átvételét. A jegybank kedvezményes államkötvény-vásárlási programokat kínált a hazai bankok számára. Ennek eredményeként a kötvények aránya a bankok

eszközállományán belül a 2012. évi körülbelül 12 %-ról 2019-re mintegy 25 %-ra emelkedett. A kormány számos, igen kedvező kamatozású lakossági kötvényt is kibocsátott, köztük 2019 júniusában az úgynevezett Magyar Állampapír Pluszt (MÁP+). Az új termékek hatására megugrott a lakosság részesedése a teljes államadósságból a 2010-es mintegy 2 %-ról 2019-ben 30 %-ra, miközben az uniós átlag 2018-ban körülbelül 5 % volt.

A lakossági befektetők nagyobb mértékű bevonása megnöveli Magyarországon az adósságszolgálat költségét, amely már eddig is a legmagasabbak között volt az EU-ban. A lakossági kötvények hozama átlagosan 200–400 bázisponttal meghaladja a pénzügyi piacokon elérhető kamatlábakat, ami növeli az éves adósságszolgálati költséget. Ezenkívül a pénzügyi intézmények a lakossági kötvények értékesítésekor jutalékot kapnak az adósságkezelőtől, aminek a költsége 2018-ban a GDP több mint 0,1 %-át tette ki. Emellett 2019-ben adómentessé vált a lakossági kötvényekből származó kamatbevétel, ami tovább növelte a lakossági és az intézményi befektetők által elérhető, adózás utáni hozamok közötti különbséget. Ezzel szemben az adósságállományban való nagyobb lakossági részesedés átmenetileg visszafoghatja a bankközi piaci hozamokat, ami részben ellensúlyozhatja a lakossági kötvények költségeit.

Úgy tűnik továbbá, hogy a lakossági piac felé való elmozdulás gátolja a hitelfelvételi futamidők meghosszabbítását. A lakossági befektetők jellemzően rövidebb távra fektetnek be, mint az intézményi befektetők. Az elmúlt évtizedben megduplázódott az egy évnél rövidebb lejáratú államadósság-állomány aránya, és 2018-ban elérte a 18 %-ot, ami jóval meghaladja a regionális versenytársaknál jellemző 2,5 %-ot. Magyarország esetében a lejáratig hátralévő átlagos futamidő szintén meglehetősen rövid, 2018-ban 4,3 év volt. Így annak ellenére, hogy a hitelminősítések javulása lehetővé tenné a piacok nagyobb mértékű igénybevételét, Magyarországon ellentétes tendencia érvényesül az OECD-országokhoz képest, amelyekben az adósság futamideje 2018-ban 7,9 évre nőtt (OECD, 2019c). A rövidebb futamidő következtében az ország jobban ki van téve a piaci kamatlábak változásainak.

A lakossági kötvények jellemzői miatt piacuk stresszhelyzetben a rövid lejáratú értékpapírok piacához hasonlóan alakul. Pénzügyi zavarok hatására a kötvényárak esnek, ami visszafogja az értékesítési kedvet, és egy ponton megállítja az árcsökkenést. A magyar lakossági kötvényeket azonban az állam valamivel névérték alatt bármikor visszavásárolja. Mindez nem tartja vissza a lakossági kötvények tulajdonosait attól, hogy eladják kötvényeiket, és azokat a bankközi piacról származó kötvényekkel váltsák fel, ha a kamatok a piaci sokk hatására emelkedni kezdenek. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a háztartások gyorsan tudnak reagálni a piaci változásokra. 2019-ben számos háztartás cserélte fel lakossági kötvényeit az új MÁP+-ra, mert az a korábbi kibocsátásokhoz képest magasabb kamatot kínált.

3.1.4. AZ ÁLLAMADÓSSÁG FENNTARTHATÓSÁGÁNAK ELEMZÉSE ÉS FISKÁLIS KOCKÁZATOK

Magyarországon a költségvetés fenntarthatóságának kockázatai rövid és középtávon alacsonyak. Amint az az adósságfenntarthatósági elemzésből, valamint az S0 és S1 rövid távú költségvetési fenntarthatósági mutatóból is kiderül⁽⁸⁾, Magyarország a közeljövőben nem szembesül jelentős költségvetési kockázattal (Európai Bizottság, 2020, valamint B. melléklet). Ezt a következtetést az államadósság csökkenő pályája is megerősíti. Mindazonáltal vannak olyan jelek, amelyek arra utalnak, hogy problémák jelentkezhetnek a gazdaság költségvetési oldalán. Az alacsony elsődleges egyenleg, a rövid lejáratú adósság nagy aránya, a jelentős bruttó finanszírozási igények és a viszonylag magas hozamfelár a jövőben – különösen a pénzügyi piaci várakozások gyors változása esetén – hátrányosan befolyásolhatják az államháztartást.

Az államháztartás hosszú távú fenntarthatósága továbbra is kihívást jelent, főként a népesség elöregedése miatt. Magyarországon 2070-ig

⁽⁸⁾ Az S0 mutató célja, hogy összetevőinek jelzésértéke révén korai szakaszban kimutassa az egy éven belüli kockázatokból eredő költségvetési stresszhelyzetet. Az S1 mutató azt méri, hogy a 2021–2025 közötti időszakban milyen mértékű költségvetési kiigazításra van szükség ahhoz, hogy az államadósság 2033-ra a GDP 60 %-ára csökkenjen.

várhatóan a GDP 3,3 %-ának megfelelő mértékben emelkednek a népesség elöregedésével kapcsolatos költségek, elsősorban a nyugdíjakra (a GDP 1,9 %-a), továbbá az egészségügyre és a tartós ápolás-gondozásra (a GDP 1,0 %-a) fordított közkiadások miatt. Ezzel összefüggésben az S2 fenntarthatósági különbszeti mutató⁽⁹⁾ (a GDP 2,7 %-a) azt jelzi, hogy Magyarországon hosszú távon közepes költségvetési fenntarthatósági kockázatokkal kell számolni (lásd a B. mellékletet). Emellett a nyugdíjak megfelelése további kihívást jelent az államháztartás hosszú távú fenntarthatóságára nézve. Növekszik a jövedelmi különbség az újonnan nyugdíjba vonuló és a régebb óta nyugdíjban lévők között, valamint a nyugdíjasok és az alkalmazottak között, aminek a megszüntetése többletkiadásokkal járhat (lásd a 3.1.1. háttérmagyarázatot).

3.1.5. KÖLTSÉGVETÉSI KERETRENDSZER

Erős automatikus stabilizátorok hiányában a költségvetés stabilitását diszkrecionális intézkedésekkel kell biztosítani. Az egykulcsos jövedelemadó-rendszer, az álláskeresői járadékok rövid időtartama és a kevésbé ciklikus közvetett adóktól való erős függés következtében a beépített stabilizátorok visszaesés esetén kevés mozgásteret biztosítanak a gazdaság számára. A makrogazdasági stabilitás előmozdítása érdekében ezért a költségvetési politikának több diszkrecionális intézkedést kell alkalmaznia.

Ezek az intézkedések az elmúlt években prociklikus torzulásokat mutattak. Jelentősen nőtt a közberuházások aránya, ami az építőipari kapacitás szűkülését és a magánberuházások kiszorítását eredményezte. A társadalombiztosítási járulékok többszakaszos csökkentésének időzítése a béremelkedés ütemétől függ, vagyis gazdasági fellendülés esetén gyorsabb lesz az adócsökkentés. Végül, a költségvetési tartalékok jelentős részét képező úgynevezett „Országvédelmi Alap”, amely 2020-ban a GDP 0,8 %-át teszi ki, csak akkor vehető igénybe, ha nem kerül veszélybe a hiánycél teljesítése, vagyis a kiadásokat csak kedvező

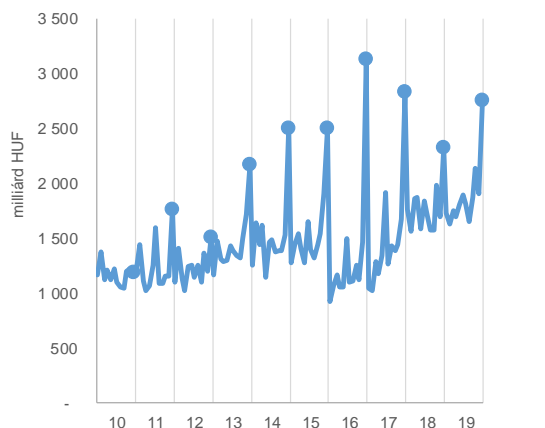
⁽⁹⁾ Az S2 mutató jelzi a folyó strukturális elsődleges egyenleg ahhoz szükséges kiigazításának mértékét, hogy végtelen időhorizonton meg lehessen felelni az intertemporális költségvetési korlátoknak, ideértve a népesség elöregedéséhez kapcsolódó többletkiadások fedezését is.

időszakokban lehet növelni, visszaesés esetén azonban vissza kell fogni.

Az elmúlt években jellemző volt, hogy a hatóságok az év végén dömpingszerű kiadásokkal merítették ki a költségvetést. Az elmúlt években – részben a költségvetés korai elfogadása miatt – a hatóságok költségvetési előrejelzéseikben általában alulbecsülték a bevételeket, és jelentős költségvetési tartalékot képeztek. Így több alkalommal előfordult, hogy a költségvetési tervekhez képest jelentős nagyságú váratlan bevétel jelent meg. Ezeket a tartalékokkal együtt egy sor kormányzati döntés alapján, az év vége felé költötték el egyszeri tételekre, például folyó és tőke-transzferre (lásd a 3.1.4 ábrát) fedezésére, anélkül, hogy szükség lett volna az Országgyűlés bevonására. A költségvetési év végi túlzott költségek csekély parlamenti vagy nyilvánosság általi ellenőrzés mellett azzal a kockázattal jár, hogy a közpénzt gyengébb minőségű projektekre fordítják és a határköltségek esetleg meghaladják a határhasznot. Ez is hozzájárult a prociklikus költségvetési politikákhoz.

A számszerű nemzeti fiskális szabályok legutóbbi módosításai üdvözlendő észszerűsítést és pontosítást eredményeztek. Az Országgyűlés 2019 decemberében módosította a magyar költségvetési szabályokat. Hatályon kívül helyezték az úgynevezett adósságképletet, amelynek alkalmazására – a laza mentesítő záradék miatt – egyetlen évben sem került sor. Emellett megszűnt a GDP-arányos államadósság kétféle – maastrichti és hazai meghatározás szerinti – kiszámítási módjából eredő eltérés. Új előírás került bevezetésre, amelynek megfelelően számos előre meghatározott adósságmódosító tényezőt (például az uniós alapok előfinanszírozását, a statisztikai osztályozás módosítását) nem kell figyelembe venni az adósság-szabálynak való megfelelés évközi vagy utólagos értékelése során. Az elfogadott módosítások nyomán várhatóan egyértelműbbé válik a Költségvetési Tanács ellenőrzési megbízatása; a Tanács 2019 júniusában bocsátotta ki a hatályos hazai szabályokra vonatkozó első utólagos értékelési jelentését. Mindazonáltal az új rendszer nem okvetlenül eredményez hosszabb költségvetési tervezési horizontot, és a középpontban várhatóan továbbra is csak az éves költségvetés lesz.

3.1.4. ábra: **A központi kormányzat készpénzkiadásai**

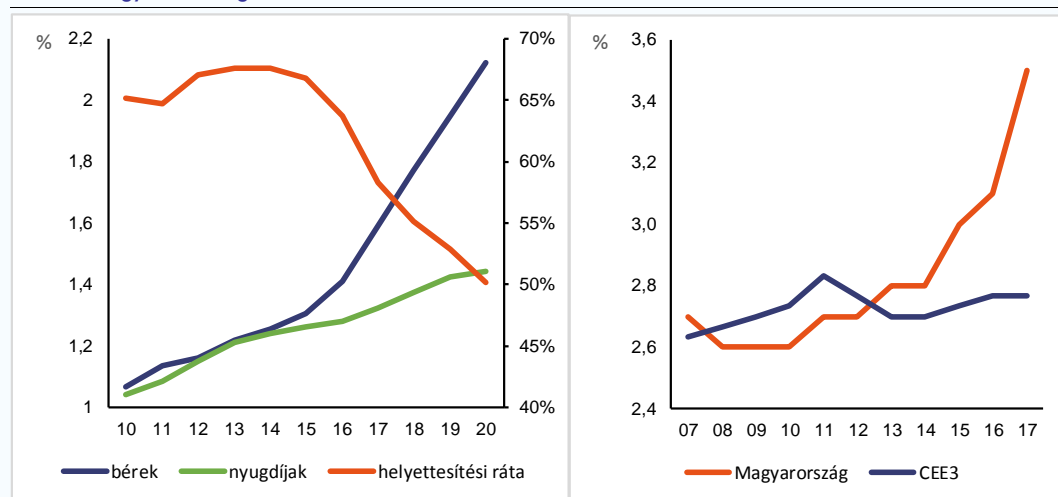
Forrás: Magyar Államkincstár

3.1.1. háttérmagyarázat: Növekvő egyenlőtlenségek a nyugdíjrendszerben

A szélesedő jövedelmi egyenlőtlenségek hozzájárulnak a közkiadásokkal kapcsolatos fenntarthatósági problémákhoz. Ezeknek az egyenlőtlenségeknek a megszüntetése általában többletkiadásokkal jár. 2016 óta a bérek a nyugdíjknál nagyobb ütemben emelkednek. A törvényben előírtak szerint a nyugdíjmelés inflációkövető. Emellett azokban az években, amikor a GDP-növekedés meghaladja a 3,5 %-ot, a nyugdíjasok a gazdasági növekedéshez kapcsolódó nyugdíjprémiumot kapnak. 2017-ben, 2018-ban és 2019-ben ezek a nyugdíjprémiumok a teljes nyugellátás 0,9 %-át, 1,2 %-át, illetve 1,4 %-át tették ki. Ezenkívül a kormány ad hoc juttatásokat (élelmiszer- és rezsitalványt) is biztosított a nyugdíjasok számára; ezek 2018-ban és 2019-ben 0,7 %-os éves nyugdíjemelkedést jelentettek. A nyugdíjprémium és az ad-hoc juttatások egyszeri tételek, és nincsenek hatással a következő évi nyugdíjak megállapítására. Összességében a nyugdíjak 2,8 %-kal nőttek, miközben a béremelkedés az elmúlt öt évben átlagosan évi 9,2 % volt. Ennek következtében az átlagnyugdíj és a nettó átlagbér arányaként kifejezett helyettesítési ráta a 2015. évi 67 %-ról 2019-ben 53 %-ra csökkent (lásd a 3.1.4a. ábrát).

A nyugdíjjogosultságokra vonatkozó szabályok következtében a gyors béremelkedés a nyugdíjjövedelmek közötti szakadék jelentős szélesedését is eredményezi. A nyugellátás alapja az életpályára számított átlagbér. Annak érdekében, hogy az adatok összehasonlíthatóak legyenek, az éves kereseteket – a nyugdíjba vonulást megelőző legfeljebb egy év figyelembevételével – kiigazítják a nettó átlagbér növekedésének megfelelően. Például a 2021-ben megállapított nyugdíjak esetében érvényesül az elmúlt évek gyors béremelkedése, míg a 2016-ban megállapított nyugdíjaknál nem. Vagyis a 2021-ben nyugdíjba vonulók nominális nyugdíja 35 %-kal magasabb lesz, mint azoké a nyugdíjasoké, akik ugyanolyan életpályát követően öt évvel korábban mentek nyugdíjba. Az ötéves eltérés 2016-ban csupán 1 % volt.

3.1.4a. ábra: 1. A munkavállalók és a nyugdíjasok jövedelme közötti különbség 2. A jövedelemelosztás egyenlőtlensége a 65 év felettiek körében

(1) 2.: jövedelmi ötödök aránya. CEE3: Csehország, Lengyelország és Szlovákia átlaga.

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, a Bizottság számítása, Eurostat

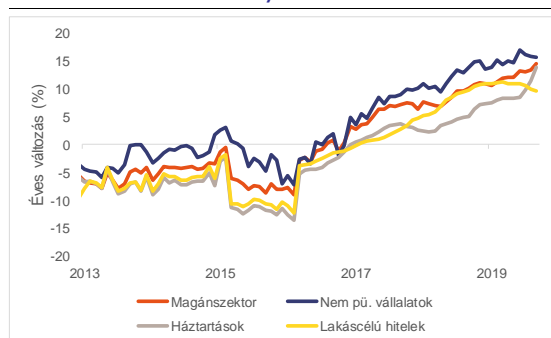
Az elmúlt években végrehajtott szakpolitikai intézkedések hatására az egyenlőtlenségek várhatóan tovább növekednek. Bár az elmúlt öt évben az egyenlőtlenség növekedése elsősorban a nyugdíjindexálási szabályokból eredt (lásd a 3.1.4a. ábra jobb paneljét), számos más szakpolitikai intézkedés is hozzájárul a problémához. 2011-ben vezették be az egykulcsos jövedelemadókat. Ennek hatására csökkent az alacsony keresettel rendelkezők nettó jövedelme, miközben a magas keresetűeké emelkedett. A szélesedő bérszakadék tükröződik a nyugdíjakban, mivel a nyugellátás alapját a nettó bér jelenti. Magyarországon 2013-ban megszüntették a nyugdíjjárulékok felső határát. Ennek hatására jelenleg emelkednek a költségvetési bevételek, mivel a magas keresettel rendelkezők magasabb járulékot fizetnek. Ugyanakkor ez a jövőbeli nyugdíjkiadások növekedésével jár, mivel a rendkívül magas nyugdíjak száma is magasabb lesz. Mindkét intézkedés a magas jövedelmű nyugdíjasoknak kedvez, ami a 65 év feletti korcsoportjában

fokozza az egyenlőtlenséget. Hosszú távon ez valószínűleg növelni fogja a nyugdíjköltségeket, mivel általában a magas jövedelmű csoportok élettartama is magasabb.

3.2. PÉNZÜGYI ÁGAZAT

A bankszektor tőkeerős, nyereséges, likvid és ellenálló képessége jó. A bankok kényelmesen teljesítik a likviditási és tőkekövetelményeket. Nyereségességük 2018-ban és 2019 első felében is stabil maradt, de mérlegük jelentős összegű egyszeri tételt – különösen céltartalék-visszaírást – tartalmazott. A nemteljesítő hitelek aránya tovább csökkent, és az új hitelek – részben a makroprudenciális követelmények miatt – fenntarthatónak tekinthetők. Az állam jelenléte a pénzügyi szektorban továbbra is számottevő, és nehézségekbe ütközik eszközeinek elidegenítése. Az új hitelezés továbbra is jelentős mértékű, amihez hozzájárult a magas kereslet és a támogatott hitelek kínálata, amely a jelenlegi nagyon kedvező gazdasági körülmények között nem tűnik teljes mértékben indokoltnak.

3.2.1. ábra: **A hitelállomány növekedése**

Forrás: Európai Központi Bank (EKB)

A hitelállomány továbbra is erőteljesen növekszik. Az Európai Központi Bank (EKB) adatai szerint 2019. december végéig a monetáris pénzügyi intézmények euróban kifejezett mérlege az előző évhez képest 5,8 %-kal, 133 milliárd EUR-ra nőtt (a GDP 96,8 %-a). A nem pénzügyi vállalkozások hitelállománya 14,1 %-kal, míg a lakossági hitelállomány 16,5 %-kal emelkedett (lásd még a 3.2.1. ábrát). A háztartások

hitelállománya különösen júliusban ugrott meg, nagyrészt a támogatott hitelprogramok hatására. A piaci hitelezési feltételek – az ár kivételével – változatlanok maradtak, és a jegybank politikájával összhangban a rögzített kamatozású hitelek aránya növekedett. A bankok által birtokolt államkötvények aránya a banki eszközállományban továbbra is a legmagasabb az EU-ban. A nem banki finanszírozás csekély mértékű, és az uniós forrásoktól függ. 2019 végén a vállalati kötvények piaca csak a GDP 1,5 %-át tette ki, miközben a vállalati bankhitelek állománya a GDP 17 %-ának felelt meg.

A finanszírozás széles körű hozzáférhetősége megkérdőjelezi a támogatott hitelprogramok szükségességét. A kormány a lakossági bankhitelek szociálpolitikai céljainak eléréséhez használja fel, és a jegybank továbbra is támogatott programokat biztosít a vállalkozások számára. A 2019 júliusában bevezetett „babaváró” hitel mindenekelőtt a magasabb jövedelmű háztartások körében vált népszerűvé, és a program bizonyos mértékig háttérbe szorította a lakáshiteleket. A jegybank 2019 januárjában indította el a kisvállalkozások számára biztosított Növekedési Hitelprogram „Fix” elnevezésű konstrukciót 1 000 milliárd HUF keretösszeggel, 2019 júliusában pedig bevezette a nagyvállalatokat célzó növekedési kötvényprogramot, amelynek keretösszege 300 milliárd EUR. A jegybank kötvényvásárlási programjának feltételei sokkal kedvezőbbek, mint a hasonló vállalati bankhiteleké (például nincsenek kötelezettségvállalások (kovenánsok) és fedezet, a lejáratig nincs tőketörlesztés és nincs előre meghatározott hitelezési cél stb.). Az ilyen kötvények tehát nagyobb kockázatot jelentenek mind a jegybank, mind a kereskedelmi bankok mérlege szempontjából. Emellett a program lezárultát követően a vállalkozások várhatóan továbbra is a

3.2.1. táblázat: **Pénzügyi stabilitási mutatók**

	2014	2015	2016	2017	2018	2019. 2.negyedév
Nemteljesítő hitelek	19,4	15,2	11,9	8,4	5,3	5,0
ebből: nem pénzügyi váll.	26,0	23,4	15,5	9,8	4,4	4,3
ebből: háztartások	26,6	20,4	17,5	12,2	9,8	8,6
Fedezeti arány	58,7	57,7	60,3	59,1	-	63,3
Tőkearányos jövedelmezőség ⁽¹⁾	-21,9	0,3	11,7	14,5	14,6	13,9
Eszközarányos jövedelmezőség ⁽¹⁾	-2,0	-0,1	1,3	1,5	1,6	1,5
Teljestőke-megfelelési mutató	17,0	16,9	18,0	16,2	16,3	17,9
CET 1 mutató	13,7	13,7	15,9	14,2	14,5	16,1
Tier 1 mutató	13,8	13,9	15,9	14,2	14,5	16,3
Hitel/betét arány	89,1	78,6	74,5	71,8	72,7	75,5

(1) Konszolidált adatok

Forrás: EKB – CBD2 konszolidált banki adatok

korábbi akadályokkal szembesülnek kötvénykibocsátáskor. A banki ágazat stabilitására és arra tekintettel, hogy széles körben rendelkezésre áll kedvező feltételek mellett nyújtott piaci finanszírozás, túlzottnak tűnik a bankhitelek piacán végrehajtott állami beavatkozás mértéke, és kizoríthatja a piaci hitelezést. Emellett az egymással versengő finanszírozási programok széles kínálata azt eredményezi, hogy a vállalatok jellemzően a legenyhébb feltételekhez kötött finanszírozást választják, illetve bíznak az ilyen finanszírozás elérhetőségében, aminek következtében csökken a jobban szabályozott programok iránti kereslet (Kállay, 2015). Emellett a bankok azonos vagy nagyon hasonló feltételekkel kínálnak támogatott hiteleket, ami akadályozhatja a versenyt.

A bankszektor stabil, és kedvezőtlen makrogazdasági fejlemények esetén meg tudná őrizni ellenálló képességét. A bankok pénzügyi stressztűrőképessége megfelelő, tőke megfelelési mutatóik pedig stabilak (lásd a 3.2.1. táblázatot). Az EKB adatai alapján a bankok tőkeállománya 2019 közepére tovább nőtt, és meghaladta az uniós átlagot. A jegybank szerint stresszhelyzetben valamennyi bank megfelelően tőkésített maradna. A jegybank valamennyi bankra vonatkozóan szanalási tervet készített, és az Egységes Szanalási Testülettel együttműködve jelenleg zajlik az összes bank veszteségviselő képességére vonatkozó követelmények (a szavatolótőkére és a leírható, illetve átalakítható kötelezettségekre vonatkozó minimumkövetelmények) véglegesítése. A nemteljesítő hitelállomány szanalását nehezítő, az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank által 2014-ben megállapított akadályok kezelése segítené a hitelezőket egy esetleges jövőbeli visszaesés esetén.

A bankok nyeresége 2018-ban és 2019 első felében kiemelkedő maradt, ami részben egyszeri tételekre vezethető vissza. Az intézmények átlagos tőkearányos jövedelmezősége 2018-ban 14,5 %, 2019 első felében pedig 13,9 % volt. A 2019. évi némileg alacsonyabb jövedelmezőség a megnövekedett működési költségeknek és annak tudható be, hogy az értékvesztések visszairása csekélyebb mértékű volt. A nyereség még mindig jelentős mértékben egyszeri tételekből ered, például a tartalékok visszairásából. Az erős hitelállomány-növekedésnek köszönhetően emelkedtek a

kamatbevételek, ami hozzájárult a nettó díjbevételekhez is. Az alacsony kamatlábak és az erősödő verseny azonban fokozatosan erodálja a kamatréseket és ráirányítja a figyelmet a működési hatékonyságra.

A magyar bankok változatlanul viszonylag rossz hatékonysággal működnek. A működési költségek aránya az eszközállományhoz képest (2019 második negyedévében 1,7 %) továbbra is rendkívül magas uniós összehasonlításban (0,7 %), míg a költség/bevétel arány (67,3 %) megközelíti az uniós átlagot (64,7 %). A költséghatékonyság javítása érdekében a jegybank az ágazat jelentős konszolidációját és a fiókhálózatok szűkítését szorgalmazza

A digitalizáció hozzájárulna a hatékonyság javulásához, de mind a bankok, mind az ügyfelek esetében a digitális készségek megerősítésére van szükség. A bankok megkezdték új technológiák alkalmazását, és korszerűsítik régebbi informatikai rendszereiket. A jegybank felállította a pénzügyi technológiai (FinTech) fejlesztésekkel foglalkozó igazgatóságot, közzétette pénzügyi technológiai stratégiáját, és szabályozási tesztkörnyezetet hozott létre. Emellett a jegybank célja, hogy lényegesen javuljon a pénzügyi tájékozottság, amelynek hiánya jelenleg megnehezíti, hogy a pénzügyi szolgáltatások nyújtását elektronikus csatornára tereljék át. Az azonnali fizetési rendszer 2020 márciusában kezdi meg működését. Mindazonáltal valamennyi érintett hatóság (például a Pénzügyminisztérium, az Igazságügyi Minisztérium és a jegybank) szoros együttműködésére van szükség a pénzügyi innovációt előmozdító szabályozási környezet kialakításához. A pénzügyi technológiával és elektronikus pénzhez kapcsolódó szolgáltatásokkal foglalkozó helyi vállalkozások számára nehézséget jelent a piacra jutás, és a nagy technológiai cégek megkezdték a terjeszkedést.

Az erőfeszítések ellenére a gazdaságban széles körű a készpénzhasználat, sőt egyre bővül. A forgalomban lévő pénz mennyisége a 2010. évi GDP-arányos 8 %-ról 2019 szeptemberében a GDP 15,5 %-ára nőtt. Ugyanakkor folyamatosan emelkedik a tranzakciók száma és a bankkártyás fizetések volumene (az előző év azonos időszakához képest 2019 második negyedévében 17 %-kal, illetőleg 21 %-kal). A

készpénzhasználatot előmozdítja többek között a pénzügyi tranzakciós adó (IMF 2019a) és a jelentős méretű informális gazdaság is. A 3.1. szakaszban számos, a közelmúltban bevezetett intézkedést ismertetünk, amelyek sikerrel járulnak hozzá az informális gazdaság visszaszorításához és az elektronikus tranzakciók számának emelkedéséhez. 2019 novemberében a bankszövetség a készpénzhasználat további csökkentését célzó intézkedésekre tett javaslatot, amelyek közé tartozik a vállalkozások készpénzhasználatának korlátozása, az elektronikus fizetés kötelezővé tétele, a pénzügyi tranzakciós adó eltörlése, és a készpénzfelvétel és készpénzes fizetés ösztönzőinek visszaszorítása.

A bankrendszer jelentős része még mindig állami tulajdonban van. Az Európai Bizottságnak tett kötelezettségvállalással összhangban 2019 júniusában az MKB Bank részvényeit bevezették a tőzsdére, de eddig nem került sor jegyzésre. A Budapest Bank, amely a nyolcadik legnagyobb bank, a privatizációs tervek ellenére még mindig állami tulajdonban van. Emellett az állam kisebbségi részesedéssel rendelkezik az Erste Bank Hungary Zrt-ben, amelyet a tervek szerint szintén értékesíteni kíván. A jegybank biztosítani fogja, hogy a privatizációs és konszolidációs folyamat során azonosítani lehessen a tényleges tulajdonosokat, és azok szakmai alkalmassága és üzleti megbízhatósága megfelelő legyen. Még nem oldódott meg az abból eredő összeférhetlenségi probléma, hogy a jegybank többségi tulajdonos az általa felügyelt Budapesti Értéktőzsdében.

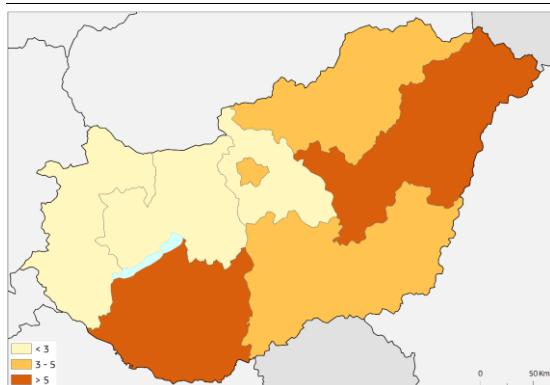
3.3. MUNKAERŐPIAC, SZOCIÁLPOLITIKA, OKTATÁS ÉS EGÉSZSÉGÜGY

3.3.1. MUNKAERŐPIAC

Az általános munkaerőpiaci helyzet a gazdasági konjunktúrával párhuzamosan javult. 2018-ban a 20–64 évesek foglalkoztatási rátája elérte a 74,4 %-ot, ami meghaladja a 73,2 %-os uniós átlagot. A 15–74 évesek körében a munkanélküliségi ráta 3,7 %-ra esett vissza, ami a 6,8 %-os uniós átlag alatt van. Az ifjúsági munkanélküliség (2018-ban 10,2 %) és a nem foglalkoztatott, oktatásban és képzésben nem részesülő fiatalok (NEET-fiatalok) aránya (2018-ban 10,7 %) javult, bár mindkét mutató csökkenése lassul.

A kedvező tendenciák ellenére nem minden csoport részesült egyformán a bővülés előnyeiből. A nemek és a képzettségi csoportok közötti foglalkoztatási különbségek uniós összehasonlításban továbbra is jelentősek. A különböző kiszolgáltatott helyzetben lévő csoportok – többek között a fogyatékossgal élők, a romák és a gondozási feladatokat ellátó nők – munkaerőpiaci eredményei javultak, de jóval a magyar munkaerőpiaci átlag alatt maradtak. Annak ellenére, hogy mérete az elmúlt években csökkent, a közfoglalkoztatási program továbbra is a teljes foglalkoztatás mintegy 2 %-át adja. A NEET-ráta régióként eltérő: a budapesti 6,5 %-tól az észak-magyarországi 16,6 %-ig terjed.

3.3.1. ábra: Regionális munkanélküliség, 2018, %

(1) Magyarország, NUTS2: munkanélküliségi ráta, 2018, a 20–64 éves népesség százalékában
Forrás: Eurostat

A munkanélküliségi ráták jelentős mértékben eltérnek az egyes régiókban és képzettségi csoportokban. A munkanélküliségi ráta tekintetében a legjobban és a legrosszabbul

teljesítő régiók közötti különbség 2018-ban több mint háromszoros volt: míg a munkanélküliek aránya a Nyugat-Dunántúlon 2,0 %-ot tett ki, ez az érték az Észak-Alföldön 6,6 % volt. Az alacsony képzettségűek munkanélküliségi rátája 2019 második negyedévében 9,5 % volt, szemben a közepesen képzettek 3,0 %-ával és a felsőfokú végzettséggel rendelkezők 1,3 %-ával. Az álláskeresői járadékok folyósításának időtartama továbbra is az egyik legrövidebb az EU-ban: legfeljebb 3 hónap, ami jelentősen rövidebb, mint az álláskeresőkhöz szükséges átlagos idő. A munkanélküliség átlagos időtartama 2018-ban kissé meghaladta az 1 évet.

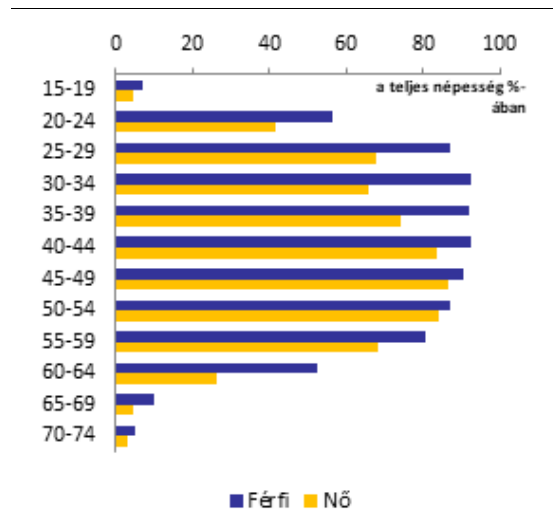
A munkaerőhiány 2019 harmadik negyedévében fordulópontot ért el. 2019 első felében tovább nőtt a munkaerőhiány, és az ipari és építőipari vállalkozások többsége a termelést korlátozó tényezőként számolt be a munkaerőhiányról. A munkaerőhiány növekedése az egész EU-ban Magyarországon volt a leggyorsabb, és történelmi csúcsot ért el. A hiány különösen a tudásintenzív szolgáltatások, az oktatás, az egészségügy és a szociális ellátás terén volt szembeszökő. A GDP-növekedés várható lassulásával összhangban 2019 végére a munkaerőhiány csökkenni kezdett.

Az elvándorlás nyomást gyakorol a munkaerő-állomány méretére. A munkaerő-felmérés szerint a külföldön – főként Ausztriában, Németországban és az Egyesült Királyságban – élő (20 és 64 év közötti) magyar állampolgárok száma 2012 és 2018 között közel 200 000 fővel nőtt (Hárs [2019] és a 2018. évi legfrissebb adatok alapján). Ezt a kiáramlást részben ellensúlyozta a visszatérő magyar állampolgárok és nem uniós munkavállalók beáramlása. A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint 2018-ban 40 000 külföldi munkavállalót foglalkoztattak Magyarországon. Továbbá a munkaerő-kölcsönző ügynökségek által foglalkoztatott 45 000 munkavállaló jelentős része ugyanakkor nem uniós állampolgár volt.

A demográfiai kihívásokra adott szakpolitikai válaszok középpontjában egy új családtámogatási rendszer áll. A népesség egyszerű reprodukciójához szükségessé elmaradó termékenységi arányszám (2018-ban 1,49) kezelésére irányuló kormányzati kísérletként

kedvezményes hitelprogramot indítottak azon hitelképes házaspárok számára, ahol a feleség életkora 18–40 év között van. A hitel fokozatosan támogatássá alakul, amennyiben gyermekek születnek vagy a család gyermekeket fogad örökbe. A program 2019 júliusában indult, így hatása még nem látható. Az első elemzések azt mutatják, hogy a jogosult párok nagyobb valószínűséggel tartoznak a magasabb jövedelemmel rendelkező rétegekhez. A program első negyedévében a hitelfelvevők 55 %-a a legfelső jövedelmi ötödhöz tartozott (MNB, 2019b).

3.3.2. ábra: Foglalkoztatási ráta életkor és nem szerint, 2018

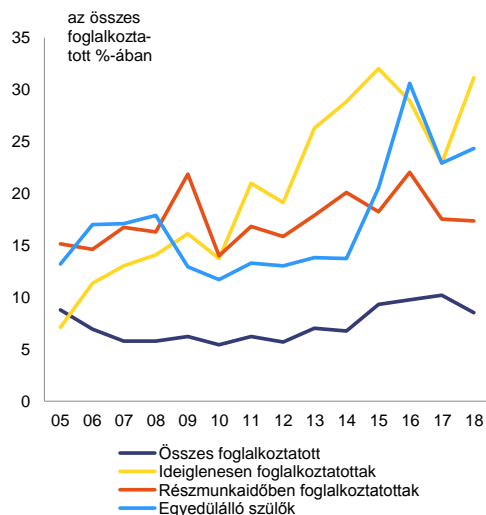

Forrás: Eurostat

A nemek közötti foglalkoztatási szakadék és az alacsony termékenység egyik oka a gyermekgondozási szolgáltatások korlátozottsága. Az elmúlt kilenc évben Magyarország nem tett előrelépést az 5. fenntartható fejlődési cél (a nemek közötti egyenlőség) megvalósítása felé. A nők foglalkoztatási rátája emelkedett (lásd a C. mellékletben). Azonban a 20–64 éves férfiak és nők foglalkoztatási rátája közötti különbség 2018-ban 15,3 százalékpont maradt, ami meghaladja a 11,6 százalékpontos uniós átlagot. A romák körében még nagyobb a nemek közötti foglalkoztatási különbség. A szülői szerepnek a nők munkaerőpiaci aktivitására gyakorolt hatása 2018-ban 35,8 százalékpont volt, ami jóval meghaladta a 26,8 százalékpontos uniós átlagot. Azok a politikák, amelyek csökkentik az anyák

gyermekgondozási terheit, növelhetik a termékenységi arányszámot (Doepke és Kindermann, 2019), és különösen jelentős hatást gyakorolnak az első és második gyermekvállalásra vonatkozó döntésre (Hétfa, 2019). Ezek az eszközök azonban továbbra is kihasználatlanok Magyarországon. A bölcsődei ellátásba beíratott 3 év alatti gyermekek aránya a 2017. évi 13,8 %-ról 2018-ban 16,5 %-ra nőtt, de még mindig jóval elmarad a 35,1 %-os uniós átlagtól és a 33 %-os barcelonai célkitűzéstől. A kormány bölcsődékkel kapcsolatos fejlesztési programja a 2018. évi 48 000-ről 2022-re 70 000-re kívánja növelni a bölcsődei férőhelyek számát.

A foglalkoztatás és a bérek növekedése ellenére az alacsony képzettségű munkavállalók egyes csoportjai továbbra is kihívásokkal szembesülnek a bérek megfelelősége tekintetében. Az alacsony képzettségű munkavállalók foglalkoztatási rátája 2018-ban 55 % fölé emelkedett, ami megközelíti az uniós átlagot. Ugyanakkor a bérek szóródása tovább nőtt a már amúgy is magas színtről. Az alacsony jövedelmek adóéke 2016 óta jelentősen csökkent, de továbbra is az uniós átlag felett van (lásd a 3.1.2. szakaszt). A 2016 óta bekövetkezett jelentős (45 %-os) minimálbér-emelések javították a minimálbér megfelelőségét, bár szintje uniós összehasonlításban továbbra is alacsony. A közfoglalkoztatási bér 2017 óta nominálisan változatlan maradt, és jelenleg a minimálbérek csak mintegy 50 %-át teszi ki. Az ideiglenes szerződéssel rendelkező munkavállalók és az egyedülálló szülők esetében nőtt a dolgozói szegénységi ráta (lásd a 3.3.3 ábrát).

3.3.3. ábra: **Dolgozó szegénység egyes munkavállalói csoportokban**

Forrás: Eurostat

Van még mit javítani az aktív munkaerőpiaci politikák célzottságán és fenntarthatóságán. Az aktív munkaerőpiaci politika fő eszköze mind a kiadások, mind a résztvevők száma tekintetében továbbra is a közmunkaprogram. 2019-ben a kormány gazdaságélénkítési programot indított, első körben 50 településen, amelynek célja, hogy megkönnyítse a munkavállalók számára a közmunkából az elsődleges munkaerőpiacra való átmenetet. Az aktív munkaerőpiaci politika egyéb intézkedései nincsenek kellőképpen összekötve a szociális és egészségügyi szolgáltatásokkal, és hatókörük korlátozott. 2018 őszén a kormány megkezdte a kormányhivatalok foglalkoztatási osztályainak átalakítását azzal a céllal, hogy jobban felmérje a helyi munkaerő-keresletet, és elősegítse az álláskeresők és az állást kínálók egymásra találását.

Az állami foglalkoztatási szolgálatok teljesítménye javítható lenne. Az ügyek száma továbbra is magas, és egyes megyékben nőtt a személyzeti fluktuáció (részben amiatt is, hogy ezekben a megyékben újabban határozott idejű, megújítható szerződéssel vesznek fel alkalmazottakat). A tájékoztatási tevékenységek korlátozottak, és az állami foglalkoztatási szolgálatok és intézkedések nem igazodnak a marginalizált csoportok, például a romák sajátos igényeihez.

A szociális partnerek részvétele a szakpolitikai kezdeményezésekben és a végrehajtásban

továbbra is korlátozott. A szociális párbeszéd fő háromoldalú szerve a Versenyszféra és a Kormány Állandó Konzultációs Fóruma (VKF). A fórum tagjait a kormány választja ki, és abba nem tartoznak bele egyes hagyományos szakszervezetek és munkáltatói érdekképviseleti szervezetek. A VKF határozatai nem kötelező erejűek. Bár a fórumon megvitathatnak bármely munkaerőpiaci vonatkozású témát, az elmúlt években a megbeszélések a bérekkel kapcsolatos kérdésekre korlátozódtak. Az ágazati szociális párbeszédért felelős szervek túl gyengék ahhoz, hogy befolyást gyakoroljanak az ágazatközi döntésekre. A szociális partnereknek a szakpolitikák előkészítésében és felülvizsgálatában való részvétele többnyire az általános nyilvános konzultációkra korlátozódik, ugyanakkor nem áll rendelkezésre elegendő idő a konzultációra és az írásbeli reagálásra. 2019-ben a kormány nem konzultált a szociális partnerekkel sem a 2019. évi adócsomagról, sem az aktív munkaerőpiaci intézkedések különböző típusai közötti forráselosztásról. A gyenge intézményi keret kedvezőtlen hatással van a szociális partnerek azon képességére, hogy befolyásolják a nemzeti döntéshozatalt.

3.3.2. SZOCIÁLPOLITIKA

Az általános szegénységi helyzet jelentősen javult. 2018-ban a magyarok egyötöde volt kitéve a szegénység vagy a társadalmi kirekesztődés kockázatának, ami most először elmaradt az uniós átlagtól. Abszolút számokban kifejezve ez 908 000 fővel kevesebb, mint 2008-ban (az Európa 2020 stratégia szerinti nemzeti cél 450 000 fő). A jelentős javulás ellenére a súlyos anyagi nélkülözésben élők aránya (10,1 %) és az anyagi és szociális nélkülözés aránya (20,1 %) még mindig jelentősen meghaladta az uniós átlagot (5,9 % és 12,8 %) ⁽¹⁰⁾. Míg a szegénység vagy a társadalmi kirekesztődés kockázatának kitétek száma csökkent, a szegénységi rés, amely a szegénység mélységét méri, a 2017. évi 17 %-ról 2018-ra 24 %-ra nőtt.

⁽¹⁰⁾ A súlyos anyagi nélkülözésben élők aránya azoknak az embereknek az aránya, akik olyan háztartásban élnek, amely 9 alapvetőnek tartott tétel közül legalább 4-et nem engedhet meg magának. Az anyagi és szociális nélkülözési ráta azoknak az embereknek az aránya, akik 13 alapvetőnek tartott tételből legalább 5-ben hiányt szenvednek.

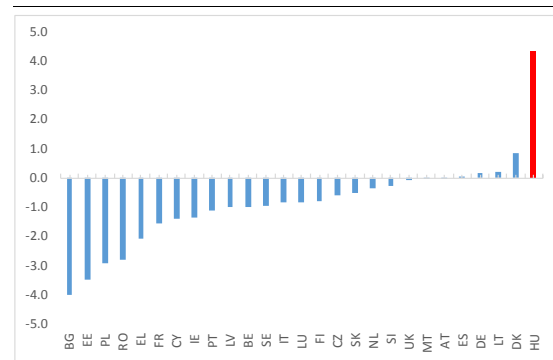
A népesség többi részéhez képest a gyermekek körében magasabb a nélkülözési arány. A súlyos anyagi nélkülözésben élő gyermekek (15,2 %) és a hasonló helyzetben lévő, három vagy több gyermeket nevelő családok aránya (22,0 %) a legmagasabbak között volt az EU-ban, jóval az uniós átlag (6,4 % és 6,7 %) felett. A nélkülözés, beleértve a lakáshiányt is, az egyik oka annak, hogy az állami gondozásban lévő gyermekek aránya viszonylag magas (1,3 %), ami arra utal, hogy meg kell erősíteni a megelőzést¹¹. 2019-ben a magyar romák közel fele (43,4 %-a) súlyos anyagi nélkülözésben élt, a súlyos anyagi nélkülözésben élőknek pedig mintegy 40 %-a roma volt.

A szegénység és a társadalmi kirekesztődés erős területi koncentrációt mutat. A legkevésbé fejlett körzetekben, ahol minden tizedik magyar lakos él, az egy adózóra jutó átlagjövedelem alig haladta meg a minimálbért. A Dél-Dunántúlon, az Észak-Alföldön és Észak-Magyarországon a lakosság negyede volt kitéve a szegénység vagy a társadalmi kirekesztődés kockázatának. A romák lakóhelyi szegregációja az egyik legmagasabb az EU-ban (Európai Bizottság, 2019c). 2019-ben a kormány hosszú távú programot jelentett be, amely a lakosság közel 3 %-át adó, legkevésbé fejlett települések közül 300-at céloz meg, intenzív szociális munkát biztosítva és javítva a szolgáltatásokhoz való hozzáférést. A program 31 településen már elindult, ahol a lakosság 24 %-a 14 év alatti (szemben az országos 15 %-kal), és 41 %-uk szegregált területen él.

Az elmúlt évtizedben nőtt a jövedelmi egyenlőtlenség, és a közszolgáltatásokhoz való hozzáférés terén továbbra is jelentősek az egyenlőtlenségek. 2018-ban a népesség leggazdagabb 20 %-ának jövedelme 4,4-szer magasabb volt, mint az alsó 20 %-é; 2008-ban ez a különbség 3,6-szeres volt. Ugyan az arány az uniós átlag (5,17) alatt maradt, de a növekedés az egyik legmagasabb volt az EU-ban. Az adórendszer és szociális ellátórendszer változásai kedveztek a jövedelemelosztás felső decilisének, ami hozzájárult a jövedelmi egyenlőtlenségek növekedéséhez Magyarországon (lásd a 3.3.4. ábrát) (Európai Bizottság, 2019d).

⁽¹¹⁾ Az ombudsman 2017. december 14-i állásfoglalása <https://www.ajbh.hu/-/eroforrasokat-a-megelozesre-es-az-alapellatasra-az-ombudsman-a-gyermekek-csaladbol-valo-elsodlegesen-anyagi-okbol-torteno-kiemelések-gyakorlatarol>

3.3.4. ábra: **A Gini-együttható változása az adó- és szociálpolitikai intézkedések következtében 2008–2018**

Forrás: Európai Bizottság

Az elmúlt évtizedben gyengült a szociális biztonsági háló megfelelése. A szociális transzferek Magyarországon 48,8 %-kal csökkentik a szegénységi rátát, ami uniós összehasonlításban az egyik legmagasabb arány. Ez főként a szülői szabadság alatt járó családi ellátásokra vezethető vissza. Az egyéb ellátások szegénységet csökkentő hatása alacsony. A foglalkoztatást helyettesítő támogatás 2012 óta változatlan, és mostanra a minimálbér 15 %-át teszi ki, ami az egyik legkevésbé megfelelő az EU-ban ⁽¹²⁾. A közfoglalkoztatási bér minimálbérhez viszonyított aránya csökkent: míg 2013-ban a minimálbér 77 %-át tette ki, addig 2019-ben annak 55 %-a volt. Az alkalmi és idegymunkások szociális védelme korlátozott. A munkaerőhiány erősen érinti a szociális szolgáltatásokat is, befolyásolja a szolgáltatások nyújtását, és korlátozza a rászoruló családok támogatását.

A lakosság jelentős része nem megfelelő lakáskörülmények között él. 2018-ban a lakosság 7,5 %-a élt olyan lakásokban, amelyek túlszűfoltak voltak, és ahol hiányzott a természetes fény, nem volt WC és fürdőszoba, vagy szivárgott a tető. Ez az arány a legmagasabbak között volt az EU-ban, jóval meghaladta az uniós átlagot (3,9 %). Különösen magas volt a három vagy több gyermeket nevelő családok (22,9 %, szemben a 8,4 %-os uniós átlaggal) és a romák körében (Európai Bizottság, 2019c).

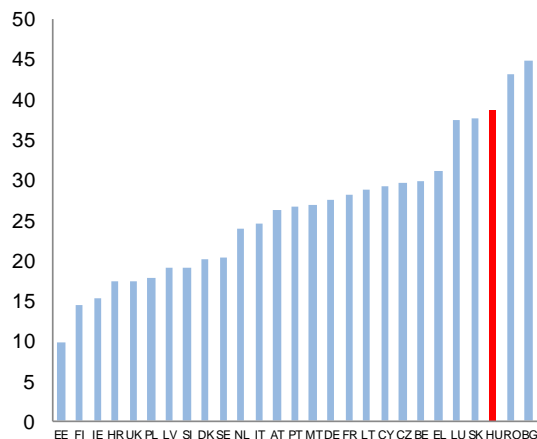
⁽¹²⁾ A szociális védelemmel foglalkozó bizottság minimumjövedelemre vonatkozó összehasonlító teljesítményértékelése szerint. Lásd a 2020. évi közös foglalkoztatási jelentés tervezetét.

A megfizethető bérlakások hiánya akadályozza a mobilitást. Az elmúlt öt évben a magyarországi lakóingatlanok ára nőtt a leggyorsabban az EU-ban. Az ingatlanárak sokkal gyorsabban emelkedtek, mint a jövedelmek (lásd 1.10. ábra és MNB, 2019c). Bár az állam bőkezűen támogatja az elsősorban a közepes jövedelmű háztartások számára hozzáférhető lakásvásárlást, nincs olyan program, amely javítaná a bérlés megfizethetőségét a szegény és a közepes jövedelmű háztartások számára. A lakások bérlési piaca aluszabályozott, és nagyrészt az informális gazdaság területén marad, ami kockázatot jelent mind a tulajdonosok, mind a bérlők számára, nem kedvez a hosszabb távú szerződéseknél, és elriasztja a hivatásos ingatlanfejlesztőket (Habitat, 2017; MNB, 2019c). Az önkormányzatok szociális bérlakásai 2018-ban a lakásállománynak mindössze 1,1 %-át tették ki. Míg a fenti tendenciák korlátozzák a hajléktalanságból való kilépés lehetőségét, a fő szakpolitikai válasz ezen a téren az volt, hogy szankciókat vezettek be a közterületeken tartózkodó hajléktalanokkal szemben.

3.3.3. OKTATÁS ÉS KÉSZSÉGEK

Az oktatási eredmények az uniós átlag alatt vannak, és továbbra is nagy különbségek tapasztalhatók. 15 éves korra az alapkészségek szintje jelentős mértékben az uniós és regionális átlagok alá csökken (Európai Bizottság, 2019e), és az elmúlt évtizedben romlott.

3.3.5. ábra: **Az alulteljesítés mértéke a szövegértés terén társadalmi-gazdasági státusz alapján, százalékpontban**

(1) Az alulteljesítés mértéke a szövegértés terén a társadalmi-gazdasági index alsó és felső negyede között
Forrás: OECD, 2018. évi PISA-felmérés

A tanulók társadalmi-gazdasági háttérének az oktatási eredményeikre kifejtett hatása az egyik legerősebb az EU-ban (lásd a 3.3.4. ábrát). Az egyes iskolákban egyre homogénebb a tanulók társadalmi-gazdasági háttéré, így a hátrányos helyzetű tanulók is meghatározott iskolákban koncentrálnak. Azoknak az iskoláknak az aránya, ahol a diákok több mint 50 %-a roma, a 2008. évi 9 %-ról 2018-ra 14 %-ra nőtt. A 10 éves korban kezdődő teljesítményalapú kiválasztás ahhoz vezet, hogy a gyengén teljesítő tanulókat elválasztják magasan teljesítő társaiktól, ami feltehetően hozzájárul az alulteljesítő magas magyarországi arányához (25,3 % szemben a 21,7 %-os uniós átlaggal) (Európai Bizottság, 2019). Az általános képzésben, illetve a szakképzésben részt vevő tanulók olvasási teljesítménye közötti különbség meghaladja a 100 pontot, ami körülbelül három-négy év iskolázatásnak felel meg. A felsőfokú oktatásban részt vevők körében a hátrányos helyzetű diákok aránya nagyon alacsony (2017-ben 1,4 %), a romák aránya pedig mindössze 0,8 % (MTA, 2020; KSH, 2018).

Az iskolák csökkent autonómiája és az iskolák státuszán alapuló keretszabályozásbeli különbségek hatással vannak a méltányosságra, és korlátozzák az antiszegregációs intézkedéseket. A 2011-es jogszabályi

módosítások korlátozták az iskolák tananyag- és tankönyvválasztási, valamint pénz- és humán erőforrás-gazdálkodási autonómiáját. 2019-től már nem hosszabbítható meg a független kiadók tankönyvkiadási engedélye. A köznevelési törvény 2019. évi módosítása megszüntette az állam azon kötelezettségét, hogy kikérje a tantestület, a diákok, a szülők és a nemzeti kisebbségek véleményét az állami iskolák vezetőinek kinevezésekor. A nem állami iskolák mentesülnek bizonyos jogszabályi korlátozások alól, és mindenekelőtt nagyobb mozgástérrel rendelkeznek diákjaik kiválasztása tekintetében, ami enyhíti a szegregáció megszüntetésére irányuló intézkedések hatását és végrehajthatóságát. 2008 és 2018 között folyamatosan nőtt a hátrányos helyzetű és roma gyermekek iskolai koncentrációja (MTA, 2020), ami részben az adott iskoláknak helyet adó lakóközvetek demográfiai fejleményeit tükrözi. Az iskolarendszer kevésbé hatékony és méltányos volta valószínűleg összefügg a tantervi szabadság alacsony szintjével, az iskolákon belüli társadalmi-gazdasági sokszínűség hiányával, valamint a tanárok alacsony fizetésével (Európai Bizottság, 2018a, 98. o.).

2018-ban a korai iskolaelhagyók aránya az uniós átlag felett maradt, és nem volt jele javulásnak. Az oktatásból és képzésből lemorzsolódók aránya 2018-ban 12,5 % maradt, szemben az uniós szintű csökkenő tendenciával (az uniós átlag 10,6 %). Ez az arány különösen magas a romák körében (65,3 %) és a legkevésbé fejlett térségekben (GYERE, 2019). A 17 és 18 évesek középiskolai oktatásban való részvétele erősen csökkent 2011 és 2016 között (98 %-ról 85 %-ra), azt követően, hogy a tankötelezettségi korhatárt 2012-ben 18 évről 16 évre csökkentették. Jóllehet a szakképzésben való részvételt tanulmányi ösztöndíjak támogatják, az új szakképzési törvény szankciókat is bevezet a szülőkre vonatkozóan abban az esetben, ha gyermekük legalább részleges képesítés nélkül fejezi be tanulmányait. Mivel a lemorzsolódás főként azokat az iskolákat érinti, amelyekben magas a hátrányos helyzetű tanulók koncentrációja, ez az intézkedés tovább ronthatja a hátrányos helyzetű családok helyzetét ahelyett, hogy előmozdítaná a sokszínűséget és a méltányosságot az iskolarendszerben.

A szakoktatásról és szakképzésről szóló új törvény célja, hogy több diákot vonzzon

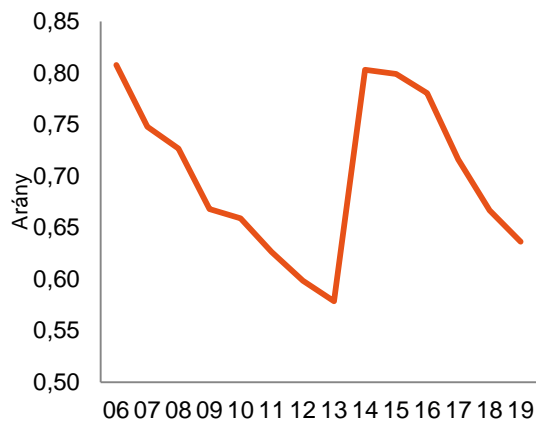
mindkét területre. A törvény jelentős változásokat vezetett be a szakoktatásban és a szakképzésben anélkül, hogy az előző, 2015. évi reformot bizonyítékokon alapuló elemzésnek vetette volna alá. A szakgimnáziumokat – amelyekben nagyobb szerepet kap az általános képzés – „technikumnak” nevezték át, és ez az iskolatípus mind általános középfokú oktatást, mind szakmai képesítést nyújt. Az ötödik évi záróvizsga előtt azonban nem lesz lehetőség ezekből az iskolákból érettségi bizonyítvánnyal továbblépni más iskolákba. A szakközépiskolákat – melyek a gyakorlatorientáltabb tanulók igényeit szolgálják – „szakképző iskolának” nevezik át, és azok már nem adnak érettségit. A szakközépiskolát végzettek bérhátránya az életkor előrehaladtával nő, ez pedig az ilyen iskolákban szerzett készségek transzferálhatóságának hiányára utal (Köllő, 2018). Az általános tananyagnak a szakképző iskolák első tanévtől jellemző csökkentett mértéke miatt azonban nehezebbé válik a szakmák vagy a képzési pályák közötti váltás. 2020 szeptemberétől megszűnik a szakoktatók közalkalmazotti státusza, és bérüket ezt követően nem az egységes pedagógusi bértábla és életpályamodell alapján fizetik.

A tanárhány egyre nagyobb kihívást jelent. Idősödik a pedagógusállomány: 2017-ben a tanárok 41 %-a 50 éves vagy annál idősebb volt, és csak 6 %-uk volt 30 év alatti. A pedagógusi alapképzésben magas a lemorzsolódási arány, és a végzettek kevesebb mint fele kezdi meg a szakmát⁽¹³⁾. A pályakezdő pedagógusok száma nem kompenzálja a nyugdíjba vonulók számát. A hiány a hátrányos helyzetű területeken, a természettudományos tantárgyak és az idegen nyelvek esetében, valamint a szakoktatásban és -képzésben a legjelentősebb. A pedagógushiány egyik oka az alacsony fizetés: a tanárok kezdő fizetése az egyik legalacsonyabb az EU-ban (Eurydice, 2018; OECD, 2019d). A pedagógusok fizetését legutóbb 2013-ban korrigálták a nemzeti átlagbértől való eltérés megszüntetése érdekében (lásd a 3.3.6. ábrát). 2019-re a tanárok fizetésének a nemzeti átlagbérhez viszonyított szintje ismét a korrekció előtti szint közelébe csökkent. A minőségi szakpolitikaformálás lehetőségeit korlátozza, hogy fokozatosan megszűnt a tanárhány alakulásának és az oktatás egyéb

⁽¹³⁾ Forrás: KIR-STAT adatbázis.

aspektusainak független nyomon követése és értékelése.

3.3.6. ábra: Az átlagos tanári fizetés a nemzeti bruttó átlagbérhez képest

(1) A kezdő és a 10 éves tapasztalattal rendelkező, alapszintű és mesterszintű végzettséggel rendelkező tanárok átlaga

Forrás: KSH, költségvetési törvények, köznevelési törvény

A magasan képzett munkaerő iránti növekvő keresletet nem elégíti ki elegendő számú felsőfokú végzettséggel rendelkező munkavállaló. A friss felsőfokú végzettséggel rendelkező foglalkoztatási aránya 91,5 % volt 2018-ban (az uniós átlag 85,5 %), tükrözve a magasan képzett munkaerő iránti nagy igényt. Ugyanakkor a 30–34 évesek körében a felsőfokú végzettség aránya 2018-ban 33,7 % volt, ami jóval alatta marad a 40,7 %-os uniós átlagnak. A lemorzsolódási arány átlagosan körülbelül 30 %, azoknak a diákoknak a körében pedig, akik maguk finanszírozzák tanulmányaikat, 60 %. Ezzel párhuzamosan Magyarország nehézségekkel küzd magasan képzett munkaerejének megtartása terén, és az egyetlen olyan uniós tagállam, ahol a magasan képzettek nagyobb valószínűséggel vándorolnak ki, mint a kevésbé iskolázottak (Hárs, 2019). A felsőfokú végzettséggel rendelkezők alacsony arányának és a diplomások magas bérprémiumának együttes jelenléte a magasan képzett munkaerő hiányára utal (Muraközy és González Vázquez, 2020).

3.3.4. EGÉSZSÉGÜGY ÉS TARTÓS ÁPOLÁS-GONDOZÁS

A magyarok várható élettartama elmarad a legtöbb más nemzetiségű európai polgárétól, és jelentős eltéréseket mutat nemtől és iskolai végzettségtől függően. 2017-ben 76 év volt a magyar lakosság várható élettartama, ami a legalacsonyabb a visegrádi országok körében, és közel öt évvel kevesebb az uniós átlagnál (80,9 év). A várható élettartam nemek és iskolai végzettség szerinti különbségei jóval nagyobbak az uniós átlagnál: a nők átlagosan majdnem hét évvel tovább élnek, mint a férfiak (EU: 5,2 év), a magas iskolai végzettséggel rendelkező 30 éves férfiak pedig 12,5 évvel élnek tovább, mint az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők. Ezek az éles különbségek részben az életmódbeli kockázati tényezők nagyobb koncentrációját, részben a jelentős jövedelem- és életszínvonalbeli különbségeket tükrözik.

A megelőzhető okok miatti magas halálozási arány a kockázati tényezők magas előfordulását és a népegészségügyi intézkedések korlátozott hatékonyságát tükrözi. 2016-ban

Magyarországon volt az egyik legmagasabb a megelőzhető okok miatti halálozási arány⁽¹⁴⁾ az EU-ban (100 000 lakosonként 325,2 fő, szemben a 161,5 fős uniós átlaggal). A kockázati tényezők (pl. dohányzás, alkoholfogyasztás, rossz táplálkozás és a testmozgás hiánya) átlagosnál gyakoribb előfordulása és a megelőzésre fordított alacsony kiadások fényében (a folyó egészségügyi kiadások 2,6 %-a, szemben az EU-ban mért 3,1 %-kal) mindez azt jelzi, hogy Magyarországon jelentős tér nyílik a népegészségügyi beavatkozások megerősítésére. Az emlőrák és a vastagbélrák okozta halálozási arány szintén a legmagasabbak között van az EU-ban, ami a szűrővizsgálatokba és a népegészségügyi programokba való investíció korlátozott mértékét tükrözi. 2019-ben az egészségügyi hatóságok megkezdték az uniós alapokból támogatott nemzeti vastagbél-szűrési program végrehajtását (ÁEEK, 2019a).

Az egészségügyre fordított közkiadások alacsonyok, és az ellátást igénybe vevők általi

⁽¹⁴⁾ A megelőzhető halálozás a 75 évesnél fiatalabbak körében bekövetkező olyan haláleset, amelyet népegészségügyi és megelőzési intézkedésekkel el lehetett volna kerülni.

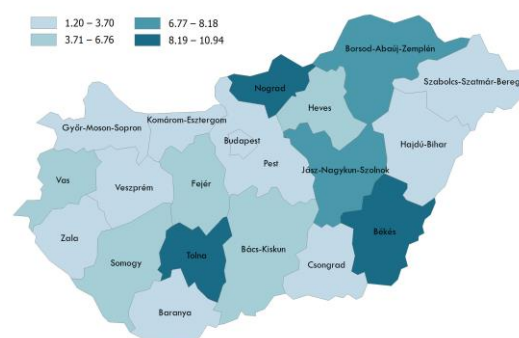
közvetlen kifizetésekre való nagy fokú ráutaltság korlátozza a szegényebb háztartások hozzáférést, tovább súlyosbítva az ellátáshoz való hozzáférés terén fennálló egyenlőtlenségeket. Magyarországon az összes egészségügyi kiadás jelentősen alacsonyabb az uniós átlagnál, mind a GDP arányában (6,9 % szemben az uniós 9,8 %-kal), mind euró/főben (1 468 EUR szemben az uniós 2 884 EUR-val). Az egészségügyi kiadások állami összetevője ugyancsak alacsonyabb az uniós átlagnál, ami részben az ellátási csomag szükségességét tükrözi. Ennek eredményeként a közvetlen lakossági kifizetések az összes egészségügyi kiadás jelentős hányadát, 26,9 %-át teszik ki, ami jóval magasabb a 15,8 %-os uniós átlagnál. A közvetlen kifizetések közel felét gyógyszerekre költik, ami az összes egészségügyi kiadás 31 %-át teszi ki. Bár ez jóval magasabb az uniós átlagnál (18 %), egy főre jutó euróban mérve alacsonyabb annál. A közvetlen kifizetések magas szintje, a korlátozott pénzügyi védelmi mechanizmusokkal és az informális kifizetések átlagon felüli előfordulásával együtt (ESPN, 2018) tovább mélyíti az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés egyenlőtlenségét, és jelentős pénzügyi nehézségek kockázatát hordozza magában a magyar háztartások szempontjából.

Észszerűbbé kell tenni az erőforrások felhasználását, és javítani kell a kórházi ellátás minőségét. Az elmúlt évtizedben tapasztalt javulás ellenére a kórházakból elbocsátott betegek aránya (1 000 lakosra 20 vs. 17), a tartózkodás átlagos hossza (9,6 nap vs. 7,9 nap) és az ágyak száma (1 000 lakosra 7 vs. 5) továbbra is rendre az uniós átlag felett van, ami arra utal, hogy az ellátórendszer túlzott mértékben kórházcentrikus. A kórházi hálózat rendkívül széttagolt, ami gyengíti a betegellátás hatékonyságát és minőségét. Az elmúlt évtizedben a meghatározott orvosi eljárásokhoz kapcsolódó egynapos beavatkozások fokozatosan bekerültek a magyar egészségügyi rendszerbe, elterjedtségük azonban más uniós országokhoz képest alacsony maradt. Ezenfelül a kórházak jelenlegi kifizetési rendszerét nem igazították ki rendszeresen a nyújtott egészségügyi szolgáltatások tényleges költségének megfelelően. Az elavult kórházi kifizetési rendszer, valamint az intézmények alacsony szintű döntéshozatali autonómiája hozzájárult a kórházak adósságának növekedéséhez. A központi kormányzat által biztosított rendszeres mentőcsomagok ellenére az adósság továbbra is

halmozódik, és 2019 szeptemberében elérte a 161,5 millió EUR-t, azaz a GDP 0,3 %-át (Államkincstár, 2019). Válaszul a kormány költségvetési felügyelőket nevezett ki a leginkább eladósodott kórházakba.

Bár a hatóságok elkezdtek kezelni az egészségügyi munkaerőhiány problémáját, a regionális különbségek továbbra is gondot jelentenek. 2017-ben Magyarországon az orvosok száma némileg, az ápolóké jelentősebben elmaradt az uniós átlagtól (1 000 lakosra 3,3 vs. 3,6, illetve 1 000 lakosra 6,5 vs. 8,5). Az állami egészségügyi ágazatban tapasztalható orvoshiányt súlyosbította a külföldön vagy a gyorsan növekvő hazai magánszektorban jobb munkakörülményeket kereső egészségügyi szakemberek tömeges elvándorlása. Erre válaszul a kormány kibővítette Rezidens Támogatási Programját, és megemelte az egészségügyi szakemberek – különösen a szakorvosok – fizetését, az elmúlt öt évben esetenként akár 60 %-kal is. Bár a bérek uniós szempontból továbbra is alacsonyak, a béremelések hozzájárulhattak az egészségügyi személyzet elvándorlásának lassításához, amint azt a gyakorló orvosok számának enyhe növekedése és a külföldi munkavállalási engedély iránti kérelmek számának csökkenése is jelzi az elmúlt években. Az orvoshiánynak az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférésre gyakorolt negatív hatását súlyosbítja a hiány egyenlőtlen földrajzi eloszlása, és az, hogy az egyes megyéken belüli hiány elsősorban a vidéki területekre koncentrálódik (OECD/Európai Megfigyelőközpont, 2019).

3.3.7. ábra: **Betöltetlen háziorvosok praxisként az egyes megyékben, 100 000 lakosra vetítve, 2018**

A megyék a statisztikai célú területi egységek nomenklatúrájának (NUTS) 3. szintjét alkotják.

Forrás: ÁEEK, Eurostat

Az alapellátás megerősítése továbbra is kulcsfontosságú feltétele annak, hogy javuljon az ellátáshoz való hozzáférés hatékonysága és méltányossága. Bár a házi orvosok formálisan a magasabb szintű ellátás kapuőreiként járnak el, alacsony számuk, hivatalos kompetenciáik korlátozottsága és a szükségtelen beutalások elkerülését célzó teljesítményösztönzők hiánya akadályozza az alapellátás hatékonyságát, és csökkenti e szakma vonzerejét. A házi orvosok alacsony száma egyenlőtlenségeket okoz az alapellátáshoz való hozzáférés terén, amit a megüresedett házi orvosi praxisok folyamatosan növekvő száma és szegényebb megyékben való koncentrációja is bizonyít (lásd a 3.3.7. ábrát). A házi orvosok jövőbeli kínálatával kapcsolatos másik aggodalom a házi orvosok korösszetételével kapcsolatos, mivel átlagéletkoruk a 2012. évi 55 évről 2018-ban 58 évre emelkedett (NEAK, 2019). Az elmúlt években az egészségügyi hatóságok több kísérleti projektet indítottak annak érdekében,

hogy a házi orvosi tevékenységet integrálják más egészségügyi szakemberek (pl. fizioterapeuták) munkájával, és bővítsék a házi orvosi kompetenciákat. Az eredmények ígéretesek (ÁEEK, 2019b; SHCP, 2017).

A tartós ápolás-gondozás folyamatban lévő reformjai támogatják a közösségi alapú gondozás felé való elmozdulást, de a szolgáltatások kínálata továbbra is korlátozott a szükségletekhez képest. Jóllehet a tartós ápolás-gondozás biztosítása továbbra is intézményközpontú, megkezdődött a gyermekek és a fogyatékossgal élő személyek ilyen típusú ellátásának intézményesíttetését csökkenteni hivatott, uniós finanszírozású folyamat. Az otthoni ápolási díj 2018. évi felülvizsgálata nyomán jelentősen megnőtt a díj összege a következő négy évben. A szolgáltatások kínálata és a pénzübeli juttatások azonban továbbra is szűkösek.

3.3.1. háttérmagyarázat: A teljesítmény nyomon követése a szociális jogok európai pillérének fényében

A szociális jogok európai pillére irányítúként szolgál az Európai Unión belüli jobb munka- és életkörülmények biztosítását célzó, megújult konvergenciafolyamat számára. Húsz alapvető fontosságú elvet és jogot rögzít az esélyegyenlőség és a munkaerőpiacra való belépés, a tisztességes munkafeltételek, valamint a szociális védelem és a társadalmi befogadás területeit illetően.

Magyarország viszonylag jól teljesít a szociális jogok európai pillérét támogató szociális eredménytábla számos mutatója tekintetében, ám egyes területeken még maradtak jelentős kihívások. A foglalkoztatási ráta valamivel az uniós átlag felett van, a munkanélküliség pedig jóval alatta marad. Az egyenlőtlenség alacsonyabb, mint sok más tagállamban, bár növekszik. A nemek és a képzettségi csoportok közötti foglalkoztatási és bérkülönbségek az EU többi részével összehasonlítva továbbra is jelentősek. A nők és a kiszolgáltatott helyzetben lévő csoportok – köztük a romák és a fogyatékkal élők – munkaerőpiaci eredményei gyengék. A közmunkaprogram mérete jelentősen csökkent, de még mindig túl nagy, és a program nem kellő hatékonysággal tereli a résztvevőket az elsődleges munkaerőpiac felé.

A szegénység vagy a társadalmi kirekesztődés kockázatának kitétek aránya csökkent, de a szegénység mélysége jelentősen romlott (a 2017. évi 16,7 %-ról 2018-ban 24,1 %-ra), ami a szociális transzferek korlátozott újraelosztási képességére utal. A humán tőke fejlesztésével kapcsolatos kihívások közé tartozik a korai iskolaelhagyók magas aránya (különösen a romák körében) és a digitális készségek szintje. A gyermekgondozási szolgáltatások igénybevétele az egyik legalacsonyabb az EU-ban: a 3 év alatti gyermekeknek csupán 16,5 %-a jár bölcsődébe.

További lépésekre van szükség a hosszú távú szociális lakhatás biztosítása és a társadalmi befogadást célzó egyéb intézkedések terén. Az életvitelszerű közterületi tartózkodás bűncselekménnyé nyilvánítására úgy került sor, hogy elmaradt a kiváltó okok kezelése csakúgy, mint a szociális jogok európai pillérének a lakhatásra és a hajléktalanok támogatására vonatkozó elvével összhangban álló szakpolitikai megoldások biztosítása.

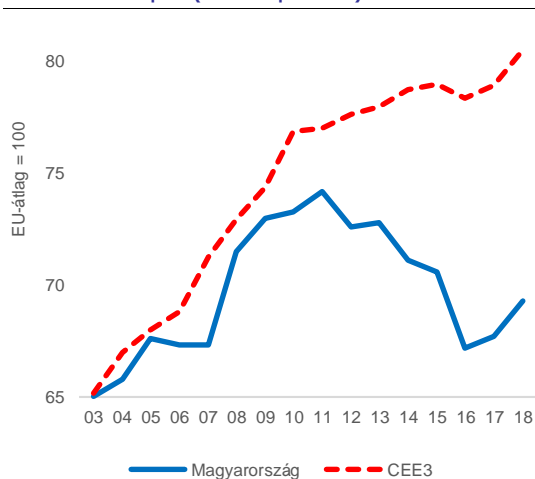
Számos területen történtek előrelépések. A háztartások egy főre jutó, korrigált, rendelkezésre álló reáljövedelme az uniós átlagnál gyorsabban, 2008 óta 21 százalékponttal növekedett. Az önbevallás alapján mért, orvosi ellátás iránti kielégítetlen igények mértéke 0,8 %-ra esett vissza, ami jóval a 2 %-os uniós átlag alatt van. A bölcsődei ellátásban részesülő 3 év alatti gyermekek aránya a 2017. évi 13,8 %-ról 2018-ban 16,5 %-ra nőtt, ami előrelépést jelent a barcelonai célkitűzés felé. A gyermekgondozási szolgáltatások korlátozott kínálatának kezelése érdekében uniós és nemzeti forrásokból Magyarország jelentős összegeket költött új bölcsődei férőhelyek létrehozására.

3.4. VERSENYKÉPESSÉG, REFORMOK ÉS BERUHÁZÁSOK

3.4.1. TERMELÉKENYSÉGI ÉS BERUHÁZÁSI TENDENCIÁK

A termelékenység növekedése az erőteljes ciklikus fellendülésnek köszönhetően 2016 óta gyorsult. A beruházások szintje a kedvező gazdasági feltételek közepette szintén minden korábbinál magasabbra emelkedett. Noha a keresleti oldali feltételek továbbra is kedvezőek, a kínálati oldalon fennállnak a beruházás (lásd a 3.4.1. háttérmagyarázatot) és a termelékenységnövekedés akadályai, különösen a kisebb vállalkozások tekintetében.

3.4.1. ábra: **Munkatermelékenység az uniós átlaghoz képest (százalékpontban)**

(1) CEE3: Csehország, Lengyelország és Szlovákia átlaga
Forrás: Eurostat

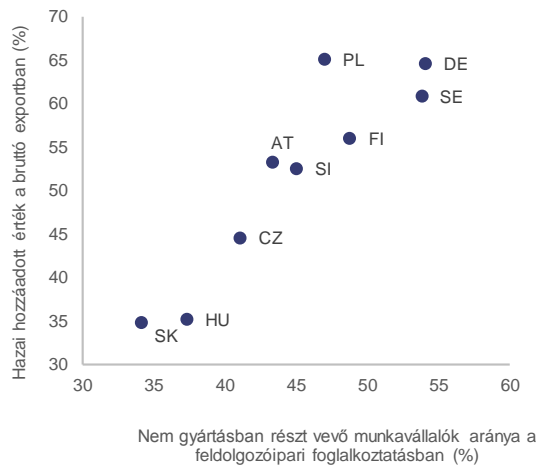
A termelékenység még mindig jelentős felzárkóztatásra szorul. Az egy munkavállalóra jutó hozzáadott érték 2018-ban körülbelül 30 %-kal maradt el az uniós átlagtól (lásd a 3.4.1. ábrát). Három fő tényező járul hozzá ehhez a termelékenységi réshez: i. még a legtermelékenyebb hazai vállalkozások is elmaradnak a globális élvonaltól; ii. a magyar vállalkozások globális értékláncokban elfoglalt pozíciója korlátozza az általuk előállított hozzáadott értéket; iii. még mindig aránytalanul nagy a kevésbé termelékeny vállalkozások piaci részesedése.

Az innovációs rendszer nem támogatja megfelelően a vezető vállalkozások növekedését. A nemzetközi tapasztalatokkal ellentétben a leghatékonyabb magyar vállalkozások termelékenységnövekedése lassabb volt, mint a

lemaradó vállalkozásoké, és fokozatosan elmaradtak a globális termelékenységi élvonaltól (Muraközy et al., 2018). Az élenjáró magyar vállalatok termelékenységére nézve előnyös lenne a rugalmasabb termékpiaci szabályozás, valamint a kiemelkedő színvonalú felsőoktatás és kutatás (Andrews et al., 2015), mely területeken Magyarország elmarad a leginnovatívabb gazdaságoktól.

A készséghiány miatt a helyi vállalkozások korlátozottan képesek hozzáadott értéket teremteni a globális termelési láncokban. A magyar vállalkozások jellemzően a „midstream” gyártási tevékenységekre összpontosítanak, amelyek kevésbé járulnak hozzá a végtermékek értékéhez, mint az upstream (például a tervezés) vagy a downstream (például a marketing) feladatok (Ali-Yrkkö és Rouvinen, 2015; lásd a 3.4.2. ábrát). Ez a specializációs minta figyelhető meg még a közelmúltbeli zöldmezős közvetlen külföldi tőkebefektetésekben is egész Közép-Kelet-Európában (Stöllinger, 2019). A hazai vállalatok ugyan fokozatosan más feladatokat is vállalhatnak (például kutatás-fejlesztés, támogató szolgáltatások), amelyek javítják az általuk előállított értéket, de ez a folyamat fokozatos, és bekövetkezése nem biztos (Szalavetz, 2017). Az országot élvonalbeli készségek és szaktudás nyújtásával lehetne vonzóvá tenni a globális értékláncok nagy hozzáadott értéket képviselő tevékenységei számára (Jensen és Pedersen, 2012), de ezek kínálata korlátozott Magyarországon (lásd még a 3.3.3. szakaszt). A kisebb vállalkozások körében az alacsony szintű innovációs tevékenység, a hiányzó termelési volumen és a képzett alkalmazottak hiánya akadályozza leginkább a termelékenységnövekedést és a globális értékláncokban való részvételt (HIPA, 2019).

3.4.2. ábra: **Foglalkoztatási minták és a bruttó exportban foglalt hazai hozzáadott érték egyes országokban**

(1) A nem gyártásban részt vevő munkavállalók azonosítása a Timmer et al., (2019) szerinti osztályozáson alapuló foglalkozási kódjuk alapján történik

(2) A hazai hozzáadott érték bruttó exporton belüli részarányának kiszámítása input-output modellekkel történik
Forrás: A Bizottság számításai az Eurostat, World Input-Output Database (Timmer et al., 2015) alapján.

A hatékonyabb vállalkozások növekedése akadályokba ütközik. Az alacsony termelékenységű vállalkozások fennmaradása visszahúzza a gazdaság átlagos termelékenységi szintjét (MNB, 2018), és jelzi, hogy a gyenge üzleti dinamika miatt rossz az erőforrások elosztása. A vállalkozásokon belüli termelékenységnövekedés kezd helyreállni, de az erőforrások hatékonyabb vállalkozások felé történő újraelosztása lelassult a válság előtti évekhez képest (Muraközy et al, 2018). A gyengébb üzleti dinamika további jele, hogy kevesebb az új belépő vállalkozás, különösen a szolgáltatások terén (Bauer et al., előkészületben). Az erőforrások lassú újraelosztása olyan intézményi sajátosságokhoz köthető, mint a gyenge versenyképesség, valamint az átszervezés és a piaci kilépés nem elég hatékony mechanizmusai (lásd a 3.4.2. szakaszt).

Kutatás és innováció

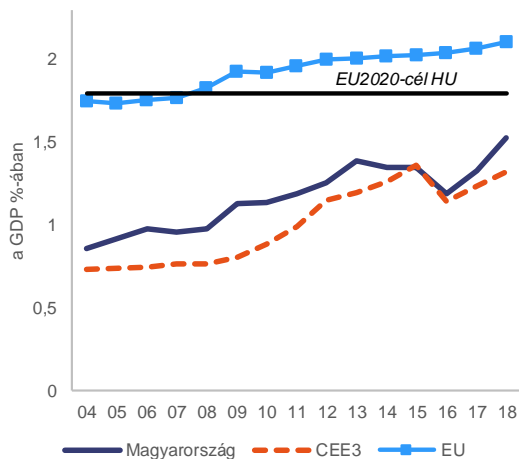
A hazai vállalkozások kutatási és innovációs kapacitásának megerősítésével biztosítható lenne a hosszú távú növekedés és versenyképesség. Az európai innovációs eredménytábla (Európai Bizottság, 2019f) szerint Magyarország mérsékelt innovátor növekvő teljesítménnyel, és előrelépést tett a 9. fenntartható

fejlődési cél felé. A helyzet javítható lenne a magasán képzett munkaerő kínálatának növelése, az állami szektorban a kutatás-fejlesztési kiadások megemlése, valamint a potenciális innovátorok közötti együttműködés ösztönzése révén.

A kutatás-fejlesztésre fordított kiadások lassan emelkednek, de elmaradnak a 2020-ra kitűzött céltől. A K+F kiadások a 2008-ban a GDP 0,98 %-át kitevő szintről 2018-ban a GDP 1,53 %-ára növekedtek. Ez az érték magas a közép-kelet-európai országok körében, de alacsonyabb a 2,11 %-os uniós átlagnál, és Magyarország 2020. évi 1,8 %-os célkitűzésénél (lásd a 3.4.3. ábrát). Az évek során tapasztalt növekedés a vállalkozói szektorban következett be, míg az állami szektorban a K+F kiadások 2008 és 2018 között a GDP 0,09 %-át kitevő mértékben csökkentek.

A magán K+F állami támogatása jelentős. Az állami támogatási értesítő szerint a vállalkozói K+F és innovációs kiadások 2017-ben a GDP 0,35 %-át kitevő állami támogatásban részesültek, ami a legmagasabb szint az EU-ban. Az adómentességi programok közé tartozik a kis- és középvállalkozások adókedvezménye tárgyi eszközök vásárlása esetén; valamint az adókedvezmény nagyszabású (100 millió HUF-ot meghaladó) kutatási beruházások esetén, amelyet 12 éven keresztül lehet érvényesíteni. Ezek az ösztönzők előmozdíthatják az innovációt, ugyanakkor a visszaélések megakadályozása érdekében nyomon követést is igényelnek.

3.4.3. ábra: K+F kiadások

(1) CEE3: Csehország, Lengyelország és Szlovákia átlaga
 Forrás: Eurostat

A tehetséges szakemberek hiánya és készséghiány korlátozza a magyar vállalkozások innovatív tevékenységét. 2018-ban a vállalkozások 28 %-a hajtott végre innovációt, ami elmarad az uniós (34 %) és a regionális (39 %) átlagtól (EBB, 2019) ⁽¹⁵⁾. Az innováció akadályai

⁽¹⁵⁾ A regionális versenytársak közé tartozik Csehország, Lengyelország és Szlovákia. A legutóbbi közösségi innovációs felmérés adatai 2016-ra vonatkoznak. Ezek

közé tartozik a magasan képzett munkaerő korlátozott kínálata. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya a legalacsonyabbak között van az EU-ban (lásd a 3.3.3. szakaszt). A természettudományos, mérnöki és számítástechnikai szakokon végzettek száma a 25–34 évesek között 1000 lakosra vetítve 11,9 fő volt, szemben a 18,3 fős uniós átlaggal.

A gyenge együttműködés korlátozza az ország kutatási és innovációs kapacitását. A Horizont 2020 projektekben való részvétel mérsékelte, ami rávilágít a kutatóintézetek körében a nemzetközi együttműködés alacsony szintjére. Ebből következően a magyar tudományos teljesítmény elmarad az uniós átlagtól a gyakran idézett publikációk vagy a nemzetközi publikációkban való részvétel terén. A vállalkozói szektorral való együttműködés főként a nagyvállalatokra korlátozódik, mivel a kisebb vállalkozások részéről nincs igény vagy kapacitás. A kutatók eredményei ritkán jelennek meg a piacon. 2019-ben folytatódott a nyolc Felsőoktatási és Ipari Együttműködési Központ (FIEK) kialakítása, azzal a céllal, hogy javuljon a tudományos központok és a vállalkozások közötti együttműködés.

alapján a magyar vállalkozások 29 %-a hajtott végre innovációt, szemben az 50,6 %-os uniós átlaggal.

3.4.1. háttérmagyarázat: Beruházási kihívások és reformok Magyarországon

A beruházások szintje 2019-ben rekordszintre emelkedett, meghaladva a GDP 28 %-át. A beruházások növekedése az ágazatok és az eszköztípusok tekintetében is széles körű volt. A vállalkozások összességében a beruházásaik további, bár mérsékelt növekedésére számítanak (DUIHK, 2019; EBB, 2019). A részletes adatok és felmérések azonban egyenlőtlen képet mutatnak. A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint a kisebb vállalkozások esetében az utóbbi években csökken a beruházási ráta. A felmérések eredményei alapján a beruházó vállalkozások aránya 2019-ben 7 százalékponttal, 69 %-ra csökkent, és alacsonyabb a 85 %-os uniós átlagnál (EBB, 2019). A vállalkozások negyede számolt be arról, hogy az optimálisnál kevesebb beruházást eszközöltek, míg ez az arány EU-szerte a vállalkozások 15 %-a. A szellemi tulajdont képező termékekbe történő beruházások 2018-ban a GDP 2,8 %-át tették ki, elmaradva a 4,1 %-os uniós átlagtól.

A vállalkozások megítélése szerint a beruházás messze legfőbb akadálya a képzett alkalmazottak elérhetősége; a megkérdezett vállalkozások háromnegyede vélte ezt jelentős akadállyal (EBB, 2019). A gazdasági kilátásokat, a munkaerőpiaci szabályozást és az energiaköltségeket érintő bizonytalanság kisebb, bár egyre növekvő mértékben akadályozza a beruházásokat. Az alacsony kamatlábak és a többféle támogatott finanszírozási lehetőség (lásd a 3.2. szakaszt) miatt a finanszírozás elérhetőségét a regionális versenytársakhoz képest ritkábban említik akadályként.

Közigazgatás/ Üzleti környezet	Szabályozási / adminisztratív teher	CSR	Pénzügyi ágazat / Adózás	Adózás	CSR	
	Közigazgatás			Forráshoz jutás	-	
	Közbeszerzés / PPP-k	CSR		K+F+I	Tudományos körök, kutatás és vállalatok közötti együttműködés	
	Gazdagszolgáltatási rendszer	-			K+F+I finanszírozása	-
	Fizetékptelenségi keret			Ágazatspecifikus szabályozás	Üzleti szolgáltatások / Szabályozott szakmák	
	Verseny és szabályozási keret				Kiskereskedelem	CSR
Munkaerőpiac/ Oktatás	Foglalkoztatásvédelmi jogszabályok és munkaszerződés kerete	-	Építőipar		-	
	Bérek és bérmegeállapítás	-	Digitális gazdaság / Távközlés			
	Oktatás	CSR	Energia			
			Közlekedés		-	

Jelmagyarázat:

	Nincs azonosított beruházási akadály		Némi haladás
CSR	Országosajánlásban is tárgyalt beruházási akadályok		Jelentős haladás
	Nincs haladás		Teljeskörűen végrehajtva
	Korlátozott haladás		

Néhány említett beruházási akadály és a folyamatban lévő kiemelt intézkedések:

A képzett munkaerő hiánya akadályozza a beruházást és az innovációt, különösen a kisebb és kevésbé termelékeny vállalkozások esetében, amelyek nem tudnak olyan magas béreket kínálni, mint nagyobb társaik. A gazdasági növekedés ciklikus lassulása valamelyest enyhítheti a munkaerőhiányt (lásd az 1. szakaszt). Az oktatási eredmények javítása terén lassú az előrelépés, és az erre irányuló szakpolitikák hatása csak fokozatosan érvényesül. Ezért az alapkészségek alacsony szintje, a felsőfokú végzettséggel rendelkezők korlátozott száma (lásd a 3.3.3. szakaszt) és a digitális készségek hiánya középtávon továbbra is szűk keresztmetszetet jelent a beruházások számára.

A közelmúltbeli változások növelték a kormány befolyását a tudományos intézmények felett. A Nemzeti Tudománypolitikai Tanácsot (NTT) azért hozták létre, hogy stratégiai kérdésekben tanácsokkal lássa el a kormányt, és felügyelje a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alap működését. Emellett a Magyar Tudományos Akadémia kutatóintézeti hálózatát elválasztották az Akadémiától, és az újonnan alapított Eötvös Loránd Kutatási Hálózat (ELKH) keretében

átstrukturálták. Az új testületek tagjainak kinevezésével a kormány növelte befolyását a K+F területen, bizonytalanná téve a tudományos szabadság biztosítását. Az állami szektorban a kutatók egyre nagyobb része veszi fontolóra, hogy a magánszektorba vagy külföldre távozik; ez a szándék különösen elterjedt a tehetséges, fiatal és versenyképes kutatók körében (Nyíró et al., 2019). A politikai bizonytalanság negatívan befolyásolhatja a sikeres Lendület programot,

amelynek keretében a Magyar Tudományos Akadémia fiatal kutatókat vonz haza külföldről. Ha kiváló kutatók elhagyják a rendszert, az akadályozhatja az Európai Kutatási Tanácsban és a Horizont 2020 keretprogramban való jövőbeli részvételt. Sőt, a Horizont 2020 legnagyobb kedvezményezettje, a Közép-európai Egyetem magyarországi tudományos működésének megszűnésével fennáll a kockázata, hogy a helyi partneregyetemek nem férnek hozzá a nemzetközi K+F programokhoz.

A tisztázatlan irányítás és az érdekelt felek korlátozott mértékű bevonása eddig megakadályozta Magyarországot abban, hogy teljes mértékben kihasználja az intelligens szakosodás előnyeit. Az intelligens szakosodási folyamat során az innovációs szereplők mozgósítása kiegyensúlyozatlan és szétdarabolt volt. A Területi Innovációs Platformok létrehozására irányuló újabb erőfeszítések segíthetnek az érdekelt felek szerepvállalásának javításában, és elérhetik, hogy szelektívebb legyen a beruházási prioritások meghatározása, és jobb legyen a nyomon követés. Mindazonáltal a gyakori intézményi változások kihívást jelentenek a koordináció és a feladatok elosztása szempontjából.

Digitalizáció

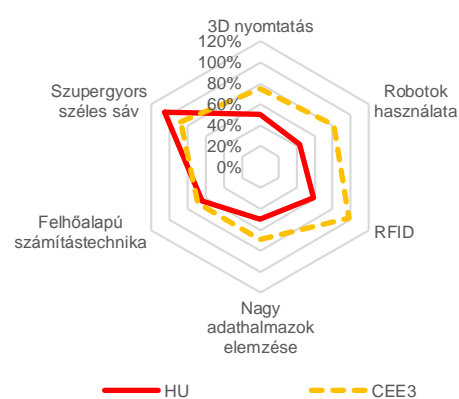
A széles sávú összeköttetés kiépítése jelentős mértékben javult. A lakosság 82 %-a rendelkezik szupergyors széles sávú hálózati hozzáféréssel, szemben az uniós 60 %-kal. A Szupergyors Internet Program célja, hogy 2023-ig valamennyi magyar háztartás legalább 30 Mbit/s sebességű széles sávú internetszolgáltatást vehessen igénybe. Bár a lefedettség viszonylag jó, a mobil széles sáv használata még mindig a legalacsonyabb az EU-ban: 100 főre 70 előfizetés jut, szemben az uniós 100 előfizetéssel. Ez talán azzal magyarázható, hogy a mobiltelefon-használók által fizetett díjak a legmagasabbak közé tartoznak Európában. Az ágazati adók (az egyiket a telefonhívásokra és szöveges üzenetekre, a másikat a hálózati infrastruktúrára vetik ki) növelik a szolgáltatás költségét, és így csökkenthetik az adatszolgáltatások iránti keresletet is (Nagy et al., 2017).

A digitális készségek elmaradnak az uniós átlagtól. A 16–74 év közöttiek csupán fele

rendelkezik legalább alapvető digitális készségekkel (az EU-ban ez 58 %). A készséghiány akadályozhatja a digitalizációt az üzleti szektorban, különösen a kevésbé termelékeny vállalkozásoknál (Gál et al., 2019). A lakosság digitális készségeinek fejlesztése érdekében a kormány 2016-ban Digitális Oktatási Stratégiát indított el. A munkaképes korú népességet a Digitális Munkaerő Program célozza meg, amelynek eredményei még nem láthatók.

A magyar vállalkozások lemaradtak a digitális technológia integrációja terén. A digitális üzleti megoldások és az Ipar 4.0 technológiák bevezetési aránya a legalacsonyabbak között van az EU-ban (lásd a 3.4.4. ábrát, valamint Szabó, előkészületben), ami hozzájárult a válság utáni évek gyenge termelékenységnövekedéséhez⁽¹⁶⁾. Számos szakpolitikai intézkedést vezettek be a vállalkozások digitalizációjának javítása érdekében. A Modern Vállalkozások Programjának célja a digitális technológiák ismertségének növelése, továbbá pénzügyi támogatást nyújt a technológiák bevezetéséhez. A Mesterséges Intelligencia Koalíciót 2018-ban hozták létre a mesterséges intelligenciára vonatkozó nemzeti stratégia kidolgozása céljából.

3.4.4. ábra: **Egyes Ipar 4.0 technológiák bevezetése (átlagos uniós bevezetési arány = 100)**

RFID = rádiófrekvenciás azonosítás. Az adatok 2018-ra vagy a legközelebbi rendelkezésre álló évre vonatkoznak. CEE3: Csehország, Lengyelország és Szlovákia átlaga

Forrás: Eurostat

⁽¹⁶⁾ Gál et al. (2019) szerint a kiválasztott technológiák EU-hoz képest alacsonyabb mértékű bevezetése éves szinten 1 százalékponttal csökkentette a termelékenységnövekedést.

A digitális közszolgáltatások tovább fejlődtek. 2016 óta az e-kormányzat felhasználóinak aránya 38 %-ról 55 %-ra emelkedett, de továbbra is jóval alatta marad a 67 %-os EU-átlagnak. Az adatok közigazgatási rendszerek közötti újbóli felhasználása és a szolgáltatások kiépítettsége kiemelten javításra szoruló területek. 2018 óta a legtöbb állami szervnek elektronikus csatornát kell biztosítania azon szolgáltatásokhoz, amelyek esetében nem írja elő törvény a személyes fizikai jelenlétet. Vállalkozások esetében az online csatorna használata kötelező. E szolgáltatások támogatása érdekében mind a polgárok, mind a közigazgatási hivatalok esetében megújították a hiteles elektronikus postafiók és az e-kézbesítési szolgáltatást, és új e-kézbesítési szolgáltatást vezettek be a vállalkozások számára. Az e-kormányzati szolgáltatások közös platformjaként létrehoztak egy új, személyre szabható, egyablakos ügyintézési pontot biztosító e-kormányzati portált is.

3.4.2. PIACMŰKÖDÉS ÉS ÜZLETI KÖRNYEZET

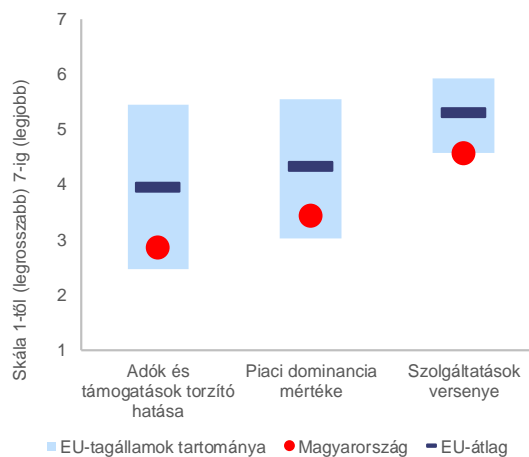
Piacműködés

A vállalkozások vezetői szerint akadályokba ütközik a piacok megfelelő működése. A globális versenyképességi index szerint Magyarország a termékpiac működése szempontjából utolsó helyen van az EU-n belül (WEF, 2019; lásd a 3.4.5. ábrát). A feldolgozóipar és a szolgáltatások különböző környezettel szembesülnek. A kormány jellemzően nagy feldolgozóipari vállalkozásokkal köt stratégiai megállapodásokat (2012–2019 között 81 ilyen megállapodást kötöttek), és e vállalkozások beruházási projektjei jelentős kormányzati támogatásban részesülnek (Éltető-Antalóczy, 2017). Másrészt, a szolgáltatási tevékenységek terén több akadály hátráltatja a versenyt. Magyarország az OECD szolgáltatáskereskedelem-korlátozottsági mutatója tekintetében az uniós átlag alatt teljesíti a horizontális szakpolitikai intézkedések, kvóták és engedélyek elterjedtsége miatt (OECD, 2018b).

Az állami beavatkozás akadályozza a versenyt a szolgáltatási ágazatban. Több szolgáltatás nyújtását külön erre a célra létrehozott állami vagy magánvállalatokra bízták (például a járművezetői vizsgabiztosok képzése, az állami szektornak nyújtott információtechnológiai szolgáltatások,

tankönyvkiadás, hulladékgazdálkodási közszolgáltatások, mobilfizetés, dohánykereskedelem), amelyek verseny nélkül működnek. A kormány bizonyos fúziókat és felvásárlásokat mentesíthet a versenyellenőrzés alól azáltal, hogy nemzeti stratégiai jelentőségének nyilvánítja a tranzakciót. A kormány az elmúlt öt évben több mint 20 alkalommal gyakorolta ezt a rendkívüli hatáskört számos ágazatban, beleértve az energiaipart, a banki, a műsorszolgáltató, a dohány- és a médiaágazatot. 2018-ban több mint 470 médiaorgánum egyesült egyetlen tulajdonná a verseny- és a médiahatóság ellenőrzése nélkül, jelentősen megnövelve a koncentrációt a szektorban. A verseny hiánya hátrányosan érintheti az innovációt és a hatékonyságot. A versenyjog alóli mentességek növelik a szabályozási bizonytalanságot is, mivel az érintett ágazatokban a piaci szereplők nem tudják, milyen erők formálják a jövőbeli piaci struktúrákat (OECD, 2016).

3.4.5. ábra: **A termékpiac működésének értékelése a 2019. évi globális versenyképességi index alapján**

Forrás: Világgazdasági Fórum

Az EU-n belül Magyarországon a legmagasabb (több mint 500) a szabályozott szakmák száma ⁽¹⁷⁾. Egy még folyamatban lévő reform célja a szabályozott szakmák jogi keretének felülvizsgálata és a szabályozott szakmák számának csökkentése. A dereguláció lehetséges területeinek meghatározása érdekében jelenleg zajlik a hatályos szabályok nemzeti szintű

⁽¹⁷⁾ A szabályozott szakmák adatbázisa alapján (<https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/regprof/>)

elemzése, ezért egyelőre nem értékelhető a reform előrehaladása.

A kiskereskedelemben instabil üzleti környezet kialakulásához járult hozzá annak gyakori előfordulása, hogy egy intézkedést a bevezetését követően hatályon kívül helyeztek. A veszteséges üzleti tevékenység tilalmát az Európai Bizottság fellépése nyomán megszüntették. A

400 m²-nél nagyobb kiskereskedelmi egységek külön engedélyezésének nem egyértelmű alkalmazása, továbbá a kiskereskedelmi helyiségek bővítésére vonatkozó jogi szabályozás továbbra is bizonytalanság forrása a kiskereskedők számára. A nagy méretű egységekre vonatkozó korlátozások visszafogták a hatékonyságnövekedést a kiskereskedelmi ágazatban, és növelték a fogyasztói árakat (Berezvai, 2018).

3.4.2. háttérmagyarázat: Kihívások és lehetőségek a magyarországi gépjárműiparban

A gépjárműipar kulcsfontosságú szerepet játszik a magyar gazdaságban. A gépjárműipar 2018-ban az exportbevételek 16,5 %-át, a bruttó hozzáadott értéknek pedig 4,3 %-át generálta, a hazai foglalkoztatás 2,6 %-át biztosította, és 2018 végén a nem rezidensek belföldi befektetésállományának 11,4 %-át fogadta be. Az említett területeken az ágazat nagyobb szerepet játszik a magyar gazdaságban az EU többi részéhez képest, más közép-kelet-európai országokhoz hasonlóan. Az ágazat jelentősen hozzájárult a gazdasági növekedéshez, átlagosan 0,4 százalékponttal növelte az éves GDP-növekedést 2010 óta. Hosszabb távon azonban az ágazat **egyre több globális és hazai kihívással** szembesül, és szerepe veszélyben forog, köszönhetően a **növekvő munkaerőköltségek;** a szigorodó **környezetvédelmi előírások;** az alternatív hajtáslánc és önvezető járművek formájában megjelenő **technológiai változás;** valamint a globális ellátási láncokat érintő, **kereskedelempolitikához kapcsolódó kockázatok** kombinációjának. Ez a háttérmagyarázat számba veszi a gépjárműipar alkalmazkodását szükségessé tevő különféle hatásokat.

Az első kihívás a közép-kelet-európai országok gépjárműipari ellátási láncokban elfoglalt pozícióját érinti. A régió többi részéhez hasonlóan Magyarország is a „midstream” gyártási tevékenységekre specializálódott a gépjárműipari ellátási láncban belül, ami mérsékelten járul hozzá a kész jármű végső értékéhez. Magyarországon a gépjárműexport minden egyes eurója csupán 40 cent hozzáadott értéket termel, beleértve a beszállítói iparágakat is, szemben a németországi 75 centtel⁽¹⁾. A hazai hozzáadott érték több magyar beszállító bevonásával növekedhet, vagy akkor, ha a külföldi tulajdonban lévő vállalkozások olyan szolgáltatási tevékenységeket is végeznenek, amelyek több hozzáadott értéket termelnek („funkcionális fejlesztés”). A hazai beszállítók részvételét akadályozza a készséghiány a munkavállalók és vezetők szintjén, valamint a feldolgozóipari kapacitás és a termékfejlesztési képességek korlátozottsága (HIPA, 2019). A külföldi tulajdonú vállalkozásoknál megvalósuló funkcionális fejlesztés példaként említhető, hogy növekszik a gépjárműipari K+F központok száma és az ott foglalkoztatottak létszáma Magyarországon. Mindazonáltal a gépjárműipari ellátási lánc szerkezeti sajátosságai korlátozhatják az összetettebb feladatok megszerzését. A vezető vállalatok és azok globális beszállítói szigorú ellenőrzés alatt tartják a tervezési és stratégiai K+F tevékenységeket, amelyek jellemzően a központ körül összpontosulnak⁽²⁾. Nagyobb szakértelmet igénylő szolgáltatási feladatokat lehetne a leányvállalatokhoz vonzani a humán tőke és a nemzeti K+F-képességek javítása révén, ami olyan stratégiai előnyöket kínálhat a vezető vállalkozások számára, mint például az élvonalbeli technológiákhoz való hozzáférés. Ígéretes példa a nemrégiben épült ZalaZone tesztpálya és a körülötte kiépülő autonóm mobilitási kutatási klaszter.

A második kihívás az elektromobilitás felé való, folyamatban lévő elmozdulással kapcsolatos. Az elektromos hajtásláncok lényegesen kevesebb alkatrészből állnak, mint a belső égésű motorok. A gépjárműipari ellátási lánc így lerövidülhet, korlátozva a hazai értékteremtés lehetőségét. A magyarországi vállalkozások már megkezdték az elektromobilitás irányába történő diverzifikálást azáltal, hogy fokozták az elektromos hajtásláncok gyártását a meglévő gyárakban; Magyarország emellett a közelmúltban jelentős közvetlen külföldi tőkebefektetést vonzott az akkumulátorgyártás terén. Amint ezek az új kapacitások kiépültek, Magyarország az európai jármű-akkumulátorgyártás mintegy 10 %-át mondhatja magáénak. Az akkumulátorok azonban technikailag egyszerűek és kevés munkaerő-ráfordítással előállíthatók. Az anyagköltségek magas aránya és a technológiai fejlődés miatt csökkenő árak következtében az ágazatban középtávon csökkenhet a haszonkulcs. Másrészt az összeszerelő létesítmények lépcsőfokként szolgálhatnak ahhoz, hogy később kutatási és fejlesztési beruházásokat vonzzanak. Az elektromos járművek gyártása is elindulhat a Fox Automotive induló gyártó vállalkozásnak köszönhetően. A kormány elektromobilitási stratégiája (Jedlik Ányos Terv 2.0) arra irányul, hogy bővítse az elektromos járművek töltőinfrastruktúráját, és támogassa az elektromobilitással kapcsolatos hazai kutatást és

fejlesztést.

A kihívások harmadik csoportja a nemzetközi szabályozási változásokból és a szakpolitikai bizonytalanságból ered. Az európai gépjárműipar nehézségekbe ütközött a szigorodó kibocsátási előírásokhoz való alkalmazkodás terén; a szigorúbb kibocsátási célértékek betartása rontja a jövedelmezőséget. A nemzetközi kereskedelem bizonyos szegmenseiben emelkedő vámok szintén növelik a termelési költségeket, és a még nagyobb kereskedelmi akadályok kilátása visszafogja a beruházásokat. A technológiai változások és a csökkenő jövedelmezőség időszakában a vállalatok úgy dönthetnek, hogy újrakonfigurálják globális ellátási láncukat. Eddig Közép-Kelet-Európa – Magyarországot is beleértve – összességében ezen változások előnyét élvezte, köszönhetően a még mindig kedvező munkaerőköltségeknek, az agglomerációban jelenlévő több beszállítónak, és a székhelyhez való földrajzi közelségnek⁽¹⁾. A négy visegrádi ország részesedése az EU autógyártásában a 2014. évi 22,3 %-ról 2018-ban 23,9 %-ra növekedett. Mindazonáltal versenytársat jelentenek mind az alacsonyabb költségű (potenciálisan az Európai Unión kívüli) termelési helyszínek, mind olyan fogadó országok, ahol az Ipar 4.0 technológiák fokozódó alkalmazása a termelés újjáéledését eredményezheti. A régió eredetileg a Nyugat-Európa-hoz viszonyított költségelőny miatt specializálódott a költségérzékeny midstream tevékenységekre, de hosszabb távon ez az előny várhatóan elkopik, mivel a bérek esetében megvalósul a reálkonvergencia. Az Ipar 4.0 technológiák (különösen a robotok és intelligens gyárak) bevezetése növelhetné a hatékonyságot. Eddig a hazai beszállítók mintegy negyede kezdte alkalmazni ezeket a technológiákat (PWC, 2018; HIPA, 2019). E folyamat támogatása érdekében már több programot is indítottak, de a képzett munkavállalók elérhetősége továbbra is szűk keresztmetszetet jelent.

A helyi gépjárműipar számára továbbra is kettős kihívást jelent a költség-versenyképesség megtartása és ugyanakkor a helyi kapacitások javítása. A kormány a helyi K+F tevékenységek ösztönzésével és a potenciális helyi beszállítókat célzó több program elindításával túllépett azon a hagyományos stratégián, hogy beruházási ösztönzők révén összeszerelő termelést vonzzon az országba. A készséghiány és a mérsékelt innovációs kapacitás által jelentett mögöttes problémákat azonban átfogóbb intézkedésekkel kell kezelni, az oktatási eredmények (lásd a 3.3.3. szakaszt) és a K+F rendszer teljesítményének (lásd a 3.4.1. szakaszt) javítása érdekében.

⁽¹⁾ 2016-ra vonatkozó adatok az OECD hozzáadottérték-alapú kereskedelmi adatbázisában (TiVA).

⁽²⁾ Burger et al. (2018) bizonyítékot találtak arra, hogy a funkcionális fejlesztés pozitív hatást gyakorol a keletkeztetett értékre. A magyar és a közép-kelet-európai autóiparban megvalósuló fokozatos funkcionális fejlesztést mutatja be például Éltető et al., (2015), valamint Pavlínek és Ženka (2011) tanulmánya. Stöllinger (2019) szerint még a közelmúltbeli zöldmezős külföldi közvetlen tőkebefektetések forgalmából is a gyártási tevékenységekre történő specializálódás látszik. Belderbos et al. (2013) a K+F terén meglevő, székhely szerinti ország iránti elfoglaltságot tárgyalják. Az ágazati sajátosságok fejlesztési lehetőségekre gyakorolt hatását Sturgeon et al. (2009) írja le.

⁽³⁾ Hasonlóképp, Rugraff és Sass (2014) úgy vélik, hogy a gépjármű-alkatrészek beszállítói a globális válságban lehetőséget láttak helyi műveleteik korszerűsítésére és bővítésére.

Az egységes piacra vonatkozó szabályok romló érvényesítése visszafogja a beruházásokat. Az irányelvek átültetésének aránya csökkent, miközben nőtt a kötelezettségzegések száma. Jelentős a késedelem az irányelvek átültetése és a bírósági ítéleteknek való megfelelés terén, és az irányelvek jelentős részét helytelenül ültetik át. Az egységes piaci szabályoknak való jobb megfelelés és azok következetes alkalmazása előmozdítaná a piaci integrációt, továbbá termelékenységi és jóléti előnyökhöz vezetne⁽¹⁸⁾. Emellett az egységes piaci átláthatóságról szóló irányelv keretében bejelentett műszakielőírás-tervezetek száma alacsony. Magyarország 2018-ban csak 9 tervezetet jelentett be, és emiatt az ország esetleg elszalaszthatja azt a lehetőséget, hogy a kereskedelmi akadályok megszüntetésével javítsa egységes piaci integrációját.

A fizetésképtelenségi keret csekély segítséget nyújt a szerkezetátalakításhoz, gátolva ezzel az erőforrások termelékenyebb vállalkozásokhoz való újraelosztását. A vállalkozói kudarcból eredő személyi költségek magasak Magyarországon a hosszú felmentési idő miatt, ami eltántoríthatja a csődbe jutott vállalkozókat az újakezdéstől. A szerkezetátalakítást akadályozza, hogy a hitelezők nem képesek a szerkezetátalakítás kezdeményezésére, és az új finanszírozás nem részesül előnyben a biztosíték nélküli hitelezőkkel szemben. A korai előrejelző mechanizmusok, fizetésképtelenséget megelőző rendszerek és kisvállalkozókra vonatkozó egyedi fizetésképtelenségi eljárások hiánya akadályozza a hatékony megelőzést és egyszerűsítést (Adalet McGowan és Andrews, 2018).

Közbeszerzés

Még mindig jelentős mértékben javítható lenne a közbeszerzési piaci verseny, amely továbbra is ki van téve a versenyellenes és korrupciós gyakorlatoknak. Még túl korai lenne megítélni, hogy a 2019-ben végrehajtott tevékenységeknek lehet-e hosszú távú hatása a versenyre és a piac dinamikájára. A mindössze egyetlen ajánlattevő

mellett odaítélt szerződések aránya az elmúlt években magas maradt, és a legmagasabbak között van az EU-ban. Az elemzett ágazatok közül a szállítási beszerzések és az orvosi felszerelések beszerzései, valamint a pénzügyi szolgáltatások terén a legmagasabb az egyetlen ajánlattevés eljárások aránya. Emiatt az állami szervek nem tudják elérni a legjobb ár-érték arányt. A hatékonyabb, fenntarthatóbb eredményekkel rendelkező közbeszerzési politika megvalósításához szükség lenne a versenyt torzító meglévő kockázatok megbízható elemzésére. A jogi és szabályozási keretrendszerre összpontosító erőfeszítések nem bizonyulnak elégségesnek az ilyen kockázatok alapos ismerete nélkül.

A kkv-k közbeszerzési piachoz való hozzáférést előmozdító erőfeszítések eredményesek. Magyarország az uniós átlag felett teljesít azon odaítélt szerződések aránya tekintetében, ahol kkv volt a nyertes. Ez annak az eredménye is lehet, hogy a részekre bontott ajánlati felhívások százalékos aránya szintén átlag feletti volt.

A közbeszerzés fokozatos digitális átalakítása segíti az átláthatóságot. 2019-ben az irányelv szerinti értékhatárt meghaladó közbeszerzési eljárásokban az ajánlatok 99 %-át nyújtották be elektronikusan Magyarországon. Az adatok hozzáférhetőségének, valamint az átfogó statisztikák rendelkezésre állásának javítása érdekében azonban elengedhetetlen a különböző meglévő elektronikus közbeszerzési platformok interoperabilitása, valamint új funkciók, mindenekezt a szerződés odaítéléséről szóló tájékoztatók csoportos exportálását lehetővé tevő funkció további fejlesztése.

Az állami közbeszerzések kontrollrendszere gyengeségeket mutatott az előző években. Magyarország vezeti az EU csalás elleni hivatalának (OLAF) azon országokat tartalmazó listáját, ahol a hivatal pénzügyi ajánlást tett az uniós források visszafizettetésére részben a közbeszerzésben megfigyelt hiányosságok miatt (lásd a 3.4.7. ábrát). A Bizottság által 2017–2018-ban végrehajtott több közbeszerzési ellenőrzés rendszerszintű szabálytalanságokat állapított meg, különösen a diszkriminatív vagy korlátozó kizárási, kiválasztási vagy odaítélési kritériumokkal, valamint az ajánlattevőkkel szembeni egyenlőtlen bánásmóddal kapcsolatban.

⁽¹⁸⁾ Az egységes piaci szabályok nemzeti jogba való teljes körű átültetése a becslések szerint 0,87 %-kal növelhetné a jólétet, a kötelezettségzegési eljárások megszüntetése pedig további 1,3 %-kal (WIFO, 2019).

A Bizottság 2019-ben körülbelül 1 milliárd EUR összegű pénzügyi korrekciót szabott ki a közbeszerzéshez kapcsolódó irányító és kontrollrendszer hiányosságai miatt. Az EU-n belül ez volt a legmagasabb pénzügyi korrekció a 2014–2020 közötti időszakban. Annak ellenére, hogy a Bizottság által az elmúlt években végzett minden egyes horizontális ellenőrzést követően fokozták a közbeszerzés ellenőrzését, komoly, rendszerszerű hiányosságok és szabálytalanságok azonosítására került sor, rávilágítva, hogy jelentős további javításra van szükség.

Továbbra is kihívást jelent a környezeti, fenntarthatósági és szociális szakpolitikai célok közbeszerzési eljárásba való integrálása, beleértve a beszállítók minősítését, a műszaki leírásokat, az odaítélési kritériumokat és a szerződési feltételeket. A Bizottság ellenőrzései rámutatnak, hogy a stratégiai kritériumok alkalmazása gyakran problémákhoz vezet a verseny és az egyenlő bánásmód elvének való megfeleléssel kapcsolatban. Annak biztosításához, hogy az ajánlatkérő szervek – különösen helyi szinten – helyesen és a fenntartható fejlődés stratégiai eszközeként tudják használni a közbeszerzést, elengedhetetlen, hogy a minőségen alapuló kritériumok ajánlatkiválasztás során történő alkalmazásáról szóló képzések és útmutatók révén javuljon a tájékozottság.

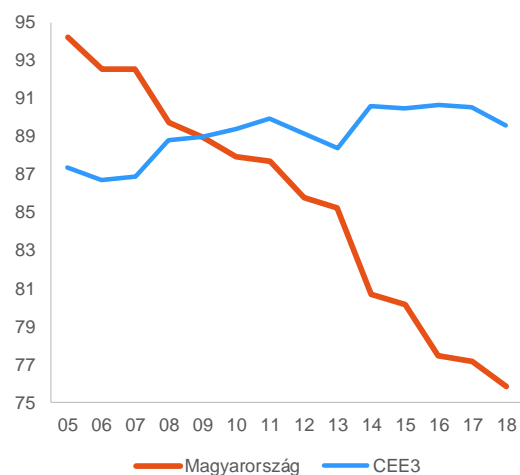
Intézményi teljesítmény és az üzleti környezet

Magyarország üzleti környezetre vonatkozó eredménytáblában elfoglalt pozíciója összhangban áll a jövedelmi szintjével. Magyarország összesített rangsorbeli helye uniós összehasonlításban viszonylag alacsony – gazdasági fejlettségi szintjével összhangban –, és nem változott az elmúlt évtizedben (WEF, 2019; IMD, 2019, Világbank, 2019; DUIHK, 2019). A gazdaságpolitika bizonyos területein javult a pozíció, többek között az adózás, a makrogazdasági stabilitás és a foglalkoztatási jogszabályok rugalmassága terén. Az összesített rangsorban azonban az elmúlt évtizedben nem javult a helyezés az intézményi színvonal csökkenése miatt.

A közepes jövedelem csapdájának elkerüléséhez kulcsfontosságú az intézmények javítása. Megalapozott kapcsolat áll fenn az intézmények színvonala és a gazdasági teljesítmény között

(Acemoglu-Robinson, 2010). Jóllehet a fizikai tőkébe való beruházás még gyenge intézmények esetében is növelheti a termelékenységet, marginális hatása a nem megfelelő elosztás kockázata miatt egy bizonyos pont után azonban gyengül. A humán tőkébe és az innovációs kapacitásba való beruházás termelékenységi hatása jobb intézmények mellett növekszik, különösen a korrupció korlátozása, valamint a véleménynyilvánítás és az elszámoltathatóság révén (Rodríguez-Pose és Ketterer, 2019). Magyarországon ez a két mutató jelentős mértékben romlott (lásd a 3.4.6. ábrát). A korrupciós kockázatok és a gyenge elszámoltathatóság torzítják a források elosztását, mivel azokat nem szükségszerűen a legtermelékenyebb vállalkozások kapják. Emellett lassítják az üzleti dinamikát és általánosságban a termelékenységnövekedést (Akcigit et al., 2018).

3.4.6. ábra: **A globális kormányzati mutatókban a véleménynyilvánítás és elszámoltathatóság, valamint a korrupció korlátozása indexeinek átlaga (EU-átlag = 100)**

(1) Az adatok két mutató átlagos eredményeit jelzik (0–5-ig terjedő skálán) (2) CEE3: Csehország, Lengyelország és Szlovákia

Forrás: Globális kormányzati mutató 2019

A közszolgáltatásra gyakorolt politikai befolyás csökkentheti a kormányzat teljesítményét. Felmérések mutatói szerint Magyarországon a közszolgáltatásban jelentős a politikai befolyás és a részrehajlás (Dahlström et al., 2015; WEF, 2017). E kockázatok csökkentéséhez elengedhetetlenek tartott tényezők az elbocsátással szembeni védelem és az átlátható előmeneteli rendszer a közszolgáltatásban. Miután az elmúlt évtizedben az

elbocsátás érvényes indokává vált a lojalitás hiánya és a felettesek értékrendjének való megfelelés hiánya, gyengült az elbocsátással szembeni védelem. 2008–2018 között befagyasztották a köztisztviselők előmenetel-/senioritás-alapú javadalmazásának illetményalapját. Ezen időszak alatt a felettesek döntöttek a béremelésről, ami gyengítette a senioritás-alapú javadalmazási rendszert. 2019-ben az életpályán alapuló előmeneteli rendszer megszüntetésével a közszolgálat védett státusza csökkent. A közszolgálat jogtalan befolyástól való védelme különösen fontos a közbeszerzések ellenőrzése, valamint az állami vállalatok nemzeti vagyonának kezelése terén.

A szakpolitikai döntéshozatal csekély átláthatósága hatással lehet az üzleti környezetre. Az érdekelt felek bevonása, a szabályozási hatásvizsgálatok és az utólagos értékelések a szabályozási környezet javításának kulcsfontosságú tényezői (OECD, 2018b). A magyar jogszabályok előírják a nyilvános konzultáció, az előzetes és az utólagos hatásvizsgálatok kötelező alkalmazását. A gyakorlatban azonban a konzultációk és a hatásvizsgálatok inkább formálisak vagy szimbolikusak (SGI, 2018., Magyarországról szóló jelentés, 25–26. oldal, lásd még a 3.3.1. szakaszt), és gyakran megkerülik őket olyan külön jogalkotási eljárásokkal, mint az egyéni képviselői indítványok és a sürgősségi eljárások (EUPACK, 2019). Ennek következtében Magyarország alacsony pontszámot ért el az uniós tagállamok között az érdekelteknek az elsődleges jog kidolgozásába való bevonása, a civil társadalommal folytatott konzultáció, a tényalapú eszközök használata (SGI, 2019), valamint a szabályozás minősége terén (WGI, 2019). Az érdemi konzultáció és hatásvizsgálat hiánya a tapasztalati tanulás módszeréhez vezet, ami hozzájárul a jogi keret gyakori változásaihoz.

A jogszabályok gyakori módosítása csökkenti a jogbiztonságot. A magyar Országgyűlés 2012 és 2018 között évente átlagosan a hatályos törvények mintegy felét módosította. Különösen nagy volt a módosítások aránya 2017-ben, amikor 77 %-ot ért el. Ugyanezek az arányok 20 % alattiak voltak Szlovákiában és Ausztriában ugyanebben az időszakban. A salátatörvények gyakori alkalmazása tovább növeli az összetettséget. A magyar jogszabályok 2016 és 2018 között

átlagosan 7 további jogszabályt módosítottak, ami meghaladja a 4,5-ös regionális átlagot ⁽¹⁹⁾. A gyorsított jogalkotás a törvények nagy számával kombinálva csökkenti az átláthatóságot és a jogi keret stabilitását. A vállalkozások esetében ez megnöveli a költségeket és visszavetheti az innovációt és a magas hozzáadott értékű eredményező beruházásokat. A szelektív szabályozások elszaporodtak. Az elmúlt évtizedben több mint 70 jogszabály célzott meghatározott személyeket vagy intézményeket. Az ilyen személyre szabott jogszabályok néha büntetnek (például az ágazatspecifikus adók); vagy – más esetekben – előnyt (például egy adott közhivatalra vonatkozó összeférhetetlenségi és képesítési szabályok enyhítése) vagy monopóliumot biztosítanak.

Az igazságszolgáltatási rendszer hatékonysága

A bírói függetlenséggel kapcsolatban tartósan fennálló aggályok hatással lehetnek az üzleti környezetre. Az igazságügyi rendszer függetlensége, hatékonysága és minősége az üzleti környezet alapvető elemei, és elengedhetetlenek a termelékenység fokozása és a fenntartható gazdasági növekedés biztosítása szempontjából (Voigt et al., 2015). A 2019-ig tartó romlást követően a bírói függetlenség megítélésére vonatkozó legfrissebb adatok javulást mutatnak az előkészületben lévő 2020. évi uniós igazságügyi eredménytábla alapján. A fékek és ellensúlyok alakulása a magyar bírósági rendszerben azonban továbbra is aggodalomra ad okot. Ezt megerősítette a Korrupció Elleni Államok Csoportjának (GRECO) nyilatkozata, az Európai Bírák Szövetségének jelentése, valamint az Európa Tanács emberi jogi biztosának jelentése. Az Országos Bírói Tanács egyre nehezebben tudta ellensúlyozni az Országos Bírósági Hivatal elnökének hatásköreit (Európai Bizottság 2019g). A Parlament a közelmúltban, 2019 decemberében új jogszabályt fogadott el; ez olyan strukturális változtatásokat vezet be, amelyek jelentős hatást gyakorolhatnak az igazságszolgáltatási rendszer szervezetére. A törvény elfogadása előtt nem került sor konzultációra az érintett érdekelt felekkel.

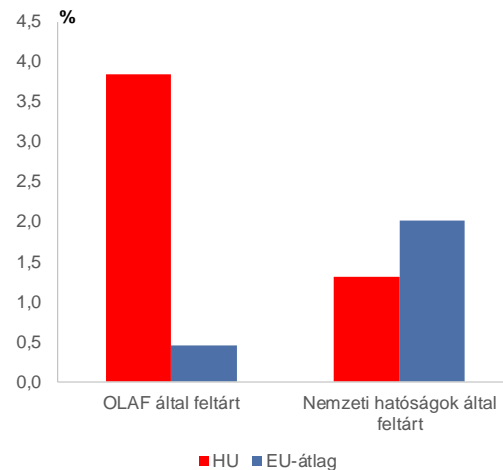
⁽¹⁹⁾ Ezek az adatok a nemzeti jogszabályokat tartalmazó hivatalos weboldalakon (njt.hu, isap.sejm.gov.pl, slo-lex.sk, ris.bka.gv.at) elérhető információkon alapulnak.

A korrupció elleni küzdelem

A korrupció továbbra is aggodalomra okot adó terület. A globális kormányzati mutatók és egyéb mutatók alapján Magyarország teljesítménye folyamatosan romlik a korrupció korlátozása terén, és az Unión belül a legutolsók közé tartozik (WGI, 2019, TI, 2020). Az újabb felmérési adatokból kiderül, hogy a vállalkozások 48 %-a szerint a Magyarországon folytatott üzleti tevékenységük során komoly problémát jelent a társaságuk számára a korrupció, amely adat továbbra is meghaladja az uniós átlagot és Magyarország saját, 2015. évi eredményét, bár a 2017. évi eredményének jobb. Némileg emelkedett azon vállalkozások aránya, akik szerint a nemzeti és a helyi hatóságok által irányított közbeszerzésekben elterjedt a korrupció (Európai Bizottság, 2019h).

Az ügyészségek által nyilvántartásba vett korrupciós ügyek száma növekedett. A Legfőbb Ügyészség adatai alapján a nyilvántartásba vett korrupciós ügyek száma 2018-ban 2 046-ra nőtt (a 2017. évi 1 123-ról). Amennyiben nem hivatalból indították meg, a korrupciós ügyekben tett bejelentések többségét a Nemzeti Védelmi Szolgálat továbbította. A statisztikák azonban azt mutatják, hogy a vizsgálat és a büntetőeljárás alá vonás adott esetben kevésbé hatékony Magyarországon, mint a többi tagállamban (Európai Bizottság, 2019i). Az OLAF jelentősen több szabálytalanságot talál az uniós forrásokkal kapcsolatban Magyarországon, mint más országokban, és ellentétben az összes többi tagállammal, a nemzeti hatóságok által bejelentett esetek számánál is sokkal többet (lásd a 3.4.6. ábrát). A tagállamok között Magyarországon volt a második legnagyobb a 2014–2018 között lefolytatott azon vizsgálatok száma, amelyek az OLAF ajánlásával zárultak. Az OLAF igazságügyi ajánlásai nyomán tett vádemelések aránya (45 %) 2012 és 2018 között meghaladta az uniós átlagot (36 %) (Európai Bizottság, 2019i), de elmaradt az ügyészség által az elmúlt 10 évben nyilvántartásba vett egyéb ügyektől (58 %) (Legfőbb Ügyészség, 2019). Még nem látható, hogy a korrupciós ügyek növekvő száma a vádemelések és elítélések magasabb számában is tükröződni fog-e. Az elmúlt években az elítélt személyek száma nagyjából stabil maradt: 2014-ben 250, 2017-ben pedig 254 volt.

3.4.7. ábra: Szabálytalanságok feltárása és pénzügyi hatások az európai strukturális és beruházási alapok és a mezőgazdaság területén 2014–2018 között

(1) pénzügyi hatás a kifizetés %-ában

Forrás: Európai Bizottság

Nincs határozott és szisztematikus fellépés a magas szinten elkövetett korrupció üldözésére.

A Legfőbb Ügyészség szerint a korrupcióval kapcsolatos ügyek többsége köztisztviselőket érint, tipikusan adó- és vámisztviselőket. Bár néhány magas szintű ügyben büntetőeljárás indult, az üzleti közösség körében általános az a vélemény, hogy a tisztviselők szinte mindig büntetlenek maradnak. Míg a magyar válaszadók 43 %-a úgy véli, hogy a hétköznapi korrupciót megfelelően büntetik, a vállalkozások mindössze 19 %-a ért egyet azzal, hogy a vezető tisztviselőt megvesztegető személyeket valószínűleg megfelelően büntetik, ami uniós összehasonlításban igen alacsony arány (Európai Bizottság, 2019h).

Az ügyészség szervezeti felépítésében tett változtatások még nem bizonyították hatásukat.

A büntetőeljárásról szóló törvénybe 2018 júliusában bevezetett módosítások nyomán az ügyészség a Központi Nyomozó Főügyészségnél és öt regionális nyomozó ügyészségnél központosította a korrupciós nyomozásokat. Ennek a szakmai irányítás és az ügyek elosztásának javítását célzó intézkedésnek a hatása majd később látható. Továbbra is csak részleges a GRECO által az ügyészség legfontosabb intézményi és szervezeti szempontjaira vonatkozóan tett ajánlások végrehajtása, mint például a politikai befolyástól való függetlenség megőrzése

érdekeiben a legfőbb ügyész pozíciójára történő kinevezések szabályainak felülvizsgálata, szigorú kritériumok bevezetése azon döntések megalapozásához és indoklásához, hogy alárendelt ügyészekről elvegyenek eseteket, továbbá a fegyelmi eljárások kezelésének felülvizsgálata az elszámoltathatóság és az átláthatóság fokozása céljából⁽²⁰⁾ (Európa Tanács, 2018). A vizsgálatok lezárására vonatkozó határozatok tekintetében az elszámoltathatóság aggodalomra ad okot, mivel nincs hatékony jogorvoslat az ügyészség olyan határozatai ellen, miszerint a feltételezett bűncselekményt nem vonják büntetőeljárás alá.

Az információkhoz való hozzáférést korlátozó intézkedések továbbra is akadályozzák a korrupció megelőzését. 2010 és 2019 között az információhoz való hozzáférésre vonatkozó mutató a 10-es skálán 6-ról 3-ra romlott (SGI, 2019). A jelenlegi mutató a legalacsonyabb az EU-ban. Bár az információszabadságról szóló törvény nem változott, tovább módosultak más ágazati jogszabályok, és ez kikezdte az átláthatósági és információszabadsági keret általános minőségét. Az egyik példa a külképviseletekről szóló törvény⁽²¹⁾ módosítása, amely korlátozásokat vezetett be a külföldi beruházási adatokhoz való hozzáférés tekintetében. Ez egy 2012-ben kezdődött tendencia folytatása, amely hozzájárul az információhoz való hozzáférésre vonatkozó jogszabályok értelmezésével kapcsolatos bizonytalanság növekedéséhez.

A nyilvános információkhoz való hozzáféréssel kapcsolatos visszatartó erejű gyakorlatok elrettenthetik a polgárokat és a nem kormányzati szervezeteket alkotmányos jogaik gyakorlásától. A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság által 2019-ben kezelt 300 panasz közül mintegy 10 % díjak indokolatlan alkalmazását érintette⁽²²⁾. 2013 és 2016 között az információhoz való hozzáféréssel kapcsolatos 500 bírósági ügy több mint 70 %-ában az adatigénylők javára döntött a bíróság (Kúria, 2018). Független kutatások szerint az adatok

proaktív közzététele továbbra is kihívást jelent, az önkormányzatok 70 %-a nem teszi közzé a honlapján a minimálisan előírt információkat (BI-CRCB, 2019). Sőt, a hatóságok csupán kis hányada bocsát a beérkezett adatigénylésekre vonatkozó statisztikákat a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság rendelkezésére (NAIH, 2019).

A médiaszabadság jelenlegi mértéke nem feltétlenül nyújt megfelelő támogatást a korrupcióellenes kerethez. A korrupció elleni küzdelemben kulcsfontosságú több, egymást kölcsönösen támogató elv, mindenekelőtt az átláthatóság, az elszámoltathatóság, a sajtószabadság és az aktív civil társadalom (IMF, 2019). Magyarország a médiaszabadság tekintetében a legutolsók között van az EU-ban, pozíciója az elmúlt években pedig tovább romlott (Freedom House, 2019; RSF, 2019). 2018-ban a médiaorgánumok egyetlen központosított holdingban történő koncentrációja súlyosbította a médiapluralizmust fenyegető általános kockázatot (Brogi et al., 2019).

3.4.3. ÁGAZATI SZAKPOLITIKÁK

Közlekedési infrastruktúra

A növekvő kereslet várhatóan további nyomást gyakorol majd a közlekedési infrastruktúra rossz minőségére. Az erőteljes gazdasági növekedés 2012 és 2018 között 14 %-kal növelte a közúti közlekedés volumenét (tonnakilométerben mérve), míg a személygépkocsik száma 22 %-kal nőtt. Ennek következtében nőtt a közutak telítettsége (INRIX, 2019). A közutak karbantartására fordított kiadások a közelmúltban nőttek a régóta elhanyagolt alacsonyabb rendű utak korszerűsítésére irányuló program elindításával. Ennek nyomán megkezdődött az útminőség korábbi romlásának visszafordítása, de a Magyar Közút Zrt. szerint az úthálózat 61,5 %-ának állapota továbbra sem kielégítő, vagy kimondottan rossz, főleg az önkormányzati kezelésben lévők. Az úthálózat-fejlesztési tervek továbbra is az új autópályák és gyorsforgalmi utak építésére összpontosítanak. Ez csökkentheti a hálózat főváros-központúságát. Mivel azonban az autópályák sűrűsége már Ausztria szintjén van, az új projektek megbízható, gazdasági költség-haszon

⁽²⁰⁾ E szempontok közül néhányat 2012-ben már kifogásolt a Velencei Bizottság.

⁽²¹⁾ 2019. évi LIX. Törvény egyes közszolgálati tárgyú törvények módosításáról <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1900059.TV>

⁽²²⁾ A NAIH szerint az alkalmazott díjak általában 40 EUR és 100 EUR között mozognak. A NAIH kidolgozott egy kritériumrendszerrel annak megítélésére, hogy egy adott díj és annak összege indokolt-e.

szempontú elemzése kulcsfontosságú lesz a túlköltségek megelőzése érdekében.

A vonzóbb tömegközlekedési rendszer fokozhatná a munkavállalói mobilitást és elősegíthetné a közlekedés környezeti hatásának enyhítését. Jóllehet Magyarországon az uniós átlagnál nagyobb számú utazáshoz vesznek igénybe tömegközlekedést, ez nem a magas ügyfél-elégedettség eredménye, hanem az alacsonyabb jövedelem hatása, a kisebb motorizációs ráta révén (Fiorello et al., 2016). Amint a jövedelemnövekedés megfizethetőbbé teszi a személygépkocsikat, a tömegközlekedés vonzerejét javítani kell. A vasúti szolgáltatások minősége tekintetében Magyarország az utolsók között van az EU-ban (Európai Bizottság, 2018b; WEF, 2019), bár a vasúti összeköttetésekbe és a gördülőállományba történő folyamatban lévő beruházások javulást eredményezhetnek. A távoli, nagyrészt vidéki területeken a jól működő tömegközlekedési szolgáltatás az alacsonyabb ingázási költségek révén hozzájárulhat a munkanélküliség csökkentéséhez is (Pogonyi, 2014).

A közúti balesetek nagy száma terhet ró a gazdaságra és a társadalomra. Az egy személygépkocsira vagy megtett kilométerre jutó halálos közúti balesetek száma továbbra is a legmagasabbak között van az EU-ban. A közutak minősége és a járműpark kulcsszerepet játszik ebben a gyenge biztonsági mutatóban. Különösen aggodalomra ad okot a gyalogosok, kerékpárosok és motorkerékpárosok alacsony szintű védelme; 40 %-os arányuk a halálos közúti balesetekben jóval meghaladja a 29 %-os uniós átlagot. Így a rossz közúti biztonság elriaszthatja az egyéneket a gyalogos és kerékpáros közlekedési módoktól, amelyek egyébként enyhíthetnének a közutak telítettségén és a légszennyezésen.

Néhány fellépés ellenére a belvízi hajózási infrastruktúra továbbra is számos hiányosságtól szenved. A Duna alacsony vízállása és a vízi út nem megfelelő karbantartása működési nehézségeket okoz a belvízi hajózásban, ami nagyobb áthaladási késedelmeket és operatív költségeket eredményez. A belvízi hajózási infrastruktúra korszerűsítése és a folyó rendszeres és nemzetközileg összehangolt karbantartása elősegítené a hajózhatóság megbízhatóbbá tételét. A Duna mentén a fő kikötőkben korlátozottak a

multimodális átrakadási lehetőségek, ami jelentős szűk keresztmetszetet jelent. Ennek kezelésére 2019-ben indult egy országos szintű program, amely a kikötők fejlesztését célozza.

Energiaágazat és éghajlat-politika

A magyar gazdaság energiahatékonysága gyenge. Emellett a Magyarország által a nemzeti energia- és klímatervében⁽²³⁾ vállalt elkötelezettség a 2030-as uniós energiahatékonysági célok tekintetében nem ambiciózus, figyelembe véve a közös uniós cél eléréséhez szükséges erőfeszítések szintjét. Az energiaszegénység jelentős Magyarországon, mivel a legszegényebbek fogyasztási kiadásainak mintegy 16 %-át az energia teszi ki.

Magyarország a villamosenergia-fogyasztásának több mint negyedét importból fedezi. 2017-ben az ország hazai villamosenergia-termelésének mintegy fele nukleáris volt, egynegyede földgázból származott, 15 %-a szénből és lignitből, valamivel több mint 10 %-a pedig megújuló energiaforrásokból. A villamosenergia-hálózatok általános összeköttetésének jó szintje ellenére a tervezett infrastrukturális projektek végrehajtása olcsóbbá tenné a Nyugat-Európából származó villamosenergia-behozatalt. Magyarország arra törekszik, hogy a szomszédos Románián és Horvátországon keresztül új szállítási útvonalakkal diverzifikálja gázimportját. Ezek a projektek csökkentenék a magyar nagykereskedelmi villamosenergia- és gázpiacok Nyugat-Európához viszonyított felárait, ami mind a háztartások, mind a vállalkozások számára előnyös lenne a megfizethetőség és a versenyképesség szempontjából.

Az alacsony szén-dioxid-kibocsátású megújuló energiaforrások felhasználása javul. 2017-ben a bruttó belföldi energiafogyasztás csupán 1 %-át fedezték alacsony szén-dioxid-kibocsátású megújuló forrásokból, míg a rendkívül szennyező biomassza körülbelül 10 %-ot tett ki. Erről az alacsony szintről indulva a napenergia-létesítmények teljesítménye gyors növekedést mutat (2019 közepén elérte az 1 140 MW-ot, a 2018. végi 720 MW-ról), és ez a tendencia

⁽²³⁾ A Bizottság 2020 folyamán értékeli a Magyarország által 2020. január 22-én benyújtott végleges nemzeti energia- és klímatervet.

várhatóan a jövőben is folytatódni fog (2022-ig 3 000 MW-ot, 2030-ig 6 000 MW-ot, 2040-ig pedig várhatóan 12 000 MW-ot érhet el). Mindazonáltal számos olyan kiaknázatlan lehetőség áll még rendelkezésre a megújuló energiák terén, többek között a fűtési ágazatban, amelyek segíthetnek a gazdaság környezetbarátabbá tételében. A paksi atomerőmű bővítése várhatóan elegendő villamosenergia-termelési kapacitást biztosít és hozzájárul az alacsony szén-dioxid-kibocsátású villamosenergia-termeléshez. Mindazonáltal még mindig nem hozták nyilvánosságra a megvalósíthatósági és hatásvizsgálatokat, valamint a finanszírozási feltételeket. Eddig a 2013 és 2018 között a szén-dioxid-kvótákból származó bevételek kevesebb mint 40 %-át költötték éghajlat- és energiapolitikai célokra (Európai Bizottság, 2019j).

A nemzeti energia- és klímatervezete jelentős beruházási szükségletre utal. A nemzeti energia- és klímatervezete szerint a beruházási igények 2030-ig akár 45 milliárd EUR-t is kitehetnek, ami évente a magyar GDP mintegy 3,5 %-a. Ezek az igények mindenekelőtt az épületek energiahatékonyágának javításához, a megújuló energiába és a fenntartható mobilitásba való beruházásokhoz kapcsolódnak, az energia- és klímacélok teljesítése érdekében. A végleges tervet a kormány január 9-én fogadta el a nemzeti energiastratégiával együtt, amely a 2030-ig tartó időszakra vonatkozó energiaszerkezeti forgatókönyveket tartalmaz. A Bizottság 2020 folyamán értékelni fogja ezeket a dokumentumokat.

3.4.4. REGIONÁLIS EGYENLŐTLENSÉGEK

A gazdasági fejlődés, a munkaerőpiac és az oktatási eredmények, valamint a demográfiai tendenciák szempontjából **Magyarországon jelentősek a regionális egyenlőtlenségek.** A 174 járásból 109 hátrányos helyzetűként besorolt⁽²⁴⁾. Történelmi okokból a főváros aránytalanul nagy szerepet tölt be a gazdaságban, míg a regionális gazdasági központok gyengék. A városiasodás viszonylag alacsony, mivel a népesség 30 %-a falvakban él. Nagy területeken igen kis méretű

⁽²⁴⁾ A járások a helyi közigazgatási egységek 1. szintjét alkotják. A hátrányos helyzetűként való besorolásról a 290/2014. kormányrendelet rendelkezik.

települések vannak: az összes település egyharmadának kevesebb mint 500 lakosa van. E területi jellemzők miatt az agglomeráció előnyei elsősorban Budapesten és a fejlettebb régiókban láthatók, máshol viszont nem érvényesülnek.

Az uniós átlaghoz való gazdasági konvergencia nem csökkentette az országon belüli jövedelmi különbségeket. 2008 óta az egy főre jutó jövedelem minden régióban konvergált az uniós átlaghoz⁽²⁵⁾. A régiók közötti, egy főre jutó GDP-ben mért különbségek csökkenni kezdtek, de ez a folyamat a részletesebb megyei szinten egyenetlen volt (lásd a 3.4.8. ábrát). A régiók közötti egyenlőtlenségek ezért fokozódtak. A legjobban teljesítő régiók az északnyugaton koncentráció fő feldolgozóipari központok voltak. Néhány kevésbé fejlett keleti és déli megye elkezdett a közvetlen külföldi tőkebefektetésből profitálni, és esetükben a foglalkoztatási ráta is az átlagosnál nagyobb mértékben nőtt, de a jövedelmi szintjük továbbra is a legalacsonyabbak között van az EU-ban. Budapesten, amely a legmagasabb egy főre jutó GDP-vel rendelkező régió, az elmúlt évtizedben lassabb volt a növekedés az országos átlaghoz képest, a munkatermelékenység pedig némileg csökkent⁽²⁶⁾. Ezek a tendenciák nagyrészt a beruházási ráták regionális eltéréseire vezethetők vissza, amelyek szorosan igazodnak a termelékenységi dinamikához.

A kevésbé fejlett régiók népessége csökken. A fejlettebb középső és nyugati régiókban jobb a munkaerőpiaci feltételek, így a legkevésbé fejlett régiók 2010 és 2018 között lakosságuk mintegy 0,3 %-át veszítették el évente belső migráció következtében. A migráció jellemzően a fiatalabb és képzettebb népesség körében koncentráliódik, így a negatív migrációs egyenleg veszélyezteti a regionális növekedési kilátásokat.

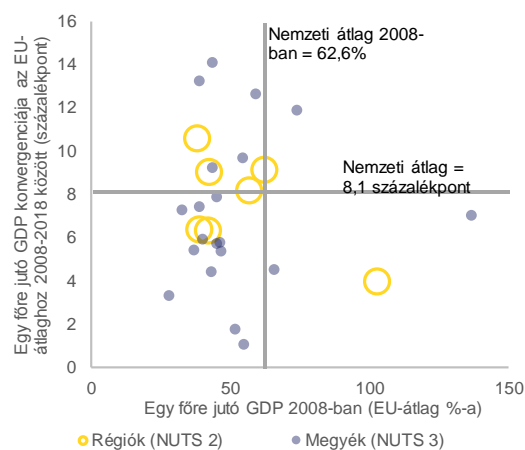
⁽²⁵⁾ Magyarországon 8 régió a statisztikai célú területi egységek nomenklatúrája (NUTS) szerinti 2. szinthez, míg a 19 megye és a főváros a NUTS 3. szintjéhez tartozik. E szakasz további részében a „régió” kifejezés a NUTS 2 egységekre utal.

⁽²⁶⁾ Az egy főre jutó GDP Budapesten az országos átlag mintegy kétszerese, a vásárlóerő-paritáson számított uniós átlag 139 %-a. Ezt az adatot azonban felnagyítják a városban koncentráliódó vállalati székhelyek. Az átlagbér tekintetében Budapest mindössze 25,5 %-kal előzi meg az országot, ami a képzettebb munkaerőnek is köszönhető. Az egy főre jutó rendelkezésre álló jövedelem 2017-ben Budapesten átlagosan 1,7 %-kal még el is maradt az országos átlagtól.

A helyi létesítmények javítása a hátrányos helyzetű területeken segítene megállítani a népességcsökkenést és kezdőlökést adna az agglomerációs hatásoknak. A fejlettebb régiók számára előnyt jelent a szakképzett munkaerő koncentrációja, a jó közlekedési összeköttetés és a fő kereskedelmi partnerek közelsége, ami jelentős közvetlen külföldi befektetéseket vonzott és helyi agglomerációs hatásokat eredményezett. A legkevésbé fejlett régiókban a lakosság kevesebb mint 25 %-a rendelkezik felsőfokú végzettséggel, a K+F kiadások pedig a regionális GDP 0,5 % alatt maradnak. A városokban a koordinálatlan külvárosi terjeszkedést nem követték infrastrukturális beruházások, és a városközpontok gyakran elvesztik funkciójukat. A vidéki jellegű területeken komoly problémát jelentenek a gyenge közlekedési kapcsolatok és az akadózó közszolgáltatások, beleértve az oktatást és az egészségügyi ellátást. Ez kihat az életminőségre, akadályozza a helyi piaci integrációt és végső soron hozzájárul a hátrányos helyzetű területek elnéptelenedéséhez. E kihívások közül néhány kezelhető a két kiemelt programmal, a Magyar Falu Programmal és a (23 nagyobb települést megcélzó) Modern Városok Programmal, amelyek jelentős finanszírozást biztosítanak az infrastruktúra és a közszolgáltatások számára.

végrehajtásában mint az oktatás vagy a K+F. Míg 2007-ben az állami beruházások több mint 35 %-a a helyi önkormányzati szintnek jutott, az összes állami beruházásból való részesedése 2018-ban 22 % körüli szintre esett vissza, mivel a helyi állami beruházások a GDP 1,5 %-át kitevő mértékről 1,3 %-ra csökkentek.

3.4.8. ábra: **Egy főre jutó GDP és GDP-növekedés (vásárlóerő-paritáson, 2008–2018)**

A régiók és megyék a statisztikai célú területi egységek nomenklatúrája (NUTS) szerinti 2. és 3. szintnek felelnek meg.

Forrás: Eurostat, Központi Statisztikai Hivatal

A területfejlesztés központosítottá vált. A szubnacionális kormányzati szinteknek csökkenő szerepe van az állami beruházások vagy olyan egyéb, növekedésösztönző állami kiadások

3.5. KÖRNYEZETI FENNTARTHATÓSÁG

Magyarországnak számos környezeti kihívással kell szembenéznie. A levegőszennyezés az országban súlyos egészségügyi és gazdasági következményekkel jár. Az ország még mindig a körforgásos gazdaság felé való elmozdulás korai szakaszában jár, és fennáll a veszélye annak, hogy nem teljesülnek az Európa 2020 stratégia újrafeldolgozásra vonatkozó célkitűzései. Emellett továbbra is aggodalomra ad okot a vízminőség. Magyarországon jelentős mértékű a biológiai sokféleség, amely fenntartható módon kiaknázható.

Körforgásos gazdaság: levegőminőség és közlekedés, víz és hulladék

A levegőszennyezés jelentős környezeti kihívás. 2017-ben a nitrogén-dioxid (NO₂) és a szálló por (PM₁₀) kibocsátása több levegőminőségi övezetben meghaladta az EU levegőminőségi normáit⁽²⁷⁾. A levegőminőségi előírások folyamatos megsértése súlyos egészségügyi és környezeti következményekkel jár. 2016-ban Magyarországon több mint 13 000 korai haláleset volt a rossz levegőminőségnek, főként a szálló pornak tulajdonítható (EGT, 2019a). A légszennyezés fő forrásai egyebek mellett a háztartások által elégetett szilárd tüzelőanyagok, illetve a mezőgazdaságból és a közlekedésből származó kibocsátások. A lakóépületek gyenge energiahatékonyasága csak súlyosbítja a problémát.

A lakóépületek energiahatékonyaságán még van mit javítani. Fennáll annak a kockázata, hogy Magyarország nem teljesíti a 2020-ra kitűzött energiamegtakarítási célját. Ez nagyrészt a háztartások egy főre jutó magas energiafogyasztásának tudható be, amely a jelentősen alacsonyabb jövedelmi szintek ellenére továbbra is 12 %-kal magasabb az uniós átlagnál. Az új épületekre vonatkozó szigorúbb energiahatékonyasági előírások 2021-től lépnek hatályba. Ugyanakkor továbbra is nagy lehetőségek rejlenek a meglévő lakásállomány, a középületek és a távfűtési hálózatok felújításában, valamint a kisvállalkozások energiahatékonyaságának növelésében. Mindazonáltal a szabályozott energiaárak –

amelyek a gáz tekintetében az EU legalacsonyabb árai között vannak – kevéssé ösztönöznek az energiahatékonyaság javítására.

A lakóépületek fűtésére széles körben használnak szennyező tüzelőanyag-típusokat. A legalacsonyabb jövedelmi kvintilisbe tartozó háztartások mintegy egyharmada – főként a vidéki területeken – nem fér hozzá gázhoz vagy távfűtéshez, ezért drágább és szennyezőbb szilárd fosszilis tüzelőanyagokat és fát használ fűtésre. Őket tartósan sújthatja az energiaszegénység, mivel nem engedhetik meg maguknak lakásaik energiahatékonyaságának javítását. Természetbeni társadalmi transzferként a helyi önkormányzatok gyakran magas szulfittartalmú szilárd tüzelőanyagot (lignitet) osztanak. Mindez jelentősen hozzájárul a rossz levegőminőséghez (Kormány, 2017, 2019).

A villamosenergia-termelésben növelni kell az alacsony szén-dioxid-kibocsátású és megújuló energia szerepét. A villamosenergia-fogyasztás a gazdaság villamosításával párhuzamosan várhatóan növekedni fog a következő évtizedben. 2030-ra Magyarország villamosenergia-termelésének akár 90 %-a is származhat alacsony szén-dioxid-kibocsátású technológiákból (a nukleáris és a megújuló energiaforrásokból együttvéve). Magyarország nagyobb mértékben kíván megújuló energiaforrásokra, főként napenergiára támaszkodni. A nemrégiben elfogadott nemzeti energiastratégiából azonban kiderül, hogy a szélenergia-termelési kapacitások a villamosenergia-mix jelenlegi szintjén maradnak, ami kiaknázatlan lehetőséget jelent az ország számára. A terv szerint a megújuló energiaforrások aránya 2030-ra csak 21 % lesz az energiaszerkezetben.

A fosszilis tüzelőanyagokhoz nyújtott támogatásokat Magyarországon főként jövedékiadó- és áfacsként és -mentesség formájában folyósítják különböző ágazatokban, például a távfűtés terén, a mezőgazdasági üzemanyag-felhasználásban, a vasúti, a belvízi és a légi közlekedésben, valamint a kereskedelem területén. Továbbra is léteznek a szénágazat leépítését és átszervezését szolgáló bizonyos támogatások, például a szénfillér, a bányászok korengedményes nyugdíjazási rendszere, valamint a leépítéshez és átszervezéshez nyújtott dotációk.

⁽²⁷⁾ A nitrogén-dioxidra (NO₂) vonatkozó előírásokat 10 levegőminőségi övezetből 2-ben (Budapesten és Pécsen), a szálló porra (PM₁₀) vonatkozó normát pedig 5-ben (köztük Budapesten, Pécsen és a Sajó-völgyben) nem sikerült betartani.

A közlekedési externáliák jelentősek, és különösen a környezetet érintik. A közúti, vasúti és belvízi közlekedés becsült összes külső költsége Magyarország GDP-jének 6 %-át teszi ki. Idetartoznak a balesetekkel és a környezetvédelemmel kapcsolatos költségek (légszennyezés, éghajlatváltozás, energiatermeléssel kapcsolatos költségek, azaz a kitermeléstől a felhasználásig terjedő kibocsátás, zaj, élőhely-károsítás), valamint a közúti forgalmi torlódások költségei⁽²⁸⁾. A baleseti költségek 43 %-ot tesznek ki a halálos kimenetelű közúti balesetek nagy száma miatt, és a költségek mintegy egyharmada a környezethez kapcsolódik. E kihívások kezelése előrelépést eredményezne a 3. (egészség), a 8. (gazdasági növekedés), az 11. (fenntartható városok) és a 13. (fellépés az éghajlatváltozás ellen) fenntartható fejlődési cél megvalósítása terén.

Magyarország Nemzeti Energia- és Klímatervének célja, hogy az elektromobilitásra támaszkodva korlátozza a közlekedésből származó kibocsátásokat. A terv 2030-ig a 2005-ös szinthez képest 30 %-os CO₂-kibocsátás-növekedést tesz lehetővé a közlekedési ágazatban. Az elektromobilitás meglévő támogatását, beleértve a vissza nem térítendő támogatásokat, az adókedvezményeket és a töltőállomásoknak nyújtott támogatásokat a tervek szerint további szakpolitikai intézkedésekkel egészítik ki. A töltőinfrastruktúra kiépítésének és az egyéb alternatív üzemanyagok támogatásának módjára vonatkozó részletes információk azonban még nem állnak rendelkezésre. Az egyéb alternatív üzemanyagok, a megosztott mobilitás, a tömegközlekedés és a modális váltás szerepének megerősítése segítene a közlekedés környezeti terheinek kezelésében. Bár a külső környezeti hatásokból adódó költségek figyelembevételét leginkább az ösztönzi, ha a gépjárműadó mértékét a CO₂-kibocsátástól teszik függővé, nincsenek tervek szén-dioxid-alapú gépjárműadó bevezetésére.

A vízminőség továbbra is aggodalomra ad okot. A magyar folyók és tavak kevesebb mint 10 %-a van jó ökológiai állapotban. A vízellátás és a szennyvízelvezetés még mindig nem felel meg

teljes mértékben az ivóvízről szóló irányelvnek, és a víz megfizethetősége továbbra is problémát jelent az alacsony jövedelmű népesség számára. A hálózat nagy része rossz állapotban van; a hálózatba belépő víz 25,6 %-a nem termel bevételt a szivárgások miatt (MEKH, 2019). A szabályozott díjak nem fedezik számos víz- és szennyvízszolgáltató vállalat karbantartási költségeit, miközben a közműadó is terhet ró rájuk. Az elégtelen beruházások miatt a bejelentett meghibásodások száma 2012 és 2017 között megduplázódott az ivóvízhálózatban, a szennyvízhálózatban pedig 50 %-kal nőtt (Századvég, 2018).

A természeti erőforrások kiaknázatlan lehetőségeket kínálnak a fenntartható gazdasági fejlődéshez. A biogazdálkodásra használt mezőgazdasági földterületek aránya 3,9 %, ami jelentősen elmarad a 7 %-os uniós átlagtól. A Natura 2000 hálózat csaknem 20 000 km² kiterjedésű védett területei természetes víztisztulási lehetőségeket, valamint fenntartható turisztikai célpontokat biztosíthatnak.

A települési hulladéktermelés viszonylag alacsony, de továbbra is a hulladéklerakókra támaszkodik. Magyarországon a települési hulladéktermelés 2013-hoz képest 2018-ra kismértékben, lakosonként évi 378 kg-ról 381 kg-ra nőtt, és továbbra is az uniós átlag (488 kg) alatt marad. Bár jelentősége csökken, az uralkodó hulladékkezelési módszer továbbra is a települési hulladéklerakás, amelynek aránya 49,6 % volt 2018-ban. Ennek eredményeként a Bizottság 2018. évi korai előrejelző jelentése szerint fennáll a kockázata annak, hogy Magyarország nem teljesíti a települési hulladék újrafeldolgozására vonatkozóan 2020-ra kitűzött 50 %-os célt. Magyarország 2012–2017-ben nem teljesítette a csomagolási hulladék újrafeldolgozására vonatkozó célértékeket. 2018 óta vannak érvényben intézkedések az üvegcsomagolások újrafeldolgozási arányának javítására. Az uniós újrafeldolgozási célok eléréséhez szükséges beruházások becsült összege 2021–2035 között mintegy 500 millió EUR (Európai Bizottság, 2019k, 67. o.).

A tervek ellenére a körforgásos gazdaságra való átállás továbbra is kihívást jelent. Magyarország jóval az uniós átlag alatt van az erőforrás-termelékenység tekintetében (0,81 EUR/kg

⁽²⁸⁾ A forgalmi torlódások teljes külső költségének jelentős része már internalizálásra került azáltal, hogy az úthasználók hajlandóak túlerhelt helyzetben utazni.

szemben a 2018-as 2,04 EUR/kg-os uniós átlaggal). Emellett a körforgásos (másodlagos) anyagfelhasználás aránya növekszik ugyan, de továbbra is az uniós átlag alatt marad (2016-ban 6,4 %, szemben a 11,7 %-os uniós átlaggal). Magyarország csak most kezdte meg a körforgásos gazdaságra vonatkozó nemzeti cselekvési terv, az új hulladékgazdálkodási terv és a hulladékgazdálkodási stratégia előkészítését. A Körforgásos Gazdaság Platformot a Magyarországi Üzleti Tanács a Fenntartható Fejlődésért 91 vállalattal közösen hozta létre. A legfontosabb kihívások: az intézményi koordináció elégtelensége és a célzott finanszírozás hiánya. Magyarország a 2012–2024 közötti időszakra rendelkezik nemzeti fenntartható fejlődési stratégiával, és dolgozik a fenntartható fejlődési célok megvalósításán (Európai Bizottság, 2019l, 37. o.).

A jegybank elindított néhány olyan kezdeményezést, amely a környezetvédelmi szempontokat beépíti a finanszírozásba. 2019-ben a jegybank zöld programot fogadott el a környezet védelmét célzó pénzügyi szolgáltatások támogatására. Konzultációt indított továbbá például a bankok környezeti kockázatkezelési rendszereiről, a zöld pénzügyi termékekről, a zöld termékekre vonatkozó szabványokról, a zöld fedezett kötvényekről és a papírhasználat csökkentését célzó szabályozási módosításokról. A jegybank emellett új programot terjesztett elő a hitelintézetek által nyújtott zöld lakáshitelekre vonatkozó kedvezményes tőkekövetelmények vonatkozásában. A zöld közbeszerzési eszközök alkalmazását széles körben ösztönzik és támogatják, de az az ajánlatkérő szervek számára továbbra is kihívást jelent.

Éghajlatváltozás és vonatkozó fellépések

Magyarországot egyre nagyobb mértékben érinti az éghajlatváltozás. A szélsőséges időjárási és éghajlati események okozta gazdasági veszteségek az elmúlt évtizedekben megközelítették az egy főre jutó uniós átlagot (EGT, 2019b). A veszteségeknek csak 2 %-a volt biztosított, ami az egyik legalacsonyabb arány az EU-ban. Az árvizek 1,5 %-kal csökkenthetik a GDP-t, és az árvíz kockázat különösen három megyében koncentrálódik (Világbank, 2017). A Kárpát-medence éves átlaghőmérséklete 2021 és 2050 között várhatóan 1–2 °C-kal emelkedik. A

gyakoribbá váló árvizeknek, aszályoknak és hőhullámoknak a mezőgazdaság, az erdészet és az idegenforgalom van a leginkább kitéve (ITM, 2020). Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás szempontjából kulcsfontosságúak az olyan zöld intézkedésekbe való beruházások, mint a városi vízmegtartás előmozdítása vagy a felhőszerkezetek elleni védelem és a folyópartok védelme.

Magyarország kötelezettséget vállalt arra, hogy 2030-ig a 2005-ös szinthez képest 7 %-kal csökkentse az üvegházhatást okozó gázok kibocsátását. A nemzeti előrejelzések szerint a meglévő intézkedések alapján 3 százalékpontos elmaradás várható e célhoz képest. A közlekedésből származó kibocsátások a jelenlegi politikákkal várhatóan tovább növekednek. Ezzel szemben a Nemzeti Energia- és Klímatervben meghatározott további intézkedések az előrejelzések szerint 9 százalékpontos túlteljesítést eredményeznek. Magyarország továbbra is túlteljesíti a 2020-ra kitűzött üvegházhatásúgáz-kibocsátási célját. 2018-ra a kibocsátások 2005-höz képest összesen 10 %-kal csökkentek, és a 2020-as célkitűzés várhatóan nagy mozgástérrel teljesül. A 2018. évi stratégia végrehajtása érdekében 2020 januárjában elfogadott, éghajlatváltozással kapcsolatos nemzeti cselekvési terv főként az alkalmazkodásra irányuló előkészítő intézkedéseket (tanulmányok, feltérképezés stb.) irányoz elő. Egyes negatív tendenciák ellentétesek a kinyilvánított szándékokkal, és növelik az éghajlatváltozással szembeni sebezhetőséget; ilyen például a városi zöld területek csökkentése, ami erősíti a hőszigetelést.

Méltányos átállás

Magyarországon egy szénerómű és egyes energaintenzív iparágak jelentik a legnagyobb átállási kihívást. Magyarország gazdasága viszonylag energiaigényes, a primerenergia-fogyasztás és a végsőenergia-fogyasztás szintje egyaránt jóval meghaladja az uniós átlagot. Az energia tehát kulcsszerepet játszik a kibocsátások csökkentésében. A magyar gazdaság üvegházhatásúgáz-intenzitása a nyolcadik legmagasabb az EU-ban. Magyarországon ugyanakkor az egyik legalacsonyabb az EU-ban az egy főre jutó üvegházhatásúgáz-kibocsátás. Az üvegházhatásúgáz-kibocsátás területileg Heves és Baranya megyében koncentrálódik. A fő kibocsátó az országos villamosenergia-termelés közel 15 %-

át előállító Mátrai Erőmű (Heves megye), amely a teljes nemzeti szén-dioxid-kibocsátás 14 %-áért felelős. Ezenkívül két külszíni lignitbánya is működik az erőmű közelében. A szénbányászat és az energiatermelés továbbra is jelentős munkáltatónak számít Heves megyében, csakúgy mint Baranya megyében az energiaigényes iparágak (hulladékkezelés és -ártalmatlanítás, cementgyártás).

Az energiaiparban a hagyományos széntüzelésű erőművek fokozatos kivezetése várhatóan csökkenteni fogja az üvegházhatást okozó gázok kibocsátását. A Magyarország által benyújtott Nemzeti Energia- és Klímaterv tervezete szerint annak érdekében, hogy 2030-ig az 1990-es szinthez képest legalább 40 %-kal csökkenjen az üvegházhatást okozó gázok kibocsátása, fokozatosan megszüntetik a hagyományos széntüzelésű erőművek működését az energiaágazatban, és 7,3 millió tonna CO₂-egyenértékre csökkentik az üvegházhatást okozó gázok kibocsátását.

A széntermelő régió és az energiaigényes iparágak átalakítása szempontjából előnyök lennének a testre szabott intézkedések. Egy, a gazdasági, technológiai és társadalmi szempontokat is magában foglaló átfogó stratégia kidolgozása enyhíthetné az átalakulás hatásait a két érintett megyében, ahol a munkanélküliség meghaladja az országos átlagot. A széntermelő régió kezdeményezésére regionális megújulóenergia-klaszter jött létre. Intelligens szakosodási stratégiát kell kidolgozni és végrehajtani, amely új gazdasági lehetőségeket vázol fel a régió számára. Emellett az átállás jelentős erőfeszítéseket tesz majd szükségessé a bányászati tevékenységek által érintett területek rekultivációja és helyreállítása, valamint a munkavállalók foglalkoztathatóságának fenntartását célzó képzés tekintetében. Egy, a két megye gazdasági szerkezetének megváltoztatására irányuló, a helyi közösségek bevonásán alapuló középtávú stratégia kidolgozása elősegítené az átállást és az ipar átalakítását. Az Európai Bizottság a leginkább érintett emberek és régiók támogatása érdekében javaslatot tett a Méltányos Átállást Támogató Alap létrehozására (lásd a D. mellékletet).

A. MELLÉKLET: ÁTTEKINTŐ TÁBLÁZAT

Kötelezettségvállalások	Összefoglaló értékelés ⁽²⁹⁾
2019. évi országspecifikus ajánlások	
<p>1. országspecifikus ajánlás: Biztosítsa a Tanács 2019. június 14-i ajánlásának való megfelelést a középtávú költségvetési célhoz vezető kiigazítási pályától való jelentős eltérés korrekciója céljából.</p>	<p>A Stabilitási és Növekedési Paktumnak való megfeleléssel kapcsolatos értékelés tavasszal, a 2019-re vonatkozó végleges adatok rendelkezésre állásakor készül el.</p>
<p>2. országspecifikus ajánlás: Folytassa a legkiszolgáltatottabb csoportok munkaerőpiaci integrációját, különösen továbbképzés révén, valamint javítsa a szociális támogatások és az álláskeresési járadékok megfelelőségét. Javítsa az oktatási eredményeket, és növelje a hátrányos helyzetű csoportok, különösen a romák részvételét a minőségi többségi oktatásban. Javítsa az egészségügyi eredményeket a megelőző egészségügyi intézkedések támogatásával és az alapellátás megerősítésével.</p> <p>Folytassa a legkiszolgáltatottabb csoportok munkaerőpiaci integrációját, különösen továbbképzés révén, valamint</p>	
	<p>Magyarország korlátozott haladást ért el a 2. országspecifikus ajánlás végrehajtásában.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Korlátozott előrehaladás: A kiszolgáltatott csoportok munkaerőpiaci helyzete javult az elmúlt években, és a közmunkaprogram mérete csökkent. Ezeket az eredményeket főként ciklikus tényezők vezérelték, amelyek leginkább az alacsony képzettségű férfiak foglalkoztatásának növekedéséhez járultak hozzá. A foglalkoztatási és/vagy

⁽²⁹⁾ Az országspecifikus ajánlások végrehajtásában történt haladás értékeléséhez a következő kategóriákat alkalmaztuk: **Nincs haladás:** A tagállam hitelesen alátámasztotta nem jelentett be, illetve nem fogadott el az adott országspecifikus ajánlás végrehajtását célzó intézkedéseket. Ebbe a kategóriába számos tipikus eset tartozik, amelyeket eseti alapon, az országspecifikus körülmények figyelembevételével kell értelmezni. Idetartoznak a következők:

nem jelentettek be jogi, közigazgatási vagy költségvetési intézkedést

- a nemzeti reformprogramban,

- a nemzeti parlamenthez/illetékes parlamenti bizottságokhoz vagy az Európai Bizottsághoz intézett bármely más hivatalos közleményben,

- nyilvánosan (pl. sajtóközleményben vagy a kormány honlapján);

a kormányzó vagy jogalkotó szerv semmilyen nem jogalkotási aktust nem terjesztett elő;

a tagállam kezdeti lépéseket tett az országspecifikus ajánlásnak való megfelelés érdekében, például megbízást adott a szükséges intézkedések lehetőségeit vizsgáló tanulmány elkészítésére vagy szakértői csoport felállítására (kivéve, ha az országspecifikus ajánlás kifejezetten tájékoztató vagy előkészítő jellegű cselekvésre irányul), ugyanakkor az országspecifikus ajánlásnak való megfelelés érdekében semmilyen jól körülhatárolt intézkedésre vonatkozó javaslatot sem terjesztettek elő.

Korlátozott haladás: A tagállam:

bejelentett bizonyos intézkedéseket, de ezek csak korlátozott mértékben tesznek eleget az országspecifikus ajánlásnak; és/vagy előterjesztett jogalkotási aktusokat a kormányzó vagy jogalkotó szerve előtt, de ezeket még nem fogadták el, és számottevő további nem jogalkotási munkára van szükség az országspecifikus ajánlás végrehajtásához;

előterjesztett nem jogalkotási aktusokat, de ezeket nem követték az országspecifikus ajánlásnak való megfeleléshez szükséges intézkedések.

Némi haladás: A tagállam hozott olyan intézkedéseket

amelyekkel részben eleget tett az országspecifikus ajánlásnak; és/vagy

amelyekkel eleget tesz az országspecifikus ajánlásnak, de az országspecifikus ajánlásnak való teljes körű megfeleléshez további munkára van szükség, mivel az intézkedések közül csak néhányat hajtottak végre. Például ha az intézkedést a nemzeti parlament vagy miniszteri határozat útján elfogadták ugyan, de hiányoznak a végrehajtási határozatok.

Jelentős haladás: A tagállam által elfogadott intézkedések jelentős előrelépésnek tekinthetők az országspecifikus ajánlásnak való megfelelés irányába, és az intézkedéseket nagyrészt végre is hajtották.

Teljes körű végrehajtás: A tagállam az országspecifikus ajánlásnak való megfeleléshez szükséges összes intézkedést végrehajtotta.

<p>javítsa a szociális támogatások és az álláskeresési járadékok megfelelőségét.</p> <p>Javítsa az oktatási eredményeket, és növelje a hátrányos helyzetű csoportok, különösen a romák részvételét a minőségi többségi oktatásban.</p>	<p>bérkülönbségek továbbra is viszonylag nagyok. A végrehajtásra váró szakpolitikai intézkedések a következőket foglalják magukban: új óvodai helyek bejelentése, kísérleti projekt a közmunkaprogramból az elsődleges munkaerőpiacra való átmenet megkönnyítésére.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nincs haladás: Nem jelentettek be ide vonatkozó jogi, közigazgatási vagy költségvetési intézkedést. Egy kivételtől eltekintve (ápolási díj) a szociális támogatások, amelyek közül a legfontosabb a foglalkoztatást helyettesítő támogatás és az álláskeresési járadék, nominálisan változatlanok maradtak, így megfelelőségük tovább romlott. Egy 2018-ban bejelentett többéves intézkedés részeként az ápolási díjat nominálisan kismértékben megemelték. Mivel azonban ez a változás nem új keletű, és csak a súlyos fogyatékkal élő személyeket és az őket gondozókat érinti, nem indokolt az országspecifikus ajánlás végrehajtásának kedvezőbb értékelése. A jó gazdasági teljesítmény ellenére az elmúlt évtizedben nőttek a jövedelmi egyenlőtlenségek, mivel a szociális transferek növekedése nem tartott lépést a gazdaság élénkülésével. Az álláskeresési járadékok folyósításának időtartama nem változott. • Korlátozott haladás: Az oktatási eredmények elmaradnak az uniós átlagtól (PISA 2018), és továbbra is nagy különbségek vannak az iskolák között. Az egyes iskolákban egyre homogénebb a tanulók társadalmi-gazdasági háttere, így a hátrányos helyzetű tanulók is meghatározott iskolákban koncentrálnak. A 10 éves korban kezdődő teljesítményalapú kiválasztás ahhoz vezet, hogy a gyengén teljesítő tanulókat elválasztják magasan teljesítő társaiktól, ami feltehetően hozzájárul az alulteljesítők magas magyarországi arányához. Emellett a társadalmi-gazdasági szempontból előnyös helyzetben lévő iskolákban tanulók teljesítménye és a hátrányos helyzetű iskolák tanulóinak teljesítménye közötti különbség a legnagyobb az EU-ban. A roma gyermekek és a társadalmi-gazdasági szempontból hátrányos helyzetű (rendszeres gyermekgondozási támogatásban részesülő) gyermekek szegregációja 2008 és 2018
--	--

<p>Javítsa az egészségügyi eredményeket a megelőző egészségügyi intézkedések támogatásával és az alapellátás megerősítésével.</p>	<p>között folyamatosan romlott. E tekintetben meghatározó tényező a városokban az iskolai szegregáció. Miután 2008 és 2016 között jelentősen nőtt a roma többségű, szegregált iskolák aránya, 2016 óta e téren lassabb növekedés, illetve stagnálás figyelhető meg.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Korlátozott haladás: A tagállam bejelentett bizonyos intézkedéseket, de ezek csak korlátozott mértékben tesznek eleget az országspecifikus ajánlásnak. Az egészségügyben megemelték a béreket (2019-ben 8 %-kal, 2020 januárjában 14 %-kal), ami az alapellátás megerősítése szempontjából is fontos. Lépéseket tettek a rákszűrés javítása érdekében: az uniós finanszírozású program végre elért abba a szakaszba, amelyben megkezdődhetnek a tényleges szűrések, és megtették az első lépéseket a program kiterjesztése érdekében. Bár a magyar emberek várható élettartama az elmúlt évtizedben jelentősen javult, még mindig a legalacsonyabb a visegrádi országok közül, és közel öt évvel alacsonyabb az uniós átlagnál. A várható élettartam nemek szerinti és iskolázottsági szint szerinti különbségei sokkal nagyobbak az uniós átlagnál, ami a jelentős jövedelem- és életszínvonalbeli különbségeket, valamint a kockázati tényezők nagyobb koncentrációját tükrözi a férfiak és az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők körében. A megelőzhetőnek ítélt okok (pl. emlőrák és vastagbélrák) miatti halálozási arányok a legmagasabbak között vannak az EU-ban, ami a kockázati tényezők magas előfordulását és a népegészségügyi intézkedések korlátozott hatékonyságát jelzi. Erre válaszul a magyar hatóságok 2019-ben megkezdték a vastagbélrák szűrésére irányuló nemzeti program végrehajtását, amelyet 2017-ben dolgoztak ki uniós forrásokból. A célsokaság (50–70 évesek) több mint 300 000 polgárát hívták fel a székleti okkult vérvizsgálat elvégzésére 2019-ben, és a felhívásnak az érintettek mintegy 30 %-a tett eleget. Ezen túlmenően a magyar lakosság körében jellemző életmódbeli kockázati tényezők magas előfordulásának kezelése érdekében a magyar hatóságok 2019 januárjában mintegy 20 %-kal megemelték a népegészségügyi termékadó számos termék (pl. alkoholtartalmú italok,
---	---

	<p>cukros italok és magas sótartalmú élelmiszerek) esetében. Az egészségügyi kiadások állami összetevője jóval alacsonyabb az uniós átlagnál, ami részben az ellátási csomag szükségességét tükrözi. Következésképpen az egészségügyi rendszer finanszírozása sokkal nagyobb mértékben támaszkodik a páciensek általi közvetlen kifizetésekre, ami regresszív következményekkel jár az ellátáshoz való hozzáférésre nézve, amint azt a katasztrófális egészségügyi kiadások magas magyarországi aránya is mutatja. Az egészségügyi ellátás összességében továbbra is túlzottan kórházközpontú, és az alapellátás még nem játszik kellően fontos szerepet. Történtek erőfeszítések az ellátás súlypontjának a járóbeteg-ellátás területére való áthelyezésére, a csoportos háziiorvosi praxisok bevezetésére, valamint az orvosok és más egészségügyi szakemberek (pl. ápolók, fizioterapeuták és dietetikusok) közötti nagyobb mértékű feladatmegosztásra. Bár a közelmúltban indított kísérleti projektek ígéretes eredményeket mutatnak, továbbra sem egyértelmű, hogy megfelelő mértékű-e a jelenlegi finanszírozás, és hogy a kezdeményezések milyen mértékben terjeszthetők ki szélesebb körben: ezek pontosabb értékeléséhez több időre van szükség.</p>
<p>3. országspecifikus ajánlás: Állítsa a beruházásorientált gazdaságpolitika középpontjába a kutatást és az innovációt, az alacsony szén-dioxid-kibocsátású energiagazdaságot, a közlekedési infrastruktúrát, a hulladékgazdálkodást, valamint az energia- és erőforrás-hatékonyt, figyelembe véve a regionális különbségeket is. Javítsa a versenyt a közbeszerzések terén.</p> <p>Állítsa a beruházásorientált gazdaságpolitika középpontjába a kutatást és az innovációt,</p>	<p>Magyarország korlátozott haladást ért el a 3. országspecifikus ajánlás végrehajtásában.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Korlátozott haladás: Korlátozott haladás. A K+F kiadások a 2008-ban a GDP 0,98 %-át kitevő szintről 2018-ban a GDP 1,53 %-ára növekedtek. Ez az érték magas a középkelet-európai országok körében, de alacsonyabb a 2,11 %-os uniós átlagnál, és Magyarország 2020. évi 1,8 %-os célkitűzésénél. A magán K+F állami támogatása jelentős. A vállalkozói K+F és innovációs kiadások 2017-ben a GDP 0,36 %-át kitevő állami támogatásban részesültek, ami a legmagasabb szint az EU-ban. A tehetség- és készséghiány azonban

<p>az alacsony szén-dioxid-kibocsátású energiagazdaságot,</p> <p>a közlekedési infrastruktúrát,</p>	<p>korlátozza a magyar vállalkozások innovatív tevékenységét. Az innováció akadályai közé tartozik a magasan képzett munkaerő korlátozott kínálata. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya a legalacsonyabbak között van az EU-ban. A közelmúltbeli változások növelték a kormány befolyását a tudományos intézmények felett.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Korlátozott haladás: Az alacsony szén-dioxid-kibocsátású megújuló energiaforrások felhasználása javul. Mind a következő többéves pénzügyi keret programozási időszakában, mind a Nemzeti Energia- és Klímaterv tervezetében a kormány prioritásként kívánja kezelni a megújuló energiaforrásokba (főként napenergiába, mert a szélergiát nem támogatja a hatályos szabályozás), az energiahatékonysági intézkedésekbe és az elektromobilitásba történő beruházásokat. • Némi haladás: A közutak karbantartására fordított kiadások a közelmúltban nőttek a régóta elhanyagolt alacsonyabb rendű utak korszerűsítésére irányuló program elindításával. Ennek nyomán megkezdődött az útminőség korábbi romlásának visszafordítása, de a Magyar Közút szerint az úthálózat 61,5 %-ának állapota továbbra sem kielégítő, vagy kimondottan rossz. Az úthálózat-fejlesztési tervek továbbra is az új autópályák és gyorsforgalmi utak építésére összpontosítanak. Ez csökkentheti a hálózat főváros-központúságát. Mivel azonban az autópályák sűrűsége már Ausztria szintjén van, az új projektek megbízható, gazdasági költség-haszon szempontú elemzése kulcsfontosságú lesz az autópályatúlköltekezés megelőzése érdekében. A magyar Nemzeti Energia- és Klímaterv tervezetének célja, hogy az elektromobilitásra támaszkodva korlátozza a közlekedésből származó kibocsátásokat. A töltőinfrastruktúra kiépítésének és az egyéb alternatív üzemanyagok támogatásának módjára vonatkozó részletes információk azonban még nem állnak rendelkezésre. Az egyéb alternatív üzemanyagok, a megosztott mobilitás, a tömegközlekedés és a modális váltás szerepének megerősítése segítene a közlekedés környezeti terheinek kezelésében. A tömegközlekedés vonzereje kulcsfontosságú a munkavállalói mobilitás
---	---

<p>a hulladékgazdálkodást, valamint</p> <p>az energia- és erőforrás-hatékonyságot, figyelembe véve a regionális különbségeket is.</p>	<p>elősegítése és a közlekedés környezeti hatásának enyhítése szempontjából. A vasúti szolgáltatások minősége tekintetében Magyarország az utolsók között van az EU-ban.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Korlátozott haladás: Korlátozott haladás. Bár jelentősége csökken, az uralkodó hulladékkezelési módszer továbbra is a hulladéklerakás. Ennek eredményeként fennáll a kockázata annak, hogy Magyarország nem teljesíti a települési hulladék újrafeldolgozására vonatkozóan 2020-ra kitűzött 50 %-os célt. Az elemzések azt mutatják, hogy Magyarország 2012–2015-ben nem teljesítette a csomagolási hulladék újrafeldolgozására vonatkozó célértékeket. 2018 óta azonban érvényben vannak intézkedések az üvegcsomagolások újrafeldolgozási arányának javítására. Magyarország csak most kezdte meg a körforgásos gazdaságra vonatkozó nemzeti cselekvési terv, az új hulladékgazdálkodási terv és a hulladékgazdálkodási stratégia előkészítését. A Magyarországi Üzleti Tanács a Fenntartható Fejlődésért 91 vállalattal közösen 2018-ban létrehozta a Körforgásos Gazdaság Platformot. • Korlátozott haladás: Fennáll annak a kockázata, hogy Magyarország nem teljesíti a 2020-ra kitűzött energiamegtakarítási célját. Ez nagyrészt a háztartások egy főre jutó magas energiafogyasztásának tudható be, amely a jelentősen alacsonyabb jövedelmi szintek ellenére továbbra is 12 %-kal magasabb az uniós átlagnál. Az új épületekre vonatkozó szigorúbb energiahatékonysági előírások 2021-től lépnek hatályba. Mind a következő többéves pénzügyi keret programozási időszakában, mind a Nemzeti Energia- és Klímatervezetében a kormány prioritásként kívánja kezelni a megújuló energiaforrásokba (főként napenergiába, mert a szélenergiát nem támogatja a hatályos szabályozás), az energiahatékonysági intézkedésekbe és az elektromobilitásba történő beruházásokat. Az átalakulóban lévő szénbányászati régiókra vonatkozó kezdeményezés alkalmazható lehet a lignittel üzemelő Mátrai Erőmű napelemekkel kombinált biomassa-erőművé történő átalakítására.
---	--

<p>Javítsa a versenyt a közbeszerzések terén.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Korlátozott haladás: 2019-ben született néhány intézkedés a közbeszerzési verseny javítására, bár ezek még nem hoztak látható eredményeket. A folyamatban lévő digitalizáció hozzájárul a közbeszerzési eljárások egyszerűsítéséhez, az adminisztratív terhek csökkentéséhez és ezáltal a közbeszerzési piachoz való hozzáférés további megkönnyítéséhez. A közbeszerzési törvény 2019-ben elfogadott módosítása eltörölte a nemzeti rendszerben az uniós értékhatár alatti pályázatok esetében alkalmazott eljárástípust, amelyet a Bizottság átláthatatlannak és versenyt akadályozónak tekintett. A közbeszerzés terén még mindig viszonylag gyenge a verseny. Az egyajánlatos pályázatok aránya az elmúlt 5 évben magas maradt. A közbeszerzések átláthatósága tovább javult. Nincs biztosítva ugyanakkor a közbeszerzési adatok könnyű hozzáférhetősége, amely döntő fontosságú lenne az anomáliák nyomon követésében, mivel nem történt előrelépés a Közigazgatás- és Köszolgáltatás-fejlesztési Operatív Program keretében annak érdekében, hogy az e-közbeszerzési adatbázis letölthetővé/kereshetővé váljon (beleértve a szerződés odaítéléséről szóló tájékoztatókat).
<p>4. országspecifikus ajánlás: Erősítse meg a korrupcióellenes keretet, többek között az ügyészségi munka és a közérdekű információkhoz való hozzáférés javítása révén, valamint erősítse meg a bírói függetlenséget. Javítsa a döntéshozatali folyamat minőségét és átláthatóságát a hatékony szociális párbeszéd, az egyéb érdekelt felek bevonása, valamint rendszeres és megfelelő hatásvizsgálatok révén. Folytassa az adórendszer egyszerűsítését, és erősítse azt meg az agresszív adótervezés kockázatával szemben. Javítsa a versenyt és a szabályozás kiszámíthatóságát a szolgáltatási ágazatban.</p> <p>Erősítse meg a korrupcióellenes keretet, többek között az ügyészségi munka és a közérdekű információkhoz való hozzáférés javítása révén, valamint</p>	<p>Magyarország korlátozott haladást ért el a 4. országspecifikus ajánlás végrehajtásában.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nincs haladás: Nincs határozott és szisztematikus fellépés a magas szinten elkövetett korrupció üldözésére. A Legfőbb Ügyészség szerint a korrupcióval kapcsolatos ügyek többsége köztisztviselőket érint, tipikusan adó- és vámtisztviselőket. Bár néhány magas szintű ügyben büntetőeljárás indult, az üzleti közösség körében általános az a vélemény,

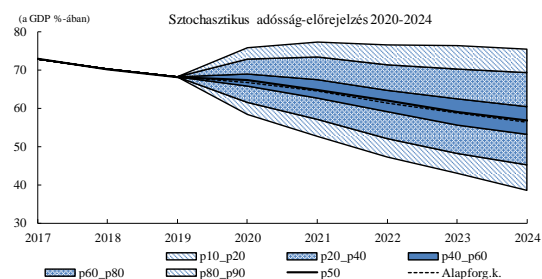
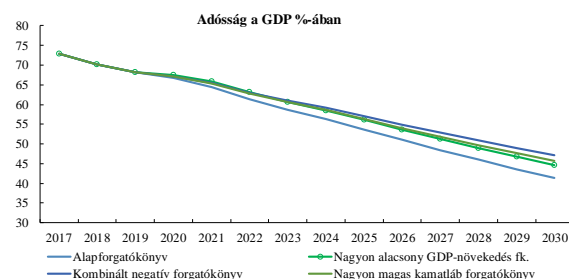
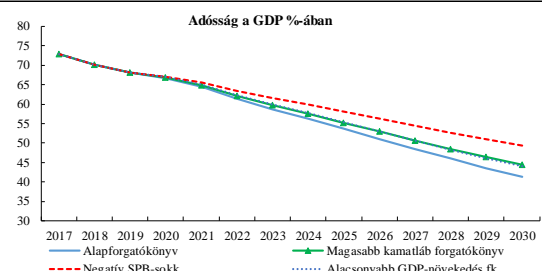
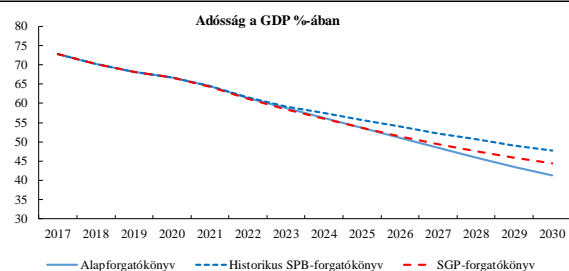
<p>erősítse meg a bírói függetlenséget.</p> <p>Javítsa a döntéshozatali folyamat minőségét és átláthatóságát a hatékony szociális párbeszéd, az egyéb érdekelt felek bevonása, valamint rendszeres és megfelelő hatásvizsgálatok révén.</p>	<p>hogyan a tisztviselők kvázi büntethetetlenek. Magyarország viszonylag kevés esetről számol be, míg az OLAF sokkal több esetet talál Magyarországon, mint más országokban. Az információhoz való hozzáférés korlátozása akadályozza a korrupció megelőzését, és a nyilvános információkhoz való hozzáférés díjkötelessége visszatartja a polgárokat és a nem kormányzati szervezeteket attól, hogy gyakorolják alkotmányos jogaikat. Bár az információszabadságról szóló törvény nem változott, tovább módosultak más ágazati jogszabályok, és ez kikezdte az átláthatósági és információszabadsági keret általános minőségét.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nincs haladás: A 2019-ig tartó romlást követően a bírói függetlenség megítélésére vonatkozó legfrissebb adatok javulást mutatnak az előkészületben lévő 2020. évi uniós igazságügyi eredménytábla alapján. A fékek és ellensúlyok alakulása a rendes bírósági rendszerben azonban továbbra is aggodalomra ad okot. Ezt megerősítette a Korrupció Elleni Államok Csoportjának (GRECO) nyilatkozata, az Európai Bírák Szövetségének jelentése, valamint az Európa Tanács emberi jogi biztosának jelentése. Az Országos Bírói Tanács egyre nehezebben tudta ellensúlyozni az Országos Bírósági Hivatal elnökének hatásköreit (Európai Bizottság, 2019g). A Parlament a közelmúltban, 2019 decemberében új jogszabályt fogadott el; ez olyan strukturális változtatásokat vezet be, amelyek jelentős hatást gyakorolhatnak az igazságszolgáltatási rendszer szervezetére. A törvény elfogadása előtt nem került sor konzultációra az érintett érdekelt felekkel. • Nincs haladás: Az uniós OECD-országok közül Magyarországon a legalacsonyabb az érdekelt felek bevonásának szintje az elsődleges jogalkotás folyamatába. A szabályozás minőségére és a tényeken alapuló eszközök használatára vonatkozó mutatók alapján Magyarország az uniós országok alsó csoportjába tartozik. Az érdemi konzultáció és hatásvizsgálat hiánya a tapasztalati tanulás módszeréhez vezet, ami hozzájárul a jogi keret gyakori változásaihoz. Számos testre szabott jogi aktus bünteti a szereplőket (pl. ágazatspecifikus adók), vagy – más
---	--

<p>Folytassa az adórendszer egyszerűsítését, és erősítse azt meg az agresszív adótervezés kockázatával szemben.</p> <p>Javítsa a versenyt és a szabályozás kiszámíthatóságát a szolgáltatási ágazatban.</p>	<p>esetekben – előnyt (például egy adott közhivatalra vonatkozó összeférhetlenségi és képesítési szabályok enyhítése) vagy monopóliumot biztosít.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Korlátozott haladás: Bár történt némi előrelépés az adórendszer egyszerűsítése terén, az még mindig igen bonyolult. A reklámadót 2019 júliusában felfüggesztették, és várhatóan több munkáltatói járulékot egyetlen járulékká vonnak össze. Az ágazatspecifikus adók torzítják a gazdaságot. Az elmúlt években javultak az agresszív adótervezés jelenlétét mérő mutatók. Az uniós irányelvek végrehajtásán kívül azonban nem történt jelentős erőfeszítés az agresszív adótervezés megakadályozására. • Nincs haladás: Nem történt előrelépés a szolgáltatási ágazat versenykörnyezetének javítása terén. Egyes szolgáltatásokat továbbra is kifejezetten e célra létrehozott állami vagy magáncégekre bíznak. Nem történt változás a kiskereskedelmi ágazat működésének javítása érdekében.
<p>Európa 2020 (nemzeti célszámok és haladás)</p>	
<p>A foglalkoztatási rátára vonatkozóan a nemzeti reformprogramban meghatározott célkitűzés: 75 %.</p>	<p>A 20–64 éves korosztály foglalkoztatási rátája tovább javult, 2018-ban 74,4 %-ot, 2018 harmadik negyedévében pedig 75,4 %-ot ért el. Ezzel meghaladja az uniós átlagot (2017-ben 73,2 %).</p>
<p>A K+F-re vonatkozóan a nemzeti reformprogramban meghatározott célkitűzés: a GDP 1,8 %-a.</p>	<p>2018-ban a K+F kiadások 0,18 százalékponttal a GDP 1,53 %-ára emelkedtek.</p>
<p>Az üvegházhatásúgáz-kibocsátás csökkentése, nemzeti cél: 2005-höz képest 2020-ban +10 % (az uniós kibocsátáskereskedelmi rendszeren kívüli ágazatokban)</p>	<p>A kibocsátások 2018-ra 10 %-kal csökkentek 2005-höz képest. A 2020-as cél várhatóan nagy biztonsággal teljesül.</p>
<p>Megújuló energiaforrásokra vonatkozó 2020-as célkitűzés: 13 %</p>	<p>Bár 2018-ban az előzetes megújulóenergia-részarány (12,5 %) közel volt a 2020-as célkitűzéshez (13 %), 2017-hez képest (13,5 %) csökkent, mivel a fűtésben és hűtésben visszaesett a megújulók aránya (ugyanakkor a villamosenergia-termelésben 8 % fölé emelkedett).</p>

<p>Energiahatékonyság, 2020. évi energiafogyasztási célok:</p> <p>Magyarország 2020. évi energiahatékonysági célkitűzése 24,1 millió tonna olajegyenérték (Mtoe) primerenergia-fogyasztás (végsőenergia-fogyasztásban kifejezve 14,4 Mtoe)</p>	<p>A primerenergia-fogyasztás és a végsőenergia-fogyasztás tekintetében az erőteljes gazdasági növekedés közepette tapasztalt növekedés 2018-ban megállt, és 2017-hez képest mindkét mutató változatlan maradt (24,5 és 18,5 Mtoe). Ezek az értékek meghaladják a 2020-as célokat, vagyis több erőfeszítésre lesz szükség a fennmaradó két évben. A végsőenergia-fogyasztási célt nehéz lesz további intézkedések nélkül teljesíteni.</p>
<p>Korai iskolaelhagyásra vonatkozó célkitűzés: 10 % alatt.</p>	<p>2018-ban a korai iskolaelhagyók aránya 12,5 % maradt, azaz meghaladta a 10,6 %-os uniós átlagot. Az arány 2010 óta nem javult.</p>
<p>Felsőfokú oktatásra vonatkozó célkitűzés: a 30–34 évesek 34 %-a rendelkezzen felsőfokú végzettséggel.</p>	<p>A felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya a 30–34 évesek körében 2018-ban 33,7 %-ra nőtt, ami közel áll a nemzeti célkitűzéshez, de jelentősen elmarad a 40,7 %-os uniós átlagtól.</p>
<p>A szegénység vagy a társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek számának csökkentésére vonatkozó célkitűzés, az emberek abszolút számában kifejezve: 450 000.</p>	<p>2018-ban a szegénység vagy a kirekesztődés kockázatának kitettek száma 908 000-rel kisebb volt mint 2008-ban. Magyarország jelentős mértékben túlteljesíti nemzeti célját.</p>

B. MELLÉKLET: AZ ADÓSSÁG FENNTARTHATÓSÁGÁNAK BIZOTTSÁGI ELEMZÉSE ÉS FISKÁLIS KOCKÁZATOK

Államadósság-előrejelzés az alapforgatókönyv, az alternatív forgatókönyvek és az érzékenységi tesztek alapján													
Államadósság-előrejelzés - alapforgatókönyv	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Bruttó adósság aránya	70,2	68,2	66,7	64,4	61,4	58,7	56,3	53,6	51,0	48,4	46,0	43,6	41,3
Változás (-/+2+3)	-2,7	-2,0	-1,5	-2,2	-3,0	-2,7	-2,4	-2,7	-2,6	-2,6	-2,5	-2,4	-2,2
ebből													
(1) Elsődleges egyenleg (1.1+1.2+1.3)	0,1	0,6	1,4	1,6	1,5	1,2	1,0	1,1	1,1	1,2	1,2	1,2	1,2
(1.1) Strukturális elsődleges egyenleg (CoA nélkül)	-1,4	-0,9	0,2	0,9	1,0	1,0	1,0	1,1	1,1	1,2	1,2	1,2	1,2
(1.1.1) Strukturális elsődleges egyenleg (CoA nélkül)	-1,4	-0,9	0,2	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
(1.1.2) Előregedés költsége					-0,1	-0,1	-0,1	-0,2	-0,2	-0,3	-0,3	-0,4	-0,4
(1.1.3) Egyéb (adóik és tulajdonosi jövedelmek)					0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(1.2) Ciklikus komponens	1,5	1,7	1,1	0,7	0,5	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(1.3) Egyszeri és egyéb ideiglenes intézkedések	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(2) Hólabdahatások (2.1+2.2+2.3)	-4,1	-3,4	-1,8	-1,3	-1,6	-1,5	-1,4	-1,6	-1,5	-1,4	-1,2	-1,2	-1,0
(2.1) Kamatkiadás	2,4	2,4	2,4	2,4	2,2	2,0	1,9	1,8	1,7	1,6	1,5	1,4	1,3
(2.2) Növekedési hatás	-3,4	-3,0	-1,8	-1,8	-1,9	-1,7	-1,6	-1,7	-1,6	-1,5	-1,3	-1,2	-1,0
(2.3) Inflációs hatás	-3,2	-2,8	-2,4	-2,0	-1,9	-1,8	-1,7	-1,6	-1,6	-1,5	-1,4	-1,3	-1,3
(3) SFA-tételek	1,6	2,0	1,7	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Rövid táv	Középtáv	S1	Adósságfenntarthatósági elemzés (részletek)						DSA	S2	Hosszú táv
			Alapforgatókönyv	Historikus SPB	Alacsonyabb GDP-növekedés	Magasabb kamatláb	Negatív SPB-sokk	Sztochasztikus előrejelzés			
ALACSONY (S0 = 0,3)	ALACSONY	ALACSONY (S1 = -2,7)	ALACSONY	ALACSONY	ALACSONY	ALACSONY	ALACSONY	KÖZEPES	ALACSONY	KÖZEPES (S2 = 2,7)	KÖZEPES
			Adósságint (2030)	41,3	47,7	44,0	44,4	49,4			
			Adósság csúcseve	2019	2019	2019	2019	2019			
			Százalékrang	41,0%	55,0%						
			Magasabb adósság valószínűsége					22,0%			
			Percentilisek különbsége					36,9			

Megjegyzés: További információk az adósság fenntarthatóságáról szóló 2019. évi európai bizottsági adósságfenntarthatósági figyelőben (Debt Sustainability Monitor (DSM) 2019.)

[1] Az első táblázatban az alapforgatókönyvet mutatjuk be, amely változatlan költségvetési politikát feltételez. Ez változik a várt adósságdinamikák és annak elsődleges egyenleg, hólabdahatások és SFA-tételek szerinti bontását. A hólabdahatás a kamatlábak, infláció, real-GDP növekedés (és egyes országokban az árfolyam) ellensúlyozó hatásainak nettó eredőjét mutatja. Az SFA-tételek tartalmazzák a készpénz- és az eredményalapú elszámolás különbségét, a nettó eszközfelhalmozást, az értékelési és egyéb reziduális hatásokat.

[2] Az ábrák az alapforgatókönyvre és több alternatív forgatókönyvre alkalmazott egyes érzékenységi tesztek eredményét mutatják be. Utóbbiak a következők: historikus strukturális elsődleges egyenleg (SPB) forgatókönyv (ahol az SPB-t historikus átlagán rögzítettük); a Stabilitási és Növekedési Paktum szerinti forgatókönyv (ahol a költségvetési politika a Paktum főbb követelményeinek megfelelő alakulását feltételeztük); magasabb kamatláb forgatókönyv (+1 százalékpont az alapforgatókönyvhöz képest); alacsonyabb GDP-növekedés forgatókönyv (-0,5 százalékpont az alapforgatókönyvhöz képest); negatív SPB-sokk (az előre jelzett változáshoz képest). Bemutatjuk emellett a kombinált negatív forgatókönyvet és a kamatláb/GDP-növekedésre vonatkozó „nagyon magas/alacsony” forgatókönyvet is, illetve a sztochasztikus előrejelzéseket. Ezek részletes ismertetése a 2018. évi FSR-ben és a 2019. évi DSM-ben található.

[3] A második táblázat összefoglalja a rövid, közép- és hosszú távú fiskális kockázatokat.

- A rövid távú kockázati besorolás (alacsony/magas) az SO mutatón alapul. Az SO a következő évi költségvetési stressz korai előrejelzését lehetővé tevő mutató, amely 25 olyan fiskális és pénzügyi-versenyképességi változón alapul, amelyek a múltban jól jelezték előre a költségvetési stresszt. A mutató 0,46-os érték fölött jelez várható fiskális stresszhezlyeztet.
- A középtávú kockázati besorolás (alacsony/közepes/magas) az S1 mutató és a DSA eredményein alapul. Az S1 mutató az ahhoz szükséges költségvetési kiigazítást méri (az előrejelzési időszak 5 évre kumulálva és azt követően konstansnak véve), hogy a GDP-arányos adósság 2034-re 60%-ra csökkenjen. A használt kritikus értékek: a GDP 0 és 2,5 százalékpontja. A DSA osztályozás alapja az 5 determinisztikus forgatókönyv (alapforgatókönyv, historikus SPB, magasabb kamatláb, alacsonyabb GDP-növekedés, negatív SPB-sokk), valamint a sztochasztikus előrejelzések eredménye. Ezek során különböző kritériumokat alkalmazunk (várt adósságint, adósságpálya, a költségvetési feltételezések reális voltának méréke, az adósságstabilizáció valószínűsége, a bizonytalanságok mértéke).
- A hosszú távú kockázati besorolás (alacsony/közepes/magas) az S2 mutató és a DSA eredményein alapul. Az S2 az államadósság-rata végtelen időhorizontú és az előregedés költségeivel is számoló stabilizáláshoz szükséges közeli és tartós költségvetési kiigazítást méri. A használt kritikus értékek: a GDP 2 és 6 százalékpontja. A DSA eredményei a hosszú távú kockázati besorolás pontosítására szolgálnak, különösen az eladósodottságból fakadó sebezhetőség esetén (közepes/magas DSA kockázati kategória).

C. MELLÉKLET: STANDARD TÁBLÁK

C.1. táblázat: **Pénzügyi piaci mutatók**

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
A bankszektor eszközei összesen (a GDP %-ában) ⁽¹⁾	107,2	100,2	101,8	96,5	94,2	91,2
Az öt legnagyobb bank eszközeinek aránya (az összes eszköz %-ában)	49,3	49,4	49,8	49,6	50,0	–
A bankrendszer külföldi tulajdonú része (az összes eszköz %-ában) ⁽²⁾	47,6	47,0	47,7	46,3	47,2	45,2
Pénzügyi stabilitási mutatók: ⁽²⁾						
– nemteljesítő hitelek (az összes hitel %-ában)	19,4	15,2	11,9	8,4	5,4	5,0
– tőkemegfelelési mutató (%)	17,0	16,9	18,0	16,2	18,5	17,9
– tőkearányos jövedelmezőség (%) ⁽³⁾	-21,9	0,3	11,7	14,5	14,7	13,9
A magánszektornak nyújtott bankhitelek (éves %-os változás) ⁽¹⁾	-3,5	-8,1	3,3	6,4	11,0	14,4
Lakóingatlan-hitelek (éves %-os változás) ⁽¹⁾	-6,1	-10,3	-0,7	4,8	10,9	9,5
Hitel/betét arány ⁽²⁾	89,1	78,6	74,5	71,8	72,7	75,5
Központi banki likviditás a kötelezettségek %-ában ⁽¹⁾	3,7	4,9	5,1	3,9	2,8	2,5
A magánszektor adósságállománya (a GDP %-ában)	90,7	83,2	76,6	70,0	69,3	–
Bruttó külső adósság (a GDP %-ában) ⁽²⁾ – közszektor	46,3	41,1	36,6	29,7	27,6	26,4
– magánszektor	79,1	72,3	68,8	57,1	58,1	58,8
Hosszú távú kamatlábak különbözete a német referenciakamathoz (Bund) képest (bázispont)*	364,6	293,7	305,3	264,5	266,2	276,6
Hitel-nemteljesítési csereügylet felára szuverén értékpapírok esetében (5 éves)*	179,2	139,1	131,3	98,6	80,2	75,7

(1) A legfrissebb adatok: 2019 harmadik negyedévéből. Nem kizárólag a bankokra, hanem a központi bankok kivételével az összes monetáris pénzügyi intézményre vonatkozó adatot tartalmazza.

(2) A legfrissebb adatok: 2019 második negyedévéből.

(3) A negyedéves adatok évesítve vannak.

* Bázispontban mérve.

Forrás: Európai Bizottság (hosszú távú kamatlábak); Világbank (bruttó külső adósság); Eurostat (a magánszektor adóssága); EKB (az összes többi mutató).

C.2. táblázat: A szociális eredménytábla elsődleges mutatói

	2014	2015	2016	2017	2018	2019 ⁵
Esélyegyenlőség és a munkaerőpiacra való belépés						
Korai iskolaelhagyók (a 18–24 évesek %-ában)	11,4	11,6	12,4	12,5	12,5	:
Nemek közötti foglalkoztatási különbség (százalékpont)	13,3	13,7	14,0	15,3	15,3	15,5
Jövedelmi egyenlőtlenség, jövedelmi ötödök arányában (S80/S20)	4,3	4,3	4,3	4,3	4,4	:
A szegénység vagy a társadalmi kirekesztődés kockázatának kitétek aránya ⁽¹⁾ (AROPE)	31,8	28,2	26,3	25,6	19,6	:
Nem foglalkoztatott, oktatásban vagy képzésben nem részesülő fiatalok (a 15–24 évesek %-ában)	13,6	11,6	11,0	11,0	10,7	:
Dinamikus munkaerőpiacok és tisztességes munkakörülmények						
Foglalkoztatási ráta (20–64 évesek)	66,7	68,9	71,5	73,3	74,4	75,2
Munkanélküliségi ráta ⁽²⁾ (15–74 évesek)	7,7	6,8	5,1	4,2	3,7	3,4
Tartós munkanélküliség (az aktív népesség %-ában)	3,7	3,1	2,4	1,7	1,4	1,2
A háztartások rendelkezésre álló egy főre jutó bruttó jövedelme reálértéken ⁽³⁾ (2008-as index = 100)	100,8	104,9	110,2	115,3	121,1	:
Egy teljes munkaidőben foglalkoztatott, egyedülálló, gyermektelen, átlagbért kereső munkavállaló éves nettó keresete (százalékpontban, 3 éves átlag)	11256	11480	11712	:	:	:
Egy teljes munkaidőben foglalkoztatott, egyedülálló, gyermektelen, átlagbért kereső munkavállaló éves nettó keresete (százalékos változás, reálértéken, 3 éves átlag)	2,72	3,45	4,46	:	:	:
Állami támogatás / Szociális védelem és befogadás						
A szociális transzferek (a nyugdíjak kivételével) hatása a szegénység csökkentésére ⁽⁴⁾	43,6	42,0	43,8	46,4	48,8	:
Formális gyermekgondozásban részesülő 3 év alatti gyermek aránya	14,4	15,4	15,6	13,8	16,5	:
Egészségügyi ellátás iránti ki nem elégített igény, saját bevallás szerint	2,5	2,6	1,3	1,0	0,8	:
Alapvető vagy annál magasabb szintű digitális készségekkel rendelkező egyének (16–74 évesek %-ában)	:	50,0	51,0	50,0	:	:

(1) A szegénység vagy a társadalmi kirekesztődés kockázatának kitétek: a szegénység kockázatának kitétek és/vagy súlyos anyagi nélkülözésben és/vagy nulla vagy nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élő személyek.

(2) Munkanélküli az a személy, aki nem foglalkoztatott, de aktívan munkát keres, és kész arra, hogy azonnal vagy két héten belül dolgozni kezdjen.

(3) A háztartások rendelkezésre álló bruttó jövedelme kiigazítások nélkül értelmezendő, a 2019. évi közös foglalkoztatási jelentés tervezetének megfelelően.

(4) A szegénység kockázatának kitétek százalékos arányában a szociális transzfereknek betudható csökkenés (a szociális transzferek előtti és utáni szegénységi arányok összehasonlítása útján kiszámítva; a számítás során a nyugdíjakat nem tekintik szociális transzfernek).

(5) 2019 első három negyedének átlaga a foglalkoztatási ráta, a munkanélküliségi ráta, és a nemek közötti foglalkoztatási különbség vonatkozásában.

Forrás: Eurostat

C.3. táblázat: **Munkaerőpiaci és oktatási mutatók**

Munkaerőpiaci mutatók	2014	2015	2016	2017	2018	2019⁵
Aktivitási ráta (15–64 évesek)	67,0	68,6	70,1	71,2	71,9	72,6
Foglalkoztatottság a jelenlegi munkaviszony időtartama szerint						
0–11 hónap	14,4	13,8	14,0	13,2	12,9	:
12–23 hónap	9,0	9,2	9,5	10,3	10,4	:
24–59 hónap	19,7	18,6	19,1	20,0	20,9	:
legalább 60 hónap	56,6	58,2	57,4	56,4	55,8	:
Foglalkoztatás növekedése* (%-os változás az előző évhez képest)	4,6	2,2	3,7	1,9	2,4	1,9
Nők foglalkoztatási rátája (a 20–64 év közötti nők %-ában)	60,2	62,1	64,6	65,7	66,8	67,5
Férfiak foglalkoztatási rátája (a 20–64 év közötti férfiak %-ában)	73,5	75,8	78,6	81,0	82,1	83,0
Idősebb munkavállalók foglalkoztatási rátája* (az 55–64 évesek %-ában)	41,7	45,3	49,8	51,7	54,4	56,4
Részmunkaidős foglalkoztatás* (a 15–64 éves foglalkoztatottak %-ában)	6,0	5,7	4,8	4,3	4,2	4,5
Határozott idejű foglalkoztatás* (határozott idejű munkaszerződéssel rendelkező, 15–64 év közötti munkavállalók %-os aránya)	10,8	11,4	9,7	8,8	7,3	6,7
Ideiglenes foglalkoztatásból tartós foglalkoztatásba átkerülők aránya (3 éves átlag)	38,0	38,5	37,2	32,6	31,2	:
Ifjúsági munkanélküliségi ráta (a 15–24 év közötti aktív népesség %-ában)	20,4	17,3	12,9	10,7	10,2	11,3
A nemek közötti különbség a részmunkaidős foglalkoztatásban	4,2	3,6	3,6	3,6	3,8	4,4
A nemek közötti bérkülönbség ⁽²⁾ (kiigazítás nélkül)	15,1	14,0	14,0	14,2	:	:
Oktatási és képzési mutatók	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Felnőttek oktatásban való részvétele (oktatásban és képzésben részt vevő 25–64 év közöttiek %-os aránya)	3,3	7,1	6,3	6,2	6,0	:
Gyenge tanulmányi teljesítmény ⁽³⁾	:	28,0	:	:	:	:
Felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya (a felsőfokú tanulmányukat sikeresen befejező 30–34 évesek %-os aránya)	34,1	34,3	33,0	32,1	33,7	:
A tanulók társadalmi-gazdasági státuszából fakadó teljesítménybeli különbségek ⁽⁴⁾	:	21,4	:	:	:	:

* Az eredménytáblában nem szereplő mutató

(1) Tartósan munkanélküli az a személy, aki legalább 12 hónapja munkanélküli.

(2) A férfi és női fizetett munkavállalók átlagos bruttó órabére közötti különbség, a fizetett férfi munkavállalók átlagos bruttó órabérének százalékában kifejezve. „Korrigálatlan” mutatóként határozzák meg, mivel nem veszi figyelembe az egyéni jellemzők eloszlását (és így átfogó képet ad a nemek között a bérek tekintetében jelentkező különbségekről). A fiz vagy annál több munkavállalót foglalkoztató vállalkozásoknál dolgozó munkavállalók mindegyikének figyelembevételével az életkorukra vagy a munkaórák számára vonatkozó korlátozások nélkül.

(3) A PISA-felmérés (OECD) matematikából gyengén teljesítő 15 évesekre vonatkozó eredményei.

(4) A társadalmi-gazdasági és kulturális státusz hatása a PISA-felmérésen (OECD) elért eredményekre.

(5) 2019 első három negyedének átlaga. Az ifjúsági munkanélküliségi rátára vonatkozó adatok szezonálisan kiigazítottak.

Forrás: Eurostat, OECD

C.4. táblázat: A társadalmi befogadással és egészségüggyel kapcsolatos mutatók

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Szociális védelemre fordított kiadások* (a GDP %-ában)						
<i>Betegség/egészségügy</i>	4,9	4,8	5,0	5,1	5,0	:
<i>Rokkantság</i>	1,5	1,4	1,3	1,2	1,1	:
<i>Időskor és túlélő hozzátartozók</i>	10,7	10,2	9,5	9,3	9,0	:
<i>Család/gyermekgondozás</i>	2,5	2,3	2,3	2,2	2,2	:
<i>Munkanélküliség</i>	0,5	0,4	0,4	0,3	0,3	:
<i>Lakhatás</i>	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	:
<i>Társadalmi kirekesztettség (máshova nem sorolt)</i>	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	:
Összesen	20,5	19,5	18,8	18,6	18,1	:
<i>ebből: rászorultsági alapon nyújtott ellátások</i>	0,9	0,7	0,8	0,7	0,8	:
Államháztartási kiadások funkciók szerint (a GDP %-ában)						
<i>Szociális védelem</i>	16,5	15,4	14,8	14,5	14,0	:
<i>Egészségügy</i>	5,0	4,8	5,2	4,8	4,8	:
<i>Oktatás</i>	4,6	5,1	5,1	4,9	5,1	:
Közvetlenül fizetendő egészségügyi kiadások	28,4	28,3	27,5	27,7	26,9	:
A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitett gyermekek (a 0–17 évesek %-ában)*	43,9	41,8	36,1	33,6	31,6	23,8
Szegénységi arány ⁽¹⁾ (a teljes népesség %-ában)	15,0	15,0	14,9	14,5	13,4	12,8
Szegénység kockázatának kitett munkavállalók aránya (a foglalkoztatottak %-ában)	7,0	6,7	9,3	9,6	10,2	8,4
Súlyos anyagi nélkülözésben élők aránya ⁽²⁾ (a teljes népesség %-ában)	27,8	24,0	19,4	16,2	14,5	10,1
Lakáskörülmények tekintetében súlyosan depriváltak aránya ⁽³⁾ , lakáshasználati jogcím szerinti bontásban						
<i>Tulajdonos, jelzáloghitellel vagy kölcsönrel</i>	14,8	13,9	11,9	17,2	14,1	7,0
<i>Bérlő, piaci árak megfelelő bérleti díjjal</i>	30,9	24,2	32,2	23,7	22,0	14,3
Alacsony munkaintenzitású háztartásban élők aránya ⁽⁴⁾ (a 0–59 évesek %-ában)	13,6	12,8	9,4	8,2	6,6	5,7
Szegénységi küszöb a nemzeti valutában kifejezve, állandó árakon*	564058	577231	605976	636370	665923	702143
Egészségben eltöltött életevek						
<i>Nők</i>	6,1	6,1	5,9	6,4	6,7	:
<i>Férfiak</i>	6,2	6,0	5,9	6,7	6,7	:
Nyugdíjak aggregált helyettesítési rátája ⁽⁵⁾	0,6	0,6	0,6	0,7	0,6	0,6
A digitális gazdaság és társadalom fejlettségi mutatójának (DESI) összekapcsoltsági dimenziója ⁽⁶⁾	:	43,7	53,5	59,6	63,6	:
GINI-egyíthető adók és transzferek nélkül*	50,9	52,5	49,9	49,8	48,8	:
GINI-egyíthető adókkal és transzferekkel*	28,0	28,6	28,2	28,2	28,1	:

* Az eredménytáblában nem szereplő mutató

(1) Szegénységi arány: azoknak a személyeknek az aránya, akiknek a rendelkezésre álló ekvivalens jövedelme nem éri el a nemzeti medián ekvivalens jövedelem 60 %-át.

(2) Azon személyek aránya, akikre az alábbi nélkülözési ismérvekből legalább négy jellemző: nem engedheti meg magának, hogy i. kifizesse a lakbérét vagy a közüzemi számláit; ii. megfelelően kifűtse otthonát; iii. váratlan kiadásai legyenek; iv., minden másnap húst, halat vagy egyenértékű fehérjét fogyasszon; v. évente egyszer egy hétre elmenjen üdülni; vi. autót tartson; vii. mosógéppel rendelkezzen; viii. színes televíziója vagy ix. telefonja legyen.

(3) Túlszűfolt lakásban, elégtelen lakáskörülmények között élők aránya a teljes népesség százalékában kifejezve.

(4) Nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásokban élő személyek: azon 0–59 éves személyek aránya, akik olyan háztartásban élnek, ahol a felnőttek (az eltartott gyermekek kivételével) az előző 12 hónapban teljes munkaidő-potenciáljuk kevesebb mint 20 %-át töltötték munkával.

(5) A 65–74 éves személyek egyéni bruttó mediánnyugdíjának az 50–59 éves személyek egyéni bruttó mediánjövedelméhez viszonyított aránya.

(6) Vezetékes széles sávú internet (33 %), mobil széles sávú internet (22 %), sebesség (33 %) és megfizethetőség (11 %) – a digitális menetrend eredménytáblája szerint.

Forrás: Eurostat, OECD

C.5. táblázat: **Termékpiaci teljesítmény- és szakpolitikai mutatók**

Teljesítménymutatók	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Az egy főre jutó munkatermelékenység ¹ növekedése (t/t-1) %-ban						
Az ipar munkatermelékenységének növekedése	1,14	4,23	8,76	-2,10	-1,13	-4,31
Az építőipar munkatermelékenységének növekedése	9,78	5,00	7,85	-20,57	11,61	7,95
A piaci szolgáltatások munkatermelékenységének növekedése	-0,17	-2,75	-0,19	-0,13	4,65	8,59
A fajlagos munkaköltség (ULC) ² növekedése (t/t-1) %-ban						
Fajlagos munkaköltség növekedése az iparban	2,88	-0,07	-1,93	5,50	5,73	9,56
Fajlagos munkaköltség növekedése az építőiparban	-5,66	-9,83	-5,32	16,36	-6,82	-5,31
A piaci szolgáltatások fajlagos munkaköltségének növekedése	-0,75	0,63	-0,49	1,73	1,99	0,27
Üzleti környezet	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Szerződések érvényesítéséhez szükséges idő ³ (nap)	605	605	605	605	605	605
Vállalkozásindításhoz szükséges idő ³ (nap)	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0
Kkv-k bankhitel-igényléseinek kimenetele ⁴	0,67	1,01	0,39	0,38	0,82	0,49
Kutatás és innováció	2013	2014	2015	2016	2017	2018
K+F-intenzitás	1,39	1,35	1,35	1,19	1,33	1,53
Oktatásra fordított államháztartási kiadások a GDP %-ában	4,60	5,10	5,10	4,90	5,10	:
Felsőfokú végzettséggel rendelkezők és/vagy tudományos és technológiai területen foglalkoztatott személyek %-os aránya az összes foglalkoztatotthoz képest	37	36	36	36	35	36
Felsőfokú végzettségűek ⁵	20	20	21	21	21	22
Felső középfokú végzettségű fiatalok ⁶	84	85	84	84	84	85
Csúcstechnológiai termékek kereskedelmi egyenlege a GDP %-ában	0,46	0,28	-0,04	0,24	0,33	-0,09
Termék- és szolgáltatás piacok és verseny	2003	2008	2013			2018*
OECD termékpiac-szabályozási mutató (PMR) ⁷ , összesített	2,11	1,54	1,33			1,32
OECD PMR ⁷ , kiskereskedelem	0,79	1,44	2,06			1,12
OECD PMR ⁷ , szakmai szolgáltatások ⁸	2,86	3,02	3,05			2,15
OECD PMR ⁷ , hálózatos iparágak ⁹	3,31	1,87	1,73			1,50

1 Hozzáadott érték állandó árakon, osztva a foglalkoztatottak számával.

2 Munkavállalói jövedelem folyó árakon, osztva a változatlan árakon számított hozzáadott értékkel.

3 E mutató módszertana és feltevései részletesen itt tekinthetők meg: <http://www.doingbusiness.org/methodology>.

4 A Q7B_a. kérdésre adott válaszok átlaga. „[Bankhitel]: Amennyiben igényelt ilyen típusú finanszírozást az elmúlt hat hónapban, elfogadták a kérelmét?” A válaszokat a következő kódok szerint rögzítették: teljes jóváhagyás esetén nulla, legalább 75 %-os finanszírozás jóváhagyása esetén egy, 75 % alatti finanszírozás jóváhagyás esetén kettő, elutasítás esetén három pont; folyamatban lévő elbírálás vagy ismeretlen kimenetel esetén a választ hiányzó válaszként kezelték.

5 A felsőfokú végzettséggel rendelkező személyek százalékos aránya a 15–64 évesek között.

6 A legalább felső középfokú végzettséggel rendelkező személyek százalékos aránya a 20–24 évesek között.

7 Jelmagyarázat: 0 = nem szabályozott; 6 = leginkább szabályozott. Az OECD termékpiac-szabályozási mutatóinak módszertana részletesen itt tekinthető meg:

<http://www.oecd.org/competition/reform/indicatorsofproductmarketregulationhomepage.htm>

8 Az ügyvédekre, könyvelőkre, építészekre és mérnökökre vonatkozó szabályozás mutatóinak egyszerű átlaga.

9 Aggregált OECD-mutatók az energia, a közlekedés és a távközlés piacának szabályozásáról.

* Felhívjuk a figyelmet arra, hogy a 2003 és 2013 közötti időszakra vonatkozó mutatók értékei összehasonlíthatók, de 2018-ban jelentősen módosult a módszertan, ezért a korábbi adatok nem vehetők össze a termékpiaci szabályozásra vonatkozó 2018. évi mutatókkal.

Forrás: Európai Bizottság; Világbank — Doing Business (szerződések érvényesítése és a vállalkozásindításhoz szükséges idő);

OECD (termékpiac-szabályozási

mutatók); SAFE (a kv-k hiteligényléseinek kimenetele).

C.6. táblázat: Zöld növekedés

Zöld növekedés teljesítménye		2013	2014	2015	2016	2017	2018
Makrogazdasági							
Energiaintenzitás	kgoe / €	0,24	0,23	0,23	0,23	0,23	0,22
Szén-dioxid-intenzitás	kg / €	0,56	0,54	0,55	0,55	0,55	–
Erőforrás-intenzitás (az erőforrás-termelékenységre reciprok)	kg / €	0,98	1,21	1,14	1,07	1,10	1,23
Hulladékintenzitás	kg / €	–	0,16	–	0,14	–	–
Energiakereskedelem egyenlege	a GDP %-ában	-6,3	-6,1	-4,1	-3,1	-3,7	-3,8
Az energia súlya a harmonizált fogyasztói árindexben	%	17,04	16,99	15,97	15,40	14,54	14,42
Az energiaár-változás és az infláció különbsége	százalékpont	-11,7	-10,9	-2,7	-0,5	-1,6	-1,5
Reál fajlagos energiaköltség	a hozzáadott érték %-ában	17,8	17,1	18,0	19,0	–	–
A környezetvédelmi adók munkát terhelő adókhöz viszonyított aránya	arány	0,16	0,18	0,19	0,19	0,20	–
Környezetvédelmi adók	a GDP %-ában	2,5	2,5	2,5	2,6	2,5	2,4
Ágazati							
Az ipar energiaintenzitása	kgoe / €	0,15	0,15	0,14	0,15	0,15	0,15
A feldolgozóipar reál fajlagos energiaköltsége, az olajfinomítás nélkül	a hozzáadott érték %-ában	17,7	16,4	16,5	16,6	–	–
Az energiaigényes iparágak aránya a gazdaságban	a GDP %-ában	7,94	7,87	7,94	8,37	8,11	7,92
Villamosenergia-árak a közepes méretű ipari felhasználók esetében	€ / kWh	0,10	0,09	0,09	0,08	0,08	0,08
Gázárak a közepes méretű ipari felhasználók esetében	€ / kWh	0,04	0,04	0,04	0,03	0,03	0,03
A közszektor energiára fordított K+F-kiadásai	a GDP %-ában	0,04	0,00	0,01	0,01	0,02	0,02
A közszektor környezetvédelemre fordított K+F-kiadásai	a GDP %-ában	0,02	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
A települési hulladék újrahasznosításának aránya	%	26,4	30,5	32,2	34,7	35,0	37,4
Az uniós kibocsátáskereskedelmi rendszerbe tartozó ÜHG-kibocsátás aránya*	%	33,2	32,9	32,2	31,6	32,4	31,6
A közlekedés energiaintenzitása	kgoe / €	0,69	0,75	0,80	0,79	0,81	0,84
A közlekedés szén-dioxid-intenzitása	kg / €	0,77	0,82	0,82	0,73	0,73	0,73
Az energiaellátás biztonsága							
Energiaimport-függőség	%	50,1	59,8	53,9	55,8	62,6	–
Aggregált szállítói koncentrációs index	HHI	65,9	76,6	52,0	57,5	67,9	–
Az energiamix diverzifikációja	HHI	21,6	21,3	21,4	22,1	22,6	22,8

A makroszintű intenzitásmutatók a fizikai mennyiség GDP-hez viszonyított arányát mutatják (2010-es árakon)

Energiaintenzitás: bruttó belföldi energiefelhasználás (kgoe) osztva a GDP-vel (EUR)

Szén-dioxid-intenzitás: üvegházhatásúgáz-kibocsátás (kg CO₂-egyenérték) osztva a GDP-vel (EUR)

Erőforrás-intenzitás: belföldi nyersanyag-felhasználás (kg) osztva a GDP-vel (EUR)

Hulladékintenzitás: hulladék mennyisége (kg) osztva a GDP-vel (EUR)

Energiakereskedelem egyenlege: az energiaexport és -import egyenlege a GDP %-ában.

Az energia súlya a harmonizált fogyasztói árindexben: az energiatételek aránya a harmonizált fogyasztói árindex kiszámításához alapul vett fogyasztói kosárban.

Az energiaár-változás és az infláció különbsége: a HICP energiakomponense és a teljes HICP infláció (éves %-os változás).

Reál fajlagos energiaköltség: reál-energiaköltségek a gazdasági hozzáadott érték %-ában.

Az ipar energiaintenzitása: az ipar végső energiefelhasználása (kgoe) osztva az ipar által előállított bruttó hozzáadott értékkel (2010, EUR).

A feldolgozóipar reál fajlagos energiaköltsége, az olajfinomítás nélkül: reálköltségek a feldolgozóipari hozzáadott érték %-ában.

Az energiaigényes iparágak aránya a gazdaságban: az energiaigényes iparágak bruttó hozzáadott értékének aránya a GDP-ben.

Villamosenergia- és gázárak a közepes méretű ipari felhasználók esetében: 500–2000 MWh, illetve 10 000–100 000 GJ közötti fogyasztási sávok; áfa nélkül.

A települési hulladék újrahasznosításának aránya: az újrahasznosított vagy komposztált települési hulladék aránya az összes települési hulladékhoz képest.

A közszektor energiára és környezetvédelemre fordított K+F-kiadásai: az említett területekre irányuló kormányzati K+F kiadások a GDP %-ában.

Az uniós kibocsátáskereskedelmi rendszerbe tartozó ÜHG-kibocsátás (a légi közlekedés kivételével) aránya: a tagállamok által.

Az Európai Környezetvédelmi Ügynökségnek bejelentett ÜHG-kibocsátás alapján (földhasználat, földhasználat-változtatás és erdőgazdálkodás nélkül).

A közlekedés energiaintenzitása: a közlekedés (beleértve a nemzetközi légi közlekedést) végső energiefelhasználása (kgoe) osztva a közlekedési és a raktározási ágazat által előállított bruttó hozzáadott értékkel (2010, EUR).

A közlekedés szén-dioxid-intenzitása: a közlekedési és a raktározási ágazat ÜHG-kibocsátása osztva a közlekedési és raktározási ágazat bruttó hozzáadott értékével (2010, EUR).

Energiaimport-függőség: nettó energiaimport osztva a bruttó belföldi energiefelhasználással, amely tartalmazza a nemzetközi tengeri bunkerolaj-fogyasztást.

Aggregált szállítói koncentrációs index: a kőolajtermékek, földgáz és szén Herfindahl-indexe. A kisebb értékek nagyobb diverzifikációt, így alacsonyabb kockázatot jelölnek.

Az energiamix diverzifikációja: a földgáz, valamennyi kőolajtermék, a nukleáris energia, a megújuló energiák és a szilárd tüzelőanyagok Herfindahl-indexe. A kisebb értékek nagyobb diverzifikációt jelölnek.

* Európai Bizottság és az Európai Környezetvédelmi Ügynökség 2018. évi ideiglenes adatok.

Forrás: Európai Bizottság és az Európai Környezetvédelmi Ügynökség (az uniós kibocsátáskereskedelmi rendszerbe tartozó ÜHG-kibocsátás aránya); Európai Bizottság (környezetvédelmi adók a munkát terhelő adók, illetve a GDP arányában); Eurostat (az összes többi mutató).

D. MELLÉKLET: A MÉLTÁNYOS ÁTÁLLÁST TÁMOGATÓ ALAPBÓL 2021–2027 KÖZÖTT MAGYARORSZÁG SZÁMÁRA NYÚJTANDÓ FINANSZÍROZÁSSAL KAPCSOLATOS BERUHÁZÁSI IRÁNYMUTATÁS

Ez a melléklet a bizottsági javaslat⁽³⁰⁾ alapján ismerteti a Bizottság szolgálatainak a kiemelt beruházási területekre és a hatékony megvalósítás keretfeltételeire vonatkozó előzetes véleményét a 2021 és 2027 közötti időszakban a Méltányos Átállást Támogató Alapból Magyarországon finanszírozandó beruházásokkal összefüggésben. E kiemelt beruházási területek meghatározására a klímasemleges uniós gazdaságra való, 2050-ig teljesítendő átállás folyamatából adódóan súlyos társadalmi-gazdasági kihívásokkal szembesülő magyarországi területek átfogó elemzése alapján kerül sor; a jelentés e kihívásokat értékeli. Ez a melléklet kiindulópontként és iránymutatásként szolgál egyrészt a Magyarország és a bizottsági szolgálatok közötti párbeszédhez, másrészt a méltányos átállásra vonatkozó területi tervek tagállami kidolgozásához, amelyekre a Méltányos Átállást Támogató Alap programozása épülni fog. A Méltányos Átállást Támogató Alapból finanszírozott beruházások kiegészítik a kohéziós politika keretében finanszírozott beruházásokat, amelyekkel összefüggésben a Magyarországra vonatkozó 2019. évi országjelentés D. melléklete tartalmazott iránymutatást⁽³¹⁾.

A Heves megyében található Mátrai Erőmű és a hozzá tartozó két szénbánya a legnagyobb szén-dioxid-kibocsátó. Baranya megye nagymértékben függ az energaintenzív iparágaktól (nem veszélyes hulladék kezelése és ártalmatlanítása, valamint cementgyártás), és az eljárásokkal összefüggő üvegházhatásúgáz-kibocsátás intenzitása jelentősen meghaladja az uniós átlagot.

A Mátrai Erőmű az országos villamosenergia-termelés 15 %-át biztosítja, ugyanakkor az energiaágazat kibocsátásának közel 50 %-áért felel⁽³²⁾. A két szénbányában és a szénerőműben 2 500 fő dolgozik. A szén mindenekelőtt a legszegényebb háztartásokban használják fűtésre, és jelentős mértékben hozzájárul az üvegházhatást okozó gázok kibocsátásához. A fosszilis tüzelőanyagok termelésétől való elmozdulás valószínűleg a bányák és az energetikai létesítmények számottevő átalakulásához vezet. Következésképpen a zöldebb gazdaságra való átállás jelentős számú, a fosszilis tüzelőanyagok értékláncában közvetlenül vagy közvetve foglalkoztatott munkavállalót érinthet. Az átalakulás által érintett munkavállalóknak új és a munkaerőpiaci keresletnek megfelelő készségeket kell elsajátítaniuk ahhoz, hogy javuljanak foglalkoztathatósági kilátásaik, és személyre szabott munkakeresési támogatást kell kapniuk a foglalkoztatási szolgálatoktól. Az intelligens szakosodási stratégiák⁽³³⁾ fontos keretet biztosítanak a gazdasági átalakulást előmozdító kiemelt innovációs területek meghatározásához. A Méltányos Átállást Támogató Alap előmozdíthatja a gazdasági diverzifikációt és az átképzést, továbbá növelheti az ország vonzerejét a befektetők számára.

Az átalakulással kapcsolatos említett kihívások kezelése érdekében kiemelt beruházási szükségleteket határoztak meg az átalakulás társadalmi-gazdasági költségeinek fedezésére. A Méltányos Átállást Támogató Alap fő intézkedései mindenekelőtt a következőket célozhatják:

- a megfizethető tiszta energiát szolgáló technológiák és infrastruktúrák bevezetésére, az üvegházhatásúgáz-kibocsátás csökkentésére, az energiahatékonyságra és a megújuló energiára irányuló beruházások;
- a körforgásos gazdaságnak többek között a hulladékkezelés megelőzése, a hulladékcsökkentés, az erőforrás-hatékonyság, az újrafelhasználás, a javítás és az újrafeldolgozás révén történő előmozdítására irányuló beruházások;
- a területek helyreállítására és szennyeződésmentesítésére, a földterületek helyreállítási és újrafelhasználási projektjeire irányuló beruházások;

⁽³⁰⁾ Ezt a mellékletet a Méltányos Átállást Támogató Alap létrehozásáról szóló európai parlamenti és tanácsi rendeletre vonatkozó bizottsági javaslattal (COM(2020) 22), valamint az Európai Regionális Fejlesztési Alapra, az Európai Szociális Alap Pluszra, a Kohéziós Alapra és az Európai Tengerügyi és Halászati Alapra vonatkozó közös rendelkezések, valamint az előbbiekre és a Menekültügyi és Migrációs Alapra, a Belső Biztonsági Alapra és a Határigazgatási és Vízügyeszközre vonatkozó pénzügyi szabályok megállapításáról szóló európai parlamenti és tanácsi rendeletre vonatkozó bizottsági javaslattal (COM(2020) 23) összefüggésben kell értelmezni.

⁽³¹⁾ SWD(2019) 1016 final

⁽³²⁾ Az ország második legnagyobb teljesítményű, Oroszlányban (Komárom-Esztergom megye) található szénerőműve már nem üzemel, termelését leállították, de még nem zárták be.

⁽³³⁾ Az 1303/2013/EK rendelet (közös rendelkezésekről szóló rendelet) 2. cikkének (3) bekezdésében meghatározottak szerint.

- munkavállalók továbbképzése és átképzése;
- munkakeresési segítség az álláskeresőknek;
- az álláskeresők aktív munkaerőpiaci befogadása;
- technikai segítségnyújtás.

Baranya megye iparának karbonintenzitása jelzi a dekarbonizációs kihívás mértékét, és előrevetíti, hogy 2030-ig számos vállalatnak, többek között az ipar számára szolgáltatást nyújtó helyi kkv-knak valószínűleg jelentősen át kell alakítania ipari folyamatait. Ennek következtében nagyszámú, az energiaigényes iparágakhoz kapcsolódó értékláncban közvetlenül vagy közvetve foglalkoztatott munkavállaló kerülhet veszélybe. Az érintett munkavállalókat a munkaerőpiaci keresletnek megfelelő készségekkel és kompetenciákkal felvértező aktív munkaerőpiaci politikáknak értékes kiegyensúlyozó szerepük lehet. Az új munkahelyekre való gyors áttérést biztosító, célzott álláskeresési támogatás hasonlóan fontos lenne a negatív társadalmi hatások csökkentése szempontjából is. Az előzetes értékelés alapján indokoltnak tűnik, hogy a régió a Méltányos Átállást Támogató Alapból is támogatáshoz jusson.

Az említett területen a 2003/87/EK irányelv I. mellékletében felsorolt tevékenységeket végző ipari létesítmények jelentős számú munkavállalót foglalkoztatnak, és tevékenységük nagy üvegházhatásúgáz-kibocsátásuk miatt veszélybe kerülhet. Fontolóra lehet venni a kibocsátáscsökkentésre irányuló beruházások támogatását, feltéve, hogy jelentős (a 2003/87/EK irányelv szerinti ingyenes kiosztáshoz használt releváns referenciaértékeknél lényegesen alacsonyabb szintre való) kibocsátáscsökkentést eredményeznek és összhangban vannak az európai zöld megállapodással.

Az átalakulással kapcsolatos említett kihívások kezelése érdekében beruházási szükségleteket határoztak meg azzal a céllal, hogy a régió gazdasága korszerűbbé és versenyképesebbé váljon. A Méltányos Átállást Támogató Alap fő intézkedései mindenekelőtt a következőket célozhatják:

- a megfizethető tiszta energiát szolgáló technológiák és infrastruktúrák bevezetésére, az üvegházhatásúgáz-kibocsátás csökkentésére, az energiahatékonyságra és a megújuló energiára irányuló beruházások;
- kutatási és innovációs tevékenységekbe való és a fejlett technológiák átadását előmozdító beruházások;
- a körforgásos gazdaságnak többek között a hulladékkezelés megelőzése, a hulladékcsökkentés, az erőforrás-hatékonyság, az újrafelhasználás, a javítás és az újrafeldolgozás révén történő előmozdítására irányuló beruházások;
- munkavállalók továbbképzése és átképzése;
- munkakeresési segítség az álláskeresőknek;
- az álláskeresők aktív munkaerőpiaci befogadása;
- technikai segítségnyújtás.

E. MELLÉKLET: A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉSI CÉLOK FELÉ TETT ELŐREHALADÁS

A Magyarország által a fenntartható fejlődési célok felé tett rövid távú előrehaladás értékelése ⁽³⁴⁾

Az E.1. táblázat Magyarország és az EU-28 adatait mutatja be az Eurostat által [a fenntartható fejlődési célok felé tett uniós szintű előrehaladás nyomon követésére használt uniós mutatókészlet](#) alapján ⁽³⁵⁾. Mivel a rövid távú uniós tendenciák értékelése öt éves időszakra vonatkozóan történik, a táblázat az időszak elején érvényes értéket és a legfrissebb rendelkezésre álló értéket egyaránt tartalmazza. A rendszeresen frissülő mutatók elérhetők az Eurostat [fenntartható fejlődési mutatókra vonatkozó weboldalán](#).

E.1. táblázat: A Magyarország által a fenntartható fejlődési célok felé tett előrehaladást mérő mutatók

Cél/ altéma	Mutató	Egység	Magyarország				EU-28			
			Kezdő- év	érték	Záró- év	érték	Kezdő- év	érték	Záró- év	érték
1. fenntartható fejlődési cél – A szegénység felszámolása										
Többdimenziós szegénység	A szegénység vagy a társadalmi kirekesztődés kockázatának kitétek	a népesség %-a	2013	34,8	2018	19,6	2013	24,6	2018	21,9
	A szociális transzferek után a jövedelmi szegénység kockázatának kitétek	a népesség %-a	2013	15,0	2018	12,8	2013	16,7	2018	17,1
	Súlyos anyagi nélkülözésben élők	a népesség %-a	2013	27,8	2018	10,1	2013	9,6	2018	5,8
	Nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élők	a 0–59 éves korú népesség %-a	2013	13,6	2018	5,7	2013	11,0	2018	8,8
	Dolgozó szegénységi arány	a 18 éves vagy annál idősebb népesség %-a	2013	7,0	2018	8,4	2013	9,0	2018	9,5
Alapvető szükségletek	Beázó tetelű, nedves falú, padlójú vagy alapú, penészes ablakkeretű vagy padlójú lakásban élők	a népesség %-a	2013	26,7	2018	22,5	2013	15,6	2018	13,9
	Egészségügyi ellátás iránti ki nem elégített igény, saját bevallás szerint	a 16 éves vagy annál idősebb népesség %-a	2013	2,6	2018	0,8	2013	3,7	2018	2,0
	Sem fürdőkádval, sem zuhanyzóval, sem lakáson belüli vízbiltes WC-vel nem rendelkező lakásban élők	a népesség %-a	2013	4,0	2018	3,4	2013	2,2	2018	1,7
	Azon személyek, akik nem tudják kellően fűteni otthonukat	a népesség %-a	2013	14,6	2018	6,1	2013	10,7	2018	7,3
	Szűk lakásban élők	a népesség %-a	2013	44,0	2018	20,1	2013	17,0	2018	15,5
2. fenntartható fejlődési cél – Az éhezés megszüntetése										
Nem megfelelő táplálkozás	Elhízottak aránya	a 18 éves vagy annál idősebb népesség %-a	2014	21,2	2017	20,0	2014	15,9	2017	15,2
	Mezőgazdasági tényezőjövdelem éves munkaerőegységenként (ÉME)	EUR, láncindexált volumen alapján (2010)	2012	7 170	2017	8 715	2012	14 865	2017	17 304
Fenntartható mezőgazdasági termelés	A mezőgazdasági kutatásra-fejlesztésre fordított kormányzati támogatás	millió EUR	2013	54,0	2018	35,7	2013	3 048,6	2018	3 242,5
	Az ökológiai gazdálkodás alá vont területek aránya	a mezőgazdasági hasznosítású területek %-a	2013	2,5	2018	3,9	2013	5,7	2018	7,5
	Bruttó nitrogénmérleg a mezőgazdasági területeken	kg/ha	2012	42	2017	33	2010	49	2015	51
A mezőgazdasági termelésből származó ammóniakibocsátás környezeti hatása	A felszín alatti vizek nitráttartalma	mg NO ₃ /liter	n. a.	:	n. a.	:	2012	19,2	2017	19,1
	Becsült vízerózió	km ²	2010	2 174,5	2016	2 125,2	2010	207 232,2	2016	205 294,5
	A mezőgazdasági területek közönséges madárindexe	index (2000 = 100)	n. a.	:	n. a.	:	2013	83,9	2018	80,7
3. fenntartható fejlődési cél – Egészség és jólét										
Egészséges élet	Születéskori várható élettartam	év	2012	75,3	2017	76,0	2012	80,3	2017	80,9
	A jó vagy kiváló egészségi állapotú személyek aránya, saját bevallás szerint	a 16 éves vagy annál idősebb népesség %-a	2013	56,2	2018	60,7	2013	67,3	2018	69,2
Az egészséget meghatározó tényezők	Dohányzók aránya	a 15 éves vagy annál idősebb népesség %-a	2012	32	2017	27	2014	26	2017	26
	Elhízottak aránya	a 18 éves vagy annál idősebb népesség %-a	2014	21,2	2017	20,0	2014	15,9	2017	15,2
	Zajterheltség kitétt háztartásban élők, saját bevallás szerint	a népesség %-a	2013	12,8	2018	8,5	2013	18,8	2018	18,3
	A finomreszecskek (PM _{2,5}) által okozott légszennyezettségnek való kitettség	µg/m ³	2012	23,4	2017	20,9	2012	16,8	2017	14,1
Halálokok	A krónikus betegségben elhunytak száma	100 000 65 évesnél fiatalabb személyből	2011	284,2	2016	243,7	2011	132,5	2016	119,0
	A tuberkulózisban, HIV-fertőzésben és hepatitiszben elhunytak száma	100 000 személyből	2011	1,9	2016	2,6	2011	3,4	2016	2,6
	A munkabalesetben elhunytak száma	100 000 munkavállalóból	2012	1,68	2017	2,01	2012	1,91	2017	1,65
	A közúti balesetben elhunytak száma	az elhunytak száma	2012	605	2017	625	2012	28 231	2017	25 257
Az egészségügyi ellátás igénybevételeinek lehetősége	Egészségügyi ellátás iránti ki nem elégített igény, saját bevallás szerint	a 16 éves vagy annál idősebb népesség %-a	2013	2,6	2018	0,8	2013	3,7	2018	2,0

(Folytatás a következő oldalon)

⁽³⁴⁾ Az Eurostat adatbázisából 2020. február 9-én letöltött adatok (a fenntartható fejlődési célokra vonatkozó hivatalos uniós mutatókészlet; lásd: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi/main-tables>).

⁽³⁵⁾ A fenntartható fejlődési célokra vonatkozó uniós mutatókészlet a lehetőségekhez mérten megegyezik az ENSZ globális mutatókészletével, meg kell azonban jegyezni, hogy mivel az ENSZ-mutatókat globális szintű jelentéstételre használják, azok uniós összefüggésben nem mindig relevánsak. A fenntartható fejlődési célokra vonatkozó uniós mutatók szorosan kapcsolódnak az uniós szakpolitikai kezdeményezésekhez.

Táblázat (folytatás)

Cél/ altéma	Mutató	Egység	Magyarország				EU-28			
			Kezdő-		Záró-		Kezdő-		Záró-	
			év	érték	év	érték	év	érték	év	érték
4. fenntartható fejlődési cél – Minőségi oktatás										
Közoktatás	Korai iskolaelhagyók	a 18–24 éves korú népesség %-a	2013	11,9	2018	12,5	2013	11,9	2018	10,6
	A koragyermekori nevelésben részesülők aránya	a 4 évesnél idősebb, de a tankötelezettség alsó korhatáránál fiatalabb korosztály %-a	2012	94,5	2017	95,6	2012	94,0	2017	95,4
	Az olvasás terén alulfejlesztők aránya	a 15 éves tanulók %-a	2015	27,5	2018	25,3	2015	19,7	2018	21,7
	Nem foglalkoztatott, oktatásban és képzésben nem részesülő fiatalok	a 15–29 éves korú népesség %-a	2013	18,4	2018	12,9	2013	15,9	2018	12,9
Felsőoktatás	Felsőfokú végzettséggel rendelkezők	a 30–34 éves korú népesség %-a	2013	32,3	2018	33,7	2013	37,1	2018	40,7
	A felsőoktatásban frissen végzettek foglalkoztatási rátája	a 20–34 éves korú népesség %-a	2013	74,2	2018	87,5	2013	75,4	2018	81,7
Felnőttoktatás	A felnőttoktatásban részt vevők aránya	a 25–64 éves korú népesség %-a	2013	3,2	2018	6,0	2013	10,7	2018	11,1
5. fenntartható fejlődési cél – Nemek közötti egyenlőség										
Nemi alapú erőszak	A felemérés előtti 12 hónapban fizikai vagy szexuális erőszak áldozatává vált nők aránya	a nők %-a	n.a.	:	2012	9	n.a.	:	2012	8
Oktatás	A nemek közötti különbség a korai iskolaelhagyás szempontjából	százalékpont, a 18–24 éves korosztályban	2013	1,1	2018	0,3	2013	3,4	2018	3,3
	A nemek közötti különbség a felsőfokú végzettség szempontjából	százalékpont, a 30–34 éves korosztályban	2013	11,0	2018	13,2	2013	8,5	2018	10,1
	A nemek közötti különbség a felsőoktatásban frissen végzettek foglalkoztatási rátája szempontjából	százalékpont, a 20–34 éves korosztályban	2013	6,9	2018	8,2	2013	4,4	2018	3,4
Foglalkoztatás	Nemek közötti bérkülönbség (korrigálatlan)	a férfi munkavállalók átlagos bruttó órabérének %-a	2012	20,1	2017	14,2	2012	17,4	2017	16,0
	Nemek közötti foglalkoztatási különbség	százalékpont, a 20–64 éves korosztályban	2013	12,4	2018	15,3	2013	11,7	2018	11,6
	A nemek közötti különbség a gondozási feladatok ellátása miatt inaktív népességen belül	százalékpont, a 20–64 éves korosztályban	2013	23,0	2018	28,9	2013	25,5	2018	27,1
Vezető pozíció	A nemzeti parlamentben képviselői, valamint a nemzeti kormányban miniszteri pozíciót betöltő nők száma	a pozíciók %-a	2014	10,1	2019	12,1	2014	27,2	2019	31,5
	Felső vezetői pozíciót betöltő nők száma	az igazgatótanácsai tagok %-a	2014	11,8	2019	14,3	2014	20,2	2019	27,8
6. fenntartható fejlődési cél – Tiszta víz és alapvető köztisztaság										
Alapvető köztisztaság	Sem fürdőkáddal, sem zuhanyzóval, sem lakáson belüli vízbilitéses WC-vel nem rendelkező lakásban élők	a népesség %-a	2013	4,0	2018	3,4	2013	2,2	2018	1,7
	A legalább másodlagos szennyvíztisztítást biztosító szennyvízhálózat által lefedett népesség	a népesség %-a	2012	72,8	2017	79,2	n.a.	:	n.a.	:
Vízminőség	A folyók biokémiai oxigénigénye	mg O ₂ /liter	n.a.	:	n.a.	:	2012	2,06	2017	2,00
	A felszín alatti vizek nitráttartalma	mg NO ₃ /liter	n.a.	:	n.a.	:	2012	19,2	2017	19,1
	A folyók foszfáttartalma	mg PO ₄ /liter	n.a.	:	n.a.	:	2012	0,096	2017	0,093
	Kiváló vízminőségű édesvízi fürdőhelyek	a kiváló vízminőségű fürdőhelyek %-a	2013	53,1	2018	72,3	2013	76,5	2018	80,8
A vízfelhasználás hatékonysága	Vízkihasználási index	a rendelkezésre álló vízmennyiség hosszú idejű átlagának (LTAA) %-a	2011	4,5	2016	3,4	n.a.	:	n.a.	:
7. fenntartható fejlődési cél – Megfizethető és tiszta energia										
Energia-fogyasztás	Primerenergia-fogyasztás	millió tonna olajegyenérték (Mtoe)	2013	22,4	2018	24,5	2013	1 577,4	2018	1 551,9
	Végsőenergia-fogyasztás	millió tonna olajegyenérték (Mtoe)	2013	16,6	2018	18,5	2013	1 115,5	2018	1 124,1
	A háztartások egy főre eső végsőenergia-fogyasztása	kilogramm olajegyenérték (kgoe)	2013	628	2018	595	2013	605	2018	552
	Energiatermelékenység	EUR/kgoe	2013	4,2	2018	4,6	2013	7,6	2018	8,5
	Az energiateljesítmény üvegházhatásúgáz-kibocsátásának intenzitása	index (2000 = 100)	2012	81,6	2017	79,8	2012	91,5	2017	86,5
Energiaellátás	A megújuló energia aránya a bruttó végsőenergia-fogyasztáson belül	%	2013	16,2	2018	12,5	2013	15,4	2018	18,0
	Energiaimport-függőség	az importált energia hányada (%) a bruttó rendelkezésre álló energián belül	2013	50,1	2018	58,1	2013	53,2	2018	55,7
A megfizethető energiához való hozzáférés	Azon személyek, akik nem tudják kellően fűteni otthonukat	a népesség %-a	2013	14,6	2018	6,1	2013	10,7	2018	7,3

(Folytatás a következő oldalon)

Táblázat (folytatás)

Cél/ altéma	Mutató	Egység	Magyarország				EU-28			
			Kezdő- év		Záró- év		Kezdő- év		Záró- év	
			érték	érték	érték	érték	érték	érték	érték	érték
8. fenntartható fejlődési cél – Tiszteséges munka és gazdasági növekedés										
Fenntartható gazdasági növekedés	Egy főre jutó reál-GDP	EUR/fő, láncindexált volumen alapján (2010)	2013	10 230	2018	12 560	2013	25 750	2018	28 280
	A beruházások GDP-hez viszonyított aránya	a GDP %-a	2013	20,8	2018	25,2	2013	19,5	2018	20,9
	Erőforrás-termelékenység	EUR/kg, láncindexált volumen alapján (2010)	2013	1,02	2018	0,81	2013	1,98	2018	2,04
Foglalkoztatás	Nem foglalkoztatott, oktatásban és képzésben nem részesülő fiatalok	a 15–29 éves korú népesség %-a	2013	18,4	2018	12,9	2013	15,9	2018	12,9
	Foglalkoztatási ráta	a 20–64 éves korú népesség %-a	2013	63,0	2018	74,4	2013	68,4	2018	73,2
	Tartós munkanélküliségi ráta	az aktív népesség %-a	2013	4,9	2018	1,4	2013	5,1	2018	2,9
	A nemek közötti különbség a gondozási feladatok ellátása miatt inaktív népességen belül	százalékpont, a 20-64 éves korosztályban	2013	23,0	2018	28,9	2013	25,5	2018	27,1
Tiszteséges munka	A munkabalesetben elhunytak száma	100 000 munkavállalóból	2012	1,68	2017	2,01	2012	1,91	2017	1,65
	Dolgozó szegénységi arány	a népesség %-a	2013	7	2018	8,4	2013	9	2018	9,5
9. fenntartható fejlődési cél – Ipar, innováció és infrastruktúra										
Kutatás-fejlesztés és innováció	A kutatásra-fejlesztésre fordított bruttó hazai kiadás	a GDP %-a	2013	1,39	2018	1,53	2013	2,01	2018	2,12
	A csúcstechnológiás és közepes-csúcstechnológiás gyártás és a tudásintenzív szolgáltatások terén foglalkoztatottak aránya	az összes foglalkoztatott %-a	2013	44,6	2018	44,9	2013	45,0	2018	46,1
	A kutatás-fejlesztés terén foglalkoztatottak aránya	az aktív népesség %-a	2013	0,89	2018	0,99	2013	1,15	2018	1,36
	Az Európai Szabadalmi Hivatalhoz benyújtott szabadalmi bejelentések száma	bejelentések száma	2012	208	2017	197	2012	56 772	2017	54 649
Fenntartható közlekedés	Az autóbuszos és a vasúti személyszállítás aránya a teljes személyszállításon belül	az összes szárazföldi utaskilométer %-a	2012	32,4	2017	30,0	2012	17,2	2017	16,7
	A vasúti és a belvízi szállítás aránya a teljes áruszállításon belül	az összes szárazföldi tonnakilométer %-a	2012	36,2	2017	37,3	2012	25,4	2017	23,3
	Az új személygépkocsik átlagos CO ₂ -kibocsátása kilométerenként	g CO ₂ /km	2013	134,4	2018	129,0	2014	123,4	2018	120,4
10. fenntartható fejlődési cél – Egyenlőtlenségek csökkentése										
Országon belüli egyenlőtlenségek	Relatív medián szegénységi rés	%-os távolság a szegénységi küszöbtől	2013	21,0	2018	24,1	2013	23,8	2018	24,6
	Jövedelemelosztás	a jövedelmi ötödök aránya	2013	4,3	2018	4,4	2013	5,0	2018	5,2
	A népesség alsó 40 %-ához tartozók jövedelmi aránya	a jövedelem %-a	2013	22,6	2018	22,4	2013	21,1	2018	21,0
	A szociális transzferek után a jövedelmi szegénység kockázatának kitettek	a népesség %-a	2013	15,0	2018	12,8	2013	16,7	2018	17,1
Országok közötti egyenlőtlenségek	A vásárlóerővel kiigazított egy főre jutó GDP	reálkiadás vásárlóerőegységben (PPS)	2013	18 000	2018	21 900	2013	26 800	2018	31 000
	A háztartások egy főre jutó, kiigazított rendelkezésre álló bruttó jövedelme	egy lakosra jutó vásárlóerő-egység (PPS)	2013	13 079	2018	15 010	2013	20 392	2018	22 824
	A fejlődő országoknak nyújtott finanszírozás	millió EUR, folyó áron	2012	92	2017	-163	2012	147 962	2017	155 224
Migráció és társadalmi befogadás	Import a fejlődő országokból	millió EUR, folyó áron	2013	10 129	2018	14 649	2013	817 475	2018	1 013 981
	Menedékgöy iránti kérelmek	az egymillió lakosra eső pozitív elsőfokú határozatok száma	2013	36	2018	37	2013	213	2018	424
11. fenntartható fejlődési cél – Fenntartható városok és közösségek										
Életminőség a városokban és a településeken	Szűk lakásban élők	a népesség %-a	2013	44,0	2018	20,1	2013	17,0	2018	15,5
	Zajterheltség a háztartásokban élők, saját bevallás szerint	a népesség %-a	2013	12,8	2018	8,5	2013	18,8	2018	18,3
	A finomreszecskek (PM _{2,5}) által okozott légszennyezettségnek való kitettség	µg/m ³	2012	23,4	2017	20,9	2012	16,8	2017	14,1
	Beadó tetejű, nedves falú, padlójú vagy alapú, penészes ablakkeretű vagy padlójú lakásban élők	a népesség %-a	2013	26,7	2018	22,5	2013	15,6	2018	13,9
Fenntartható mobilitás	Lakókörnyezetében bűncselekményről, erőszakról vagy rongálásról beszámoló népesség	a népesség %-a	2013	12,6	2018	4,8	2013	14,5	2018	12,7
	A közúti balesetben elhunytak száma	az elhunytak száma	2012	605	2017	625	2012	28 231	2017	25 257
	Az autóbuszos és a vasúti személyszállítás aránya a teljes személyszállításon belül	az összes szárazföldi utaskilométer %-a	2012	32,4	2017	30,0	2012	17,2	2017	16,7
Káros környezeti hatások	Egy főre jutó lakott terület	m ²	2009	703,1	2015	704,3	2012	625,0	2015	653,7
	Az újrafeldolgozott települési hulladék aránya	az összes keletkezett hulladék %-a	2013	26,4	2018	37,4	2013	41,7	2018	47,0
	A legalább másodlagos szennyvíztisztítást biztosító szennyvízhálózat által lefedett népesség	a népesség %-a	2012	72,8	2017	79,2	n. a.	:	n. a.	:

(Folytatás a következő oldalon)

Táblázat (folytatás)

Cél/ altéma	Mutató	Egység	Magyarország				EU-28			
			Kezdő-		Záró-		Kezdő-		Záró-	
			év	érték	év	érték	év	érték	év	érték
12. fenntartható fejlődési cél – Felelős fogyasztás és termelés										
A környezeti hatások függetlenítése a gazdasági növekedéstől	Mérgező vegyi anyagok felhasználása	millió tonna	n. a.	:	n. a.	:	2013	300,3	2018	313,9
	Erőforrás-termelékenység	EUR/kg, láncindexált volumen alapján (2010)	2013	1,02	2018	0,81	2013	1,98	2018	2,04
	Az új személygépkocsik átlagos CO ₂ -kibocsátása kilométerenként	g CO ₂ /km	2013	134,4	2018	129,0	2014	123,4	2018	120,4
	Energiatermelékenység	EUR/kgoe	2013	4,2	2018	4,6	2013	7,6	2018	8,5
Energiafogyasztás	Primerenergia-fogyasztás	millió tonna olajegyenérték (Mtoe)	2013	22,4	2018	24,5	2013	1 577,4	2018	1 551,9
	Végsőenergia-fogyasztás	millió tonna olajegyenérték (Mtoe)	2013	16,6	2018	18,5	2013	1 115,5	2018	1 124,1
	A megújuló energia aránya a bruttó végsőenergia-fogyasztáson belül	%	2013	16,2	2018	12,5	2013	15,4	2018	18,0
Hulladék-képződés és -kezelés	Körforgásos anyagfelhasználási arány	a hazai anyagfelhasználás %-a	2012	6,1	2017	6,6	2012	11,5	2017	11,7
	A főbb ásványi hulladékok nélküli hulladékképződés	kg/fő	2012	1 136	2016	1 119	2012	1 716	2016	1 772
	A főbb ásványi hulladékok nélküli hulladék újrafeldolgozási aránya	az összes kezelt hulladék %-a	2012	35	2016	43	2012	55	2016	57
13. fenntartható fejlődési cél – Fellépés az éghajlatváltozás ellen										
Az éghajlatváltozás mérséklése	Üvegházhatásúgáz-kibocsátás	index (1990 = 100)	2012	63,9	2017	68,5	2012	82,1	2017	78,3
	Az energiafogyasztás üvegházhatásúgáz-kibocsátásának intenzitása	index (2000 = 100)	2012	81,6	2017	79,8	2012	91,5	2017	86,5
	Primerenergia-fogyasztás	millió tonna olajegyenérték (Mtoe)	2013	22,4	2018	24,5	2013	1 577,4	2018	1 551,9
	Végsőenergia-fogyasztás	millió tonna olajegyenérték (Mtoe)	2013	16,6	2018	18,5	2013	1 115,5	2018	1 124,1
	A megújuló energia aránya a bruttó végsőenergia-fogyasztáson belül	%	2013	16,2	2018	12,5	2013	15,4	2018	18,0
	Az új személygépkocsik átlagos CO ₂ -kibocsátása kilométerenként	g CO ₂ /km	2013	134,4	2018	129,0	2014	123,4	2018	120,4
Éghajlati hatások	Az európai talajközeli átlaghőmérséklet változása	hőmérséklet-változás °C-ban, az 1850–1899-es időszak átlagához viszonyítva	n. a.	:	n. a.	:	2013	1,4	2018	2,1
	Éghajlati okok miatti gazdasági veszteségek	milliárd EUR, 2017-es áron	n. a.	:	n. a.	:	2012	2 719	2017	2 649
	Az óceánok átlagos savassága	pH-érték	n. a.	:	n. a.	:	2013	8,06	2018	8,06
Az éghajlat-politikai intézkedések támogatása	A 100 milliárd USD összegű nemzetközi éghajlatvédelmi kötelezettségvállaláshoz való hozzájárulás	millió EUR, folyó áron	n. a.	:	2017	14,0	n. a.	:	2017	20 388,7
14. fenntartható fejlődési cél – Óceánok és tengerek védelme										
Az óceánok egészsége	Kiváló vízminőségű tengerparti fürdőhelyek	a kiváló vízminőségű fürdőhelyek %-a	n. a.	:	n. a.	:	2013	85,5	2018	87,1
	Az óceánok átlagos savassága	pH-érték	n. a.	:	n. a.	:	2013	8,06	2018	8,06
A tengerek védelme	A Natura 2000 hálózat keretében kijelölt tengeri élőhelyek területe	km ²	n. a.	:	n. a.	:	2013	251 566	2018	551 899
Fenntartható használat	A halállományok biomasszájának becsült változása	index (2003 = 100)	n. a.	:	n. a.	:	2012	110,0	2017	136,0
	Azon felmért halállományok, melyek halászati mortalitása meghaladja a maximális fenntartható hozam melletti halászati mortalitást (F _{MFH}) értékét	azon halállományok hányada (%), melyek halászati mortalitása meghaladja a maximális fenntartható hozam melletti halászati mortalitást (F _{MFH}) értékét	n. a.	:	n. a.	:	2012	52,9	2017	42,7
15. fenntartható fejlődési cél – Szárazföldi ökoszisztémák védelme										
Az ökoszisztémák állapota	Az erdőterület aránya	a teljes terület %-a	2009	22,0	2015	25,2	2012	40,3	2015	41,6
	A folyók biokémiai oxigénigénye	mg O ₂ /liter	n. a.	:	n. a.	:	2012	2,06	2017	2,00
	A felszín alatti vizek nitráttartalma	mg NO ₃ /liter	n. a.	:	n. a.	:	2012	19,2	2017	19,1
	A folyók foszfátartalma	mg PO ₄ /liter	n. a.	:	n. a.	:	2012	0,096	2017	0,093
Talajromlás	Talajfedési index	index (2006 = 100)	2009	101,4	2015	105,2	2009	101,7	2015	104,2
	Becsült vizerózió	km ²	2010	2 174,5	2016	2 125,2	2010	207 232,2	2016	205 294,5
	Egy főre jutó lakott terület	m ²	2009	703,1	2015	704,3	2012	625,0	2015	653,7
Biológiai sokféleség	A Natura 2000 hálózat keretében kijelölt szárazföldi élőhelyek területe	km ²	2013	19 950	2018	19 949	2013	787 766	2018	784 252
	Közönséges madárindex	index (2000 = 100)	n. a.	:	n. a.	:	2013	94,7	2018	93,5
	Gyepterületi lepkepopuláció-index	index (2000 = 100)	n. a.	:	n. a.	:	2012	72,2	2017	74,1

(Folytatás a következő oldalon)

Táblázat (folytatás)

Cél/ altéma	Mutató	Egység	Magyarország				EU-28			
			Kezdő-		Záró-		Kezdő-		Záró-	
			év	érték	év	érték	év	érték	év	érték
16. fenntartható fejlődési cél – Béke, igazság és erős intézmények										
Béke és személyes biztonság	Emberölés miatti halálosok száma	100 000 személyből	2011	1,7	2016	1,0	2011	0,9	2016	0,6
	Lakókörnyezetben bűncselekményről, erőszakról vagy rongálásról beszámoló népesség	a népesség %-a	2013	12,6	2018	4,8	2013	14,5	2018	12,7
	A felmérés előtti 12 hónapban fizikai vagy szexuális erőszak áldozatává vált nők aránya	a nők %-a	n. a.	:	2012	9	n. a.	:	2012	8
Az igazság-szolgáltatáshoz való hozzáférés	A bíróságokra fordított államháztartási kiadások	millió EUR	2012	410	2017	518	2012	48 381	2017	51 027
	Az igazságszolgáltatási rendszer népesség által érzékelt függetlensége	a népesség %-a	2016	49	2019	43	2016	52	2019	56
Az intézményekbe vetett bizalom	Korrupcióérzékelési index	0 (nagyon korrupció) – 100 (korrupciótól teljesen mentes)	2013	54	2018	46	n. a.	:	n. a.	:
	Az Európai Parlament iránti bizalom aránya	a népesség %-a	2013	58	2018	56	2013	39	2018	48
17. fenntartható fejlődési cél – Partnerség a célok eléréséért										
Globális partnerség	Hivatalos fejlesztési támogatás a bruttó nemzeti jövedelem arányában	a bruttó nemzeti jövedelem (GNI) %-a	2013	0,10	2018	0,14	2013	0,43	2018	0,48
	A fejlődő országoknak nyújtott uniós finanszírozás	millió EUR, folyó áron	2012	92	2017	-163	2012	147 962	2017	155 224
	Uniós import a fejlődő országokból	millió EUR, folyó áron	2013	10 129	2018	14 649	2013	817 475	2018	1 013 981
Pénzügyi irányítás az EU-ban	Az államháztartás bruttó adóssága	a GDP %-a	2013	77,3	2018	70,2	2013	86,3	2018	80,4
	A környezetvédelmi és a munkát terhelő adók aránya az összes adóbevételeken belül	az összes adóbevétel %a	2013	6,5	2018	6,3	2013	6,4	2018	6,1

Forrás: Eurostat

HIVATKOZÁSOK

Acemoglu, D., Robinson, J. A. (2010): The role of institutions in growth and development, *Review of Economics and Institutions*, 1. köt., 1–33. o.

Adalet-McGowan, M., Andrews, D. (2018): Design of Insolvency Regimes across Countries, *Economics Department Working Papers*, 1504. sz., Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet.

Akcigit, U., Baslandze, S., Lotti, F. (2018): Connecting to power: political connections, innovation, and firm dynamics, *NBER Working Papers*, 25136. sz., National Bureau of Economic Research.

Ali-Yrkkö, J., Rouvinen, P. (2015): Slicing up global value chains: a micro view, *Journal of Industry, Competition and Trade*, 15. köt., 69–85. o.

Andrews, D., Criscuolo, C., Gál P. (2015): Frontier firms, technology diffusion and public policy: micro evidence from OECD countries, *OECD Productivity Working Papers*, 2. sz., Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet.

ÁEEK (2019a): *Vastagbelsőszűrési program*, Állami Egészségügyi Ellátó Központ (<https://www.aEEK.hu/-/vastagbelszuresi-program>).

ÁEEK (2019b): *Három generációval az egészségért program*, Állami Egészségügyi Ellátó Központ (<https://www.aEEK.hu/-/harom-generacioval-az-egeszsegert-program>).

Államkincstár (2019): *Az államháztartás központi alrendszerébe tartozó költségvetési szervek tartozásállománya 2019. szeptember 30-i állapot szerint*, sajtóközlemény, Magyar Államkincstár (<http://www.allamkincstar.gov.hu/hu/koltsegvetesi-informaciok/aktualis-informaciok/3444/>).

Bauer P. et al. (előkészületben): *Productivity in Europe*, technikai jelentés, Európai Bizottság, Közös Kutatóközpont.

Belderbos, R., Lehen, B., Suzuki, S. (2013): How global is R&D? Firm-level determinants of home-country bias in R&D, *Journal of International Business Studies*, 44. köt., 765–786. o.

Benczúr P., Kátay G., Kiss Á. (2018): Assessing the economic and social impact of tax and benefit reforms: A general-equilibrium microsimulation approach applied to Hungary, *Economic Modelling*, 75. köt., 441–457. o.

Berezvai Z. (2018): A kiskereskedelmi szabályozás hatása a fogyasztói árakra, in: Valentinyi P., Kiss F. L. és Berezvai Z. (szerk.): *Verseny és szabályozás 2018*, Magyar Tudományos Akadémia, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Közgazdaság-tudományi Intézet, 75–97. o.

BI-CRCB (2019): *Transparency and Integrity: the Online Presence of Hungarian Municipalities – Analysis of Urban Municipalities' websites in Hungary*, Budapest Intézet – Korrupciókutató Központ, Budapest (<http://www.crcb.eu/?p=1799>).

Broggi, E., Nenadic, I., Azevedo Cunha, M. V., Parcu, P. L. (2019): *Assessing certain recent developments in the Hungarian media market through the prism of the Media Pluralism Monitor*, Centre for Media Pluralism and Media Freedom (https://cmpf.eui.eu/wp-content/uploads/2019/07/Report_KESMA_Hungary_A2.pdf).

Burger, A., Jindra, B., Marek, P., Rojec, M. (2018): Functional upgrading and value capture of multinational subsidiaries, *Journal of International Management*, 24. köt., 108–122. o.

- Cecchetti, S., Kharroubi, E. (2015): Why does financial sector growth crowd out real economic growth?, *CEPR Discussion Papers*, 10642. sz., Centre for Economic Policy Research.
- Cepparulo, A., Mourre, G. (előkészületben): How and how much? The growth-friendliness of public spending through the lens, *European Economy – Discussion Papers*, Európai Bizottság, Gazdasági és Pénzügyi Főigazgatóság.
- Coutinho, L., Turrini, A., Zeugner, S. (2018): Methodologies for the assessment of current account benchmarks', *European Economy – Discussion Papers*, 086. sz., Európai Bizottság, Gazdasági és Pénzügyi Főigazgatóság.
- Dahlström, C., Teorell, J., Dahlberg, S., Hartmann, F., Lindberg, A., Nistotskaya, M. (2015): *The QoG Expert Survey Dataset II*, Göteborgi Egyetem, Kormányzásminőségi Intézet.
- Doepke, M., Kindermann, F. (2019): Bargaining over babies: theory, evidence, and policy implications, *American Economic Review*, 109. köt., 3264–3306. o.
- DUIHK (2019): *Konjunktúrumfrage Herbst 2019*, Deutsch-Ungarische Industrie- und Handelskammer (Német-Magyar Ipari és Kereskedelmi Kamara), Budapest.
- EEA (2019a): *Air quality in Europe – 2019 report*, Európai Környezetvédelmi Ügynökség, Az Európai Unió Kiadóhivatala, Luxembourg.
- EEA (2019b): *Economic losses from climate-related extremes in Europe*, Európai Környezetvédelmi Ügynökség (<https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/direct-losses-from-weather-disasters-3/assessment-2>).
- EBB (2019): *EIB Group survey on investment and investment finance, Country overview Hungary*, Európai Beruházási Bank, Luxembourg.
- Éltető A., Antalóczy K. (2017): FDI promotion of the Visegrád countries in the era of global value chains, *IWE Working Papers*, 229. sz., Magyar Tudományos Akadémia, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Világgazdasági Intézet.
- Éltető A., Magasházi A., Szalavetz A., Túry G. (2015): Global Value Chains and Upgrading: The Experience of Hungarian Firms in the Heavy Engineering and Automotive Industries, *IWE Working Papers*, 217. sz., Magyar Tudományos Akadémia, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Világgazdasági Intézet.
- ESPN (2018): *ESPN Thematic Report on Inequalities in access to healthcare*, Európai Szociálpolitikai Hálózat (ESPN), Európai Bizottság, A Foglalkoztatás, a Szociális Ügyek és a Társadalmi Befogadás Főigazgatósága.
- EUPACK (2019): *Public administration characteristics and performance in EU28*, Az Európai Unió Kiadóhivatala, Luxembourg.
- Európa Tanács (2018): *Korrupció Elleni Államok Csoportja – Negyedik értékelési forduló, időközi megfelelési jelentés Magyarországról*, GrecoRC4 (2018) 16, Európa Tanács.
- Európai Bizottság (2020): *Debt Sustainability Monitor 2019*, European Economy – Institutional Paper, 120. sz., Európai Bizottság, Gazdasági és Pénzügyi Főigazgatóság.

Európai Bizottság (2019a): *Taxation Trends in the European Union 2019 Edition*, Az Európai Unió Kiadóhivatala, Luxembourg.

Európai Bizottság (2019b): *Fiscal Sustainability Report 2018*, European Economy – Institutional Paper, 094. sz., Európai Bizottság, Gazdasági és Pénzügyi Főigazgatóság.

Európai Bizottság (2019c): *A nemzeti romaintegrációs stratégiák végrehajtásáról szóló 2019. évi jelentés*, COM(2019) 406 final, Európai Bizottság.

Európai Bizottság (2019d): *Labour Market and Wage Developments in Europe, Annual Review 2019*, Az Európai Unió Kiadóhivatala, Luxembourg.

Európai Bizottság (2019e): *PISA 2018 and the EU - Striving for social fairness through education*, Az Európai Unió Kiadóhivatala, Luxembourg.

Európai Bizottság (2019f): *Európai innovációs eredménytábla, 2019*, Az Európai Unió Kiadóhivatala, Luxembourg.

Európai Bizottság (2019g): *2019. évi országjelentés – Magyarország*, bizottsági szolgálati munkadokumentum, SWD(2019) 1016 final.

Európai Bizottság (2019h): *482. sz. Eurobarométer gyorsfelmérés – Report on “Businesses’ attitudes towards corruption”*.

Európai Bizottság (2019i): *The OLAF Report 2018*, Az Európai Unió Kiadóhivatala, Luxembourg.

Európai Bizottság (2019j): *Technical information accompanying the EU Climate Action Progress Report 2019*, bizottsági szolgálati munkadokumentum, SWD(2019) 396 final.

Európai Bizottság (2019k): *Study on investment needs in the waste sector and on the financing of municipal waste management in Member States*, Eunomia, COWI, Az Európai Unió Kiadóhivatala, Luxembourg.

Európai Bizottság (2019l): *A környezetvédelmi politikák végrehajtásának felülvizsgálata – Országjelentés – Magyarország*, Európai Bizottság, Környezetvédelmi Főigazgatóság.

Európai Bizottság (2019l): *Foglalkoztatási és szociális fejlemények Európában. Fenntartható növekedés mindenki számára: A szociális Európa jövőjével kapcsolatos döntések*, Az Európai Unió Kiadóhivatala, Luxembourg.

Európai Bizottság (2018a): *Oktatási és Képzési Figyelő 2018 (országélemzés)*, Az Európai Unió Kiadóhivatala, Luxembourg.

Európai Bizottság (2018b): *Europeans’ satisfaction with passenger rail services*, 463. sz. Eurobarométer gyorsfelmérés.

Eurydice (2018): *Teachers’ and school heads’ salaries and allowances in Europe*, Eurydice Facts and Figures, Az Európai Unió Kiadóhivatala, Luxembourg.

Fiorello, D., Martino, A., Zani, L., Christidis, P., Navajas-Cawood, E. (2016): *Mobility data across the EU 28 Member States: results from an extensive CAWI survey*, *Transportation Research Procedia*, 14. köt., 1104–1113. o.

Fournier, J. M., Johansson, A. (2016): The effect of size and the mix of public spending on growth and inequality, *Economics Department Working Paper*, 1344. sz., Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet.

Freedom House (2019): *Freedom and the Media 2019: A Downward Spiral*, Freedom House.

Gál P., Nicoletti, G., Renault, T., Sorbe, S., Timiliotis, C. (2019): Digitalisation and productivity: In search of the holy grail – Firm-level empirical evidence from EU countries, *Economics Department Working Papers*, 1533. sz., Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet.

GRECO (2015): *Fourth Evaluation Round – Evaluation Report Hungary*, A Korrupció Elleni Államok Csoportja (GRECO) 67. plenáris ülésén elfogadott dokumentum (Strasbourg, 2015. március 23–27.), 95. és 111. bekezdés.

GYERE (2019): *Civil jelentés a gyerekesélyekről, 2014–2017*, Gyerekesély Közhasznú Egyesület.

Habitat (2017): *A megfizethető bérlakásszektor felé. Javaslatok a bérlakásszektor megfizethetőségének és biztonságának javítására*, Habitat for Humanity Magyarország.

Hárs Á. (2019): Increasing outward migration – opportunities, hopes and labour market impacts, in: Tóth I. Gy. (szerk.): *Társadalmi Riport 2019*, TÁRKI Társadalomkutatási Intézet, Budapest, 137–159. o.

Hétfa (2019): *Evaluation of family policy measures and their impact on fertility*, Hétfa Kutatóintézet, Budapest (https://ec.europa.eu/hungary/sites/hungary/files/docs/hetfa_fertilitymodels_20190913.pdf).

HIPA (2019): *Automotive Industry Hungary 2019: Automotive CEO Survey*. Nemzeti Befektetési Ügynökség, Budapest.

IMD (2019): *IMD World Competitiveness Yearbook 2019*, IMD World Competitiveness Center, Lausanne.

IMF (2019a): *Hungary: Selected issues*, IMF-országjelentés, 19/358. sz., Nemzetközi Valutaalap, Washington.

IMF (2019b): *Fiscal Monitor, April 2019*, Nemzetközi Valutaalap, Washington.

Innovációs és Technológiai Minisztérium (ITM) (2020): *Jelentés az éghajlatváltozás Kárpát-medencére gyakorolt esetleges hatásainak tudományos értékeléséről*, a Nemzeti Energia- és Klímaterv kísérő dokumentuma, 2020. január 17. (<https://www.kormany.hu/hu/dok?source=11&type=402#!DocumentBrowse>).

INRIX (2019): *2018 INRIX Global Traffic Scorecard*, INRIX Research (<https://inrix.com/scorecard/>).

Jensen, P. D. Ø., Pedersen, T. (2012): Offshoring and international competitiveness: antecedents of offshoring advanced tasks, *Journal of the Academy of Marketing Science*, 40. köt., 313–328. o.

Kállay L. (2015): Állami támogatások és gazdasági teljesítmény. Támogatás-túladagolás a magyar gazdaságfejlesztésben?, *Közgazdasági Szemle*, 61. köt., 279–298. o.

Kormány (2019): *A „Sajó völgye” levegőtisztasági zóna levegőtisztaságának javítására készült Intézkedési Program Levegőtisztasági terv felülvizsgálata*, Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kormányhivatal Miskolci Járási Hivatala

(<https://www.kormany.hu/download/8/1f/b1000/Levegőminőségi%20terv%20Sajó%20völgye%20zóna.pdf>).

Kormány (2017): Beszámoló jelentés az 1330/2011. (X.12.) Korm. határozattal elfogadott Kisméretű Szálló Por (PM₁₀ részecske) Csökkentés Ágazatközi Intézkedési Programjának végrehajtásáról 2017 (https://pm10.kormany.hu/download/6/80/22000/PM10%20beszámoló%202017_web.pdf).

Köllő J. (2018): Vocational training, in: Fazekas K., Köllő J. (szerk.): *The Hungarian Labour Market 2017*, Magyar Tudományos Akadémia, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Közgazdaság-tudományi Intézet, 132–140. o.

KSH (2018): *Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia indikátor rendszer*, Központi Statisztikai Hivatal.

Kúria (2018): *A „közérdekű adatok kiadásával kapcsolatos perek” bírósági gyakorlata tárgykörére felállított joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló véleménye*, 2018. december 3. (https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemeney_adatvedelem.pdf).

Legfőbb Ügyészség (2019): *Bűnözés és igazságszolgáltatás*, Magyarország Ügyészsége ([http://ugyeszseg.hu/pdf/statisztika/bunozes es igazsagszolgalattas 2009 2018.pdf](http://ugyeszseg.hu/pdf/statisztika/bunozes_es_igazsagszolgalattas_2009_2018.pdf)).

MEKH (2019): *Országgyűlési beszámoló 2018*, Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal.

MNB (2019a): *Miből élünk? A 2017-es háztartási vagyontermelés első eredményeinek bemutatása*, Magyar Nemzeti Bank, Statisztikai Igazgatóság.

MNB (2019b): *Pénzügyi stabilitási jelentés, 2019. december*, Magyar Nemzeti Bank.

MNB (2019c): *Lakáspiaci jelentés, 2019. november*, Magyar Nemzeti Bank.

MNB (2018): *Növekedési jelentés, 2018. november*, Magyar Nemzeti Bank.

MTA (2020): *A közoktatás indikátorrendszere 2019*, Magyar Tudományos Akadémia, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Közgazdaság-tudományi Intézet (https://www.mtaki.hu/wp-content/uploads/2020/01/A_kozoktatasi_indikatorrendszer_2019.pdf).

Muraközy B., González Vázquez, I. (2020): *RIO Country Report: Hungary*, Európai Bizottság, Közös Kutatóközpont (JRC119757).

Muraközy B., Bisztray M., Reizer B. (2018), *Productivity differences in Hungary and mechanisms of TFP growth slowdown*, az Európai Bizottság Belső Piaci, Ipar-, Vállalkozás- és Kkv-politikai Főigazgatóságának megbízásából készült tanulmány.

Nagy P., Pápai, Z., McLean, A., Papp B. (2017): Az elveszett mobilinternet nyomában: A magyar mobil szélessáv penetrációs lemaradásának lehetséges okai, in: Valentinyi P., Kiss F. L., Csongor I. (szerk.): *Verseny és szabályozás 2016*, Magyar Tudományos Akadémia, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Közgazdaság-tudományi Intézet, 197–240. o.

NAIH (2019): *A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság beszámolója a 2018. évi tevékenységéről*, Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság, Budapest (<https://naih.hu/files/NAIH-Annual-report-2018-v190830.pdf>).

- NEAK (2019) *A Nemzeti Egészségbiztosítási Alap 2018-as költségvetés zárszámadása* (<http://www.neak.gov.hu/>).
- Nyíró Zs., Tóth I. J., Varga J. (2019): *Az MTA-kutatók elvándorlási és pályaelhagyásai szándékainak és lépéseinek változása 2017 és 2019 között – Egy kérdőíves adatfelvétel eredményei*, Survey of Scientists-Hungary (<https://bit.ly/2yTwFiv>).
- OECD (2019a): *Government at Glance 2019*, OECD Publishing, Párizs.
- OECD (2019b): *FDI in Figures April 2019*, OECD Publishing, Párizs.
- OECD (2019c): *OECD Sovereign Borrowing Outlook 2019*, OECD Publishing, Párizs.
- OECD (2019d): *Education at a Glance 2019*, OECD Publishing, Párizs.
- OECD (2018a): *Inventory of Support Measures for Fossil Fuels 2018*, OECD Publishing, Párizs.
- OECD (2018b): *OECD Regulatory Policy Outlook 2018*, OECD Publishing, Párizs.
- OECD (2018b): *OECD Services Trade Restrictiveness Index (STRI): Hungary*, Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (<http://www.oecd.org/trade/topics/services-trade/documents/oecd-stri-country-note-hungary.pdf>).
- OECD (2016): *OECD Economic Surveys: Hungary 2016*, OECD Publishing, Párizs.
- OECD/Európai Megfigyelőközpont (2019): *Hungary: Country Health Profile 2019, State of Health in the EU*, OECD Publishing, Párizs/Az Egészségügyi Rendszerek és Politikák Európai Megfigyelőközpontja, Brüsszel.
- Pavlínek, P., Ženka, J. (2011): Upgrading in the automotive industry: firm-level evidence from Central Europe, *Journal of Economic Geography*, 11. köt., 559–586. o.
- Pellényi G. M. (2019): Regional spillovers in the Hungarian housing market: Evidence from a spatio-temporal model, *European Economy – Discussion Papers*, 2015-095. sz., Európai Bizottság, Gazdasági és Pénzügyi Főigazgatóság.
- Pogonyi Cs. G. (2014): *Unemployment and Public Transportation: Evidence from Hungarian Municipalities*, szakdolgozat, Central European University, Budapest.
- PWC (2018): *Magyarországi Autóipari Beszállítói Felmérés 2018*, PricewaterhouseCoopers Magyarország (https://www.pwc.com/hu/hu/kiadvanyok/assets/pdf/automotive_survey_2018.pdf).
- Ramboll and Corit (2016): Study on Structures of Aggressive Tax Planning and Indicators, *Taxation Paper*, 61. sz., Európai Bizottság, Adóügyi és Vámuniós Főigazgatóság.
- Restuccia, D., Rogerson, R. (2017): The causes and costs of misallocation, *Journal of Economic Perspectives*, 31. köt., 151–174. o.
- Rodríguez-Pose, A., Ketterer, T. (2019): Institutional change and the development of lagging regions in Europe, *Regional Studies*, 53. köt., 1–13. o.

- RSF (2019): *Classement Mondial de la Liberté de la Presse 2019*, Reporteres Sans Frontières (<https://rsf.org/fr/classement>).
- Rugraff, E., Sass M. (2016): How did the automotive component suppliers cope with the economic crisis in Hungary?, *Europe-Asia Studies*, 68. köt., 1396–1420. o.
- SGI (2019): *Sustainable Governance Indicators 2019, Hungary Report*, Bertelsmann Stiftung (https://www.sgi-network.org/docs/2019/country/SGI2019_Hungary.pdf).
- SHCP (2017): *Népegészségügyi fókuszú alapellátás-szervezési modellprogram Virtuális Ellátó Központ támogatásával*, Svájci-Magyar Együttműködési Program, Budapest.
- Stöllinger, R. (2019): Testing the Smile Curve: Functional Specialisation in GVCs and Value Creation, *wiiw Working Paper*, 163. sz., Vienna Institute for International Economic Studies.
- Sturgeon, T. J., Memedovic, O., Van Biesebroeck, J., Gereffi, G. (2009): Globalisation of the automotive industry: main features and trends, *International Journal of Technological Learning, Innovation and Development*, 2. köt., 7–24. o.
- Szabó S. (előkészületben): Transition to Industry 4.0 in the Visegrád countries, *European Economy – Economic Briefs*, Európai Bizottság, Gazdasági és Pénzügyi Főigazgatóság.
- Szalavetz A. (2017): Upgrading and value capture in global value chains in Hungary: more complex than what the smile curve suggests, in: Szent-Iványi B. (szerk.): *Foreign Direct Investment in Central and Eastern Europe: Post-crisis Perspectives*, Palgrave Macmillan, 127–150. o.
- Századvég (2018): *A hazai víziközmű-szolgáltatás aktuális helyzete. Tények, problémák, megoldási javaslatok. Fenntartható lesz-e az ellátásbiztonság a jövőben?*, Századvég Gazdaságkutató Zrt.
- Transparency International (TI) (2020): *Korrupcióérzékelési index 2019*.
- Timmer, M. P., Dietzenbacher, E., Los, B., Stehrer, R., de Vries, G. J. (2015): An Illustrated User Guide to the World Input–Output Database: the Case of Global Automotive Production, *Review of International Economics*, 23. köt., 575–605. o.
- Velencei Bizottság (2012): *Opinion on Act CLXIII of 2011 on the Prosecution Service and Act CLXIV of 2011 on the Status of the Prosecutor General, Prosecutors and other Prosecution Employees and the Prosecution Career of Hungary*, a Velencei Bizottság 91. plenáris ülésén elfogadott dokumentum (Velence, 2012. június 15–16.).
- Világbank (2019): *Doing Business 2020: Comparing Business Regulation in 190 Economies*, Világbank-csoport, Washington.
- Világbank (2017): *Europe and Central Asia - Country risk profiles for floods and earthquakes*, Világbank-csoport, Washington (<http://documents.worldbank.org/curated/en/958801481798204368/Europe-and-Central-Asia-Country-risk-profiles-for-floods-and-earthquakes>).
- Voigt, S., Gutmann, J., Feld, L. D. (2015): Economic growth and judicial independence a dozen years on: Cross-country evidence using an updated set of indicators, *European Journal of Political Economy*, 38. köt., 197–211. o.

WB-PWC (2019): *Paying taxes 2020*, PricewaterhouseCoopers és Világbank-csoport (<https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/pdf/db2020/PayingTaxes2020.pdf>).

WEF (2019): *The Global Competitiveness Report 2019*, Világ gazdasági Fórum, Genf.

WEF (2017): *The Global Competitiveness Report 2017-2018*, Világ gazdasági Fórum, Genf.

WGI (2019): *The Worldwide Governance Indicators, 2019 Update*, Világbank-csoport, Washington.

WIFO (2019): *The Performance of the Single Market for Goods after 25 Years*, Österreichisches Institut für Wirtschaftsforschung, Bécs.